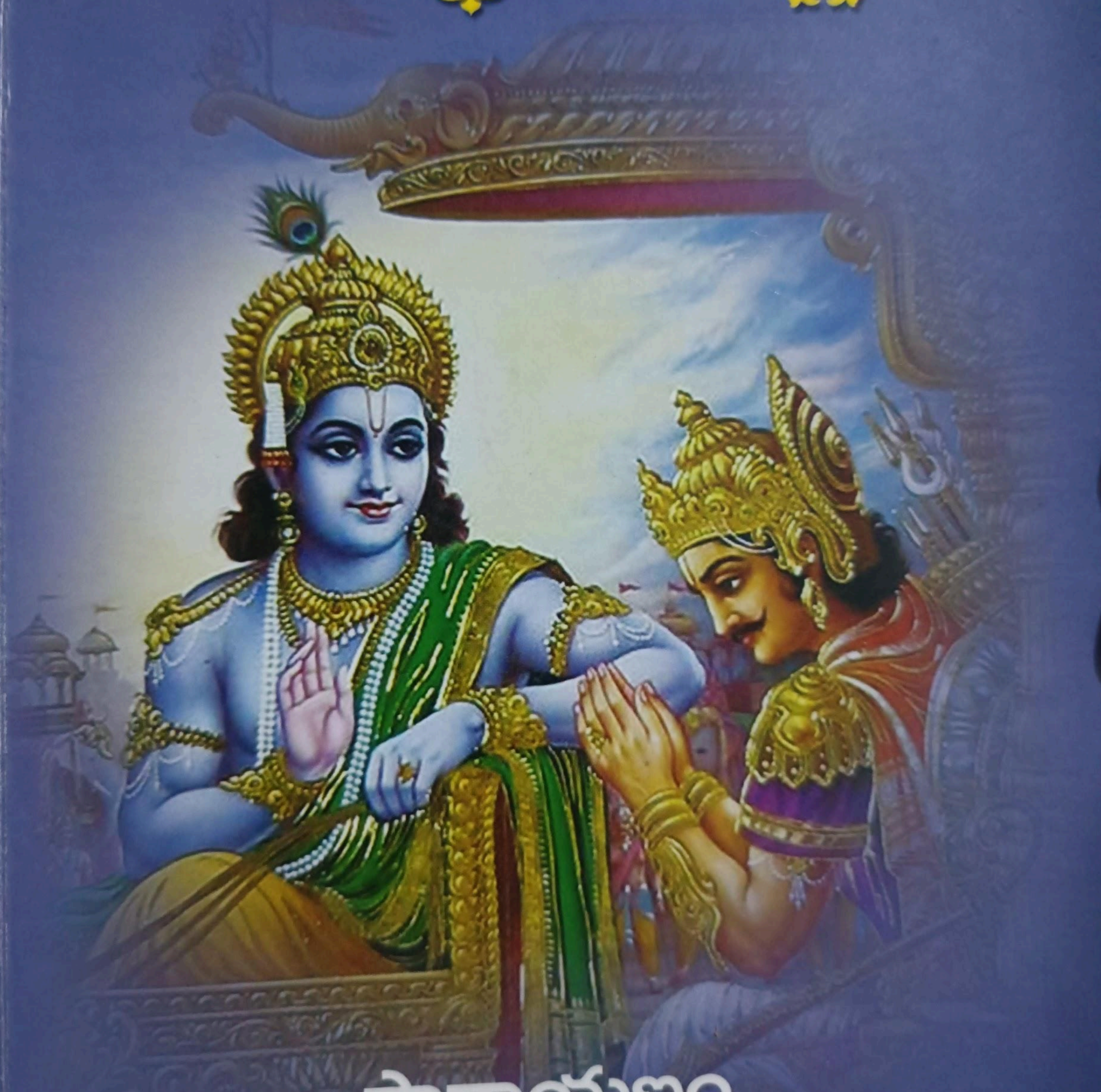
శ్రీమద్భగవద్గీత

పారాయణం

(తాత్పర్య సహితం)

శ్రీమద్భగవద్గీతా

(పారాయణం) తాత్పర్య సహితమ్

ఆంగ్ల మూలం :
స్వామి స్వరూపానంద
అనువాదం: కందుకూరు మల్లికార్జునం

"ఏకమ్ సత్ విప్రా బహుధా వదన్తి"

పీఠిక

మేము 1944వ సంవత్సరమున తెనుగులో ప్రకటించి, ఇప్పటికి బహు పునర్ముద్రణలకు నోచుకున్న "శ్రీమద్భగవద్గీత" సర్వవిధములా సమగ్రమై, జిజ్ఞాసువులకు సకల సంశయవిచ్ఛేదన సమర్థమై, గీతావిజ్ఞాన సర్వస్వమనదగి, పాఠకలోక సమాదరణ మందియున్నది. కాని నిత్యపారా యణైకపరాయణులగు భక్తజనులకు అంతపరిమాణము, అంత విషయ బాహుళ్యము, అంత ఖరీదు, గల గ్రంథము అనావశ్యకమనియు, శ్లోకములు, ధారాళమగు అనువాదము మాత్రము గల గ్రంథము అనావశ్యకమనియు, శ్లోకములు, ధారాళమగు అనువాదము మాత్రము గల చిన్న పుస్తకము అనుకూలముగా నుండుననియు, అనేకులు తెలుపుచుండుటచేత వారి కోర్కె నాదరించి మే మీ గ్రంథమును ప్రకటించితిమి.

శ్రీవివేకానందస్వాములవారి ప్రియతమశిష్యులలో నొకరగు శ్రీ స్వరూపానందస్వామి యొక్క ఆంగ్లానువాదము ననుసరించి ఇందలి తెనుగర్థము వ్రాయబడినది. ఆ ఆంగ్లానువాదము శ్రీరామకృష్ణమఠపు అద్వైతాశ్రమమువారిచే 1909లో ప్రకటింపబడి, పునర్ముద్రణములందుచు భారతదేశమందును, విదేశములందును అత్యంతవ్యాప్తిలోనున్నది.

ప్రకాశకులు

ధ్యాన శ్లోకములు తెలుగు తాత్పర్యము

1. ఓం, తల్లీ! భగవద్గీతా! సాక్షాత్తు శ్రీమన్నారాయణుని చేత పార్థునికి ఉపదేశింపబడిన దానవు. పురాణ మునియగు వేదవ్యాసుని చేత మహాభారతము నందు కూర్చబడిన దానవు. అద్వైత అమృతమును వర్షించుదానవు, సంసార బంధములనుండి విముక్తి కలిగించు వానవు, పదునెనిమిది అధ్యాయములు గలదానవు అగు భగవతీ! నేను నిన్ను ధ్యానించుచున్నాను.

2. మహామతిమంతుడవును, వికసించిన తామరరేకులవంటి విశాల నేత్రములు గలవాడవును, మహాభారతమను చమురు నిండారబోసి, జ్ఞాన దీపమును వెలిగించినవాడవును అగు వ్యాసదేవా, నీకు నమస్కారము.

3. తన శరణుచొచ్చిన వారిపాలిటి కల్పవృక్షమును (కోరుదానినెల్ల ఇచ్చువాడు) ఒకచేత పసులదోలు ములుకఱ్ఱను దాల్చినవాడును, జ్ఞాన ముద్రాధరుడును, గీతామృతమును పిదికినవాడును, అగు శ్రీకృష్ణునకు నమస్కారము.

4. ఉపనిషత్తులన్నియు ఆవులు, పసులకాపరికొడుకు పాలుపిదుకువాడు, అర్జునుడు దూడ, వివేకబుద్ధిమహితులు త్రావువారు, పరమమగు గీతామృతము పాలు. దేవే

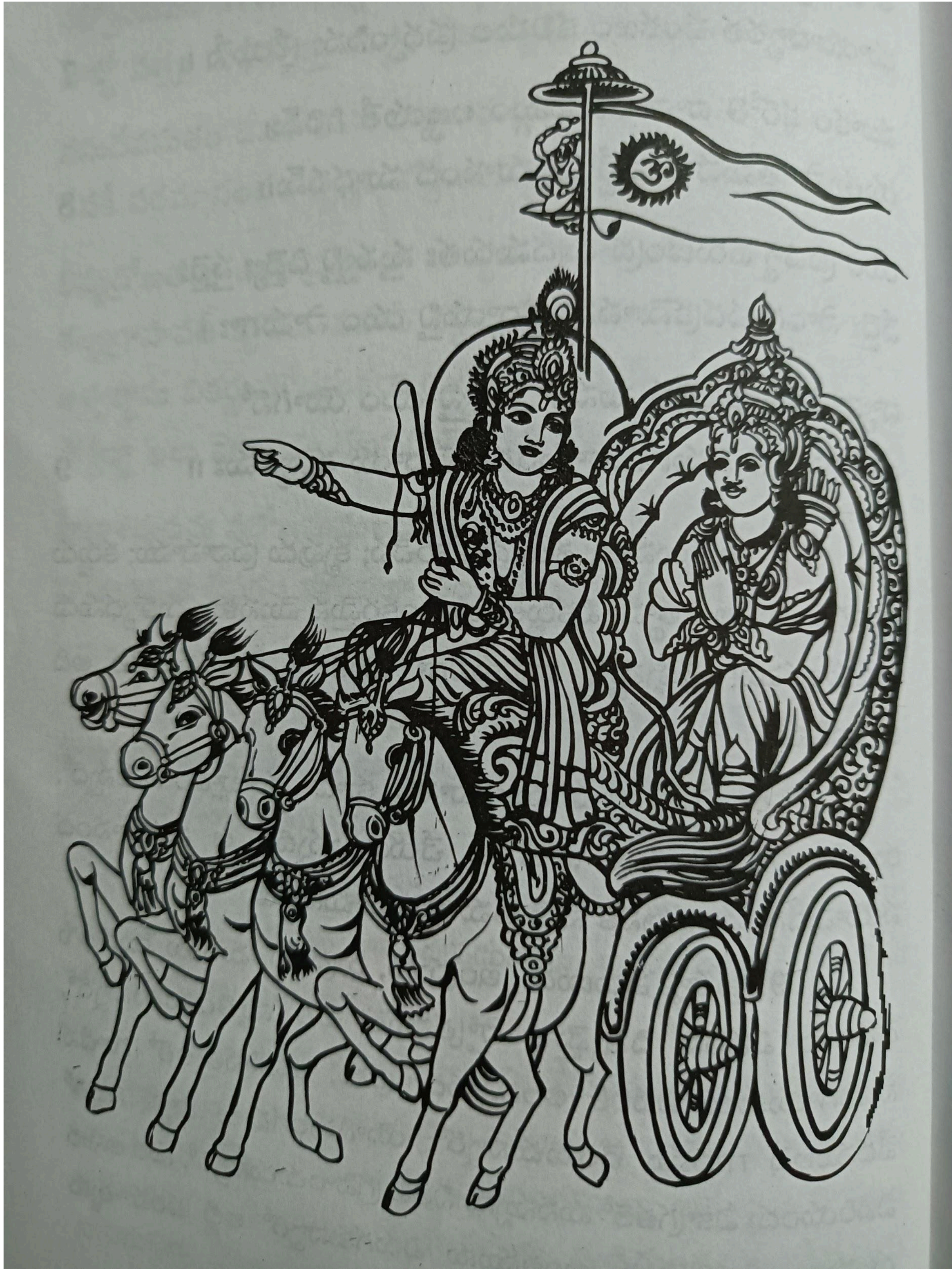
5. వసుదేవుని పుత్రుడును, కంసచాణూరులను సంహరించిన వాడును, దేవకీదేవికి పరమానందప్రదుడును, జగద్గురువును, దేవుడును అగు శ్రీకృష్ణునకు నమస్కారము.

6. కరుక్షేత్రమనెడి రణ వాహినికి భీష్ముడు ద్రోణుడు తీరములు; జయద్రథుడు జలము; గాంధార రాజ కుమారులు నల్లకలువలు; శల్యుడు సొరచేప; కృపుడు ప్రవాహము; కర్ణుడు తరంగములు; అశ్వత్థామ వికర్ణులు భయంకరమైన మొసళ్ళు; దుర్యోధనుడు సుడిగుండము; శ్రీకృష్ణుని నావికునిగా చేసికొన్న పాండవులచేత అది దాటబడినది.

7. నల్లకలువలు; శల్యుడు సొరచేప; కృపుడు ప్రవాహము; కర్ణుడు తరంగములు; అశ్వత్థామ వికర్ణులు భయంకరమైన మొసళ్ళు; దుర్యోధనుడు సుడిగుండము; శ్రీకృష్ణుని నావికునిగా చేసికొన్న పాండవులచేత అది దాటబడినది.

8. ఎవని కృప మూగవానిని కూడా మాట్లాడించుచున్నదో, కుంటివానిని కొండను దాటింప చేయుచున్నదో, ఆ పరమానంద స్వరూపుడగు మాధవునికి నేను నమస్కరించుచున్నాను.

9. బ్రహ్మ, వరుణుడు, ఇంద్రుడు, రుద్రుడు, మరుత్తు మొదలగు దేవతలు ఎవరిని దివ్యమైన స్తోత్రముల చేత స్తుతించుచున్నారో, సామగాయకులు ఎవరికి అంగ, పద, క్రమ, ఉపనిషత్తులతో గూడిన వేదములచే గానము చేయుచున్నారో, యోగిపుంగవులు ధ్యాన నిష్ఠతో ఎవరియందు ఏకాగ్రతతో మనస్సును నిలిపి గ్రహించుచున్నారో, సుర అసుర గణములు ఎవరియొక్క అంతమును ఎరుగకున్నారో అట్టి పరమాత్మకు నమస్కారము.

1. అర్జున విషాద యోగము

ధృతరాష్ట్రుడు పలికెను :

1. సంజయా, యుద్ధముచేయుటకై కురుక్షేత్రపుణ్యభూమిలో కూడి, మావారును పాండవులును ఏమిచేసిరి?

సంజయుడు పలికెను:

2. అంతట వ్యూహబద్ధమగు పాండవసైన్యమును దుర్యోధనుడు చూచి, ద్రోణాచార్యునియొద్ద కేగి ఇట్లనెను:

3. ఆచార్యా, ధీమంతుడగు నీ శిష్యుని - ద్రుపదపుత్రుని - చేత వ్యూహాకారముగ తీర్పబడిన ఈ పాండుపుత్రమహాసైన్యమును చూడుము.

4-6. ఇందు శూరులును, మేటివిలుకాండ్రును, యుద్ధమున భీమార్జునులతో సమానులును అగువారు సాత్యకి, విరాటుడు, ద్రుపదుడును; పరాక్రమశాలురగు ధృష్టకేతువు, చేకితానుడు, కాశీరాజును; మానవ శ్రేష్ఠులగు పురుజిత్తు, కుంతిభోజుడు, శైబ్యుడును; మహాబలాఢ్యుడగు యుధామన్యుడును, ధైర్యశాలియగు ఉత్తమౌజుడును, సుభద్రాసుతుడును, ద్రౌపదీపుత్రులును - కలరు. వీరందఱును మహారథులు.

7. బ్రహ్మణోత్తమా, మనలో ప్రఖ్యాతులై, మన సేనానాయకులుగా నుండువారి పేర్లనుకూడ వినుము. నీ ఎఱుకకై ఆ పేర్లను చెప్పెదను.

8. మీరు, భీష్ముడు, కర్ణుడు, యుద్ధవిజయశీలియగు కృపుడును; అశ్వత్థామ, వికర్ణుడు, సోమదత్తసుతుడగు జయద్రథుడును;

9. ఇతరులగు శూరులనేకులును - యుద్ధనిపుణులు - పెక్కు

తెఱగు ఆయుధములు ధరించి, నాకొఱకు తమ ప్రాణము లర్పింప సంసిద్ధులై ఇచట నున్నారు.

10. "భీష్మునిచే రక్షింపబడు మన యీ సైన్యము అపరిమితము; కాని భీమునిచే రక్షింపబడు వారి సైన్యము పరిమితము.

11. "(ఇప్పుడు) మీ రందఱును సేనావ్యూహములలో మీ మీ స్థానములలో నిలిచి, భీష్మునే రక్షింతురుగాక".

12. అపుడు ప్రతాపశాలియును, కురువృద్ధుడును, పితా మహుడును అగు భీష్ముడు, దుర్యోధనునకు హరోత్సాహములు కలిగించు కొఱకు, బిగ్గరగా సింహనాదము చేసి, శంఖమును పూరించెను.

13. అంతట (కౌరవపక్షమునుండి) శంఖములు, దుందుభులు, ఢక్కలు, తప్పెటలు, రణశృంగములు, హఠాత్తుగా ఒకేసారిగా మోగెను. ఆ శబ్దము భయంకరముగా నుండెను.

14. పిమ్మట తెల్లనిగుఱ్ఱములుపూన్చిన మహారథములో కూర్చుండియున్న కృష్ణార్జునులు తమ దివ్యశంఖములను అద్భుతముగా పూరించిరి.

15. కృష్ణుడు పాంచజన్యమను శంఖమును, అర్జునుడు దేవదత్తమను శంఖమును పూరించిరి. భయంకరకార్యము లొనర్చు భీముడు పౌండ్రమను తన మహాశంఖమును పూరించెను.

16. ధర్మరాజు అనంతవిజయమను శంఖమును, నకుల సహదేవులు తమ సుఘోషమణిపుష్పకములను పూరించిరి.

17. విలువిద్యలో మేటియగు కాశిరాజును, మహారథుడగు శిఖండియును, ధృష్టద్యుమ్నుడును, విరాటుడును, ఓటమినెఱుగని సాత్యకియు;

18. రాజా, ద్రుపదుడు, ద్రౌపదీతనయులు, అభిమన్యుడు: వీరెల్లరును - అన్ని దిశలనుండి - తమ తమ శంఖములను పూరించిరి.

19. ఆ భయంకరశబ్దము భూమ్యాకాశములనునిండి ప్రతిధ్వనించి ధృతరాష్ట్రపక్షమువారి గుండె లగల్చెను.

20. రాజా, అంతట ధృతరాష్ట్రపక్షమువారు యుద్ధసన్నద్ధులుగా తీర్చబడి నిలిచియుండుటను, ఆయుధప్రయోగము ప్రారంభము కాబోవుటను, అర్జునుడు చూచి, తన వింటిని ఎత్తి, కృష్ణునితో ఇట్లనెను:

21-22. కృష్ణా, యుద్ధసన్నద్ధులై నిలిచియుండువారిని నేను చూచుకొఱకు నా రథమును ఉభయ సేనల మధ్య నిలుపుము. నే నెవరెవరితో పోరుసల్పవలెనో, ఈ యుద్ధప్రారంభవేళయందు ఎఱుగనిమ్ము.

23. దుర్మతియగు దుర్యోధనునిపక్షమున యుద్ధముచేసి అతనికి ప్రియమొనర్చుటకు ఈ యుద్ధభూమియందు ఎవరెవరిచట కూడియున్నారో వారిని చూడగోరెదను.

సంజయుడు పలికెను :

24-25. భారతా, అర్జునునిచే ఇట్లు అర్థింపబడి, శ్రీకృష్ణుడు ఇరు సేనలనడుమ, భీష్మద్రోణులయెదుట, భూపాలు రందఱియెదుట, ఆ రథ శ్రేష్ఠమును నిలిపి, అర్జునా, "ఒకటిగా కూడియున్న ఈ కౌరవులనెల్ల చూడుము" అని పలికెను.

26-27. అచట నిలిచి, అర్జునుడు ఆ రెండు సేనలలోనున్న తండ్రులను, తాతలను, గురువులను, మేనమామలను, అన్నదమ్ములను, దాయాదులను, కొడుకులను, మనుమలను, మిత్రులను, మామలను, శ్రేయోభిలాషులగు సహచరులను చూచెను.

27-28. అచట నిలిచియున్న బంధువుల నందఱను చూచి ఆ అర్జునుడు మిక్కిలి ఖేదమునొంది, విషాదముతో ఇట్లనెను.

అర్జునుడు పలికెను :

28-31. కృష్ణా, యుద్ధాభిలాషతో ఇచట కూడియున్న నా స్వకీయులను చూడగా, నా అవయవములు తేలిపోవుచున్నవి; నోరు ఎండుచున్నది; శరీరమెల్ల కంపించుచున్నది; రోమములు గగుర్పొడుచు చున్నవి; చేతినుండి గాండీవము జాఱిపోవుచున్నది; చర్మము మండుచున్నది; నిలుచుండుటకుకూడ శక్యముకాకున్నది; మనస్సు తిరుగుచున్నది; అశుభసూచక శకునములు కాంచుచున్నాను.

31-32. యుద్ధమున ఈ నా స్వజనమును చంపుటలోగల శ్రేయము నాకు కనిపింపకున్నది. విజయముగాని, రాజ్యముగాని, సుఖముగాని, నేను కోరుటలేదు.

33-34. ఎవరికొఱకు మనము రాజ్యమును, భోగములను, సుఖములను, కోరుచున్నామో, ఆ వీరే - గురువులు, తండ్రులు, పుత్రులు, తాతలు, మామలు, మేనమామలు, మనుమలు, బావమఱదులు, చుట్టములు ప్రాణములను,

సంపదలను వదలి, ఇచట రణభూమిలో నిలిచి యున్నప్పుడు, మనకు రాజ్యముగాని, భోగములుగాని, జీవితమైనగాని, ఏమి ప్రయోజనము ?

35. వీరు నన్ను చంపినను, ముల్లోకముల ఆధిపత్యము కొఱకేనియు, వీరిని నేను చంపగోరను. ఇక భూలోకాధిపత్యముకొఱకా (చంపగోరుట) ?

36. ఈ ధృతరాష్ట్రసుతులను చంపుట మన కెట్లు ప్రీతికరము కాగలదు? చంపనుద్యుక్తులైయున్న వీరిని చంపినచో, మనకు పాపమే లభించును.

37. కావున మన బాంధవులగు ధృతరాష్ట్రసుతులను మనము చంపదగదు. ఏలన, స్వజనమును చంపి మన మెట్లు సుఖము నొందగలము?

38-39. చిత్తములు పేరాసకు వశమైయుండుటచేత వీరు కులక్షయ మొనర్చుటవలన దోషమును, మిత్రద్రోహ మొనర్చుటవలన పాపమును, చూడజాలకున్నను, కులక్షయమువలన దోషమును స్పష్టముగ చూచు మనము ఆ పాపమునుండి ఏల తొలగరాదు ?

40. కులము (వంశము) క్షయించెనేని, ఆ కుల మనాదికాలము నుండి ఆచరించుచున్న కులధర్మములు నశించును. ధర్మములు నశించెనేని కుల మంతయు అధర్మముపా లగును.

41. అధర్మము ఉదయించి వ్యాపించుటతోడనే, కులస్త్రీలు దుర్వర్తనమున చిక్కుదురు. స్త్రీలు దుష్టలు కాగానే, వర్ణసాంకర్యము కలుగును.

42. వర్ణసాంకర్యము కులక్షయకారకులను, కులమును, నరకము పాలు సేయుట సిద్ధము. వారి పితరులుకూడ, పిండ, తర్పణోదకదాన విహీనులై నరకమున కూలుదురు.

43. కులక్షయమును, తన్మూలమున వర్ణసాంకర్యమును, కలిగించువారి ఈ దోషములచేత అనాదిసిద్ధములగు జాతిధర్మములును, కులధర్మములును సమూలవినాశము నందును.

44. కులధర్మములు నశించినట్టివారికి నరకనివాసము తప్పదని మనము వినుచున్నాము.

45. అకటా, రాజ్యసుఖము లనుభవించు పేరాశచే, స్వజనమును చంప నుద్యుక్తులమై మన మీ మహాపాప మొనర్పబూనియున్నాము.

46. ధృతరాష్ట్రపుత్రులు ఆయుధములుధరించి యుద్ధమున నిరాయుధడనై మాఱుపోరాడకయుండు - నన్ను చంపిరేని, అది నాకు ఎక్కువ శ్రేయస్కరముగా నుండును.

సంజయుడు పలికెను:

47. అర్జును డిట్లు యుద్ధభూమి మధ్యమున పలికి, వింటిని, అమ్ములను వీడి, దుఃఖముచేత సంక్షోభిల్లు మనస్సుతో, రథమున కూలబడెను.

(బ్రహ్మ విద్యను బోధించునట్టిదియు, యోగశాస్త్రమైనట్టిదియు, శ్రీకృష్ణార్జున సంవాదముగా నున్నట్టిదియు నగు భగవద్గీతయనెడి ఉపనిషత్తు నందు, అర్జున విషాదయోగము అనెడి మొదటి అధ్యాయము.)

2. గీతా సారము (సాంఖ్యయోగం)

సంజయుడు పలికెను:

1. జాలిచే ఇట్లు వివశుడై, దుఃఖించుచు, బాష్పపూరితములై, కలతనొందిన నేత్రములుకలిగియున్న అర్జునునితో కృష్ణుడిట్లు పలికెను.

శ్రీభగవానుడు పలికెను :

2.అర్జునా,ఆర్యులకుతగనట్టియు,అవమానకరమగునట్టియు, స్వర్గమార్గమున కడ్డుతగులునట్టియు, ఈ విషాదము ఇట్టి క్లిష్టసమయమున నిన్ను ఎచటినుండి ఆవరించింది ?

3. పందతనమునకు వశుడవు కాకుము. అది నీకు తగదు. నీచమగు ఈ మనోదుర్భలత్వమును త్రోసిపుచ్చి, లేచి నిలుచుండుము.

అర్జునుడు పలికెను :

4. కృష్ణా, పూజింపదగు భీష్మద్రోణులతో నేను బాణములు ప్రయోగించి యెట్లు యుద్ధముచేయుదును ?

5. మహానుభావులగు ఈ గురుజనులను వధించుటకన్న ఈ లోకమున భిక్షాన్నముతినుచుండుటయే శ్రేయస్కరము. కాని వారిని వధించితినేని, నే ననుభవించు ధనసంపదలును, ఇష్టభోగములను, ఈ లోకమునగూడ, రక్తముతో తడిసియుండును.

6. మనము వారిని జయించుటా, వారు మనలను జయించుటా ఈ రెంటిలో మన కేది శ్రేయస్కరమో ఎఱుగజాలకున్నాను. ఎవరిని వధించిన పిదప మనము జీవించియుండ నిచ్చగింపమో, ఆ ధృతరాష్ట్ర పుత్రులే మనయెదుట నిలిచియున్నారు.

7. దౌర్బల్యకారియగు పరితాపదోషమునకు నా స్వభావము వశమైనది. నా మనస్సు ధర్మాధర్మవివేకమును కోల్పోయినది. కావున నిన్ను ప్రార్థించుచున్నాను. నా కేదిశ్రేయస్కరమో నిశ్చయించి చెప్పుము. నీ శిష్యుడను, నీ శరణుచొచ్చితిని. కాన నాకు బోధింపుము.

8. స్పర్ధారహితము, సకలసంపత్సమేతము, అగు భూలోక రాజ్యమును, దేవతలమీదకూడ అధిపత్యమును పొందినను, నా యింద్రియములను శుష్కింపజేయుచున్న ఈ శోకమును పోగొట్టున దేదియు నాకు కానిపింపకున్నది.

సంజయుడు పలికెను :

9. కృష్ణునితో ఇట్లు చెప్పి, అర్జునుడు “నేను యుద్ధముచేయను” అని మౌనముదాల్చెను.

10. ఓ భారతా, రెండుసేనల నడుమ ఇట్లు విషాదమునొందుచున్న అతనితో, శ్రీకృష్ణుడు నవ్వుచున్నవానివలె ఇట్లనెను:

శ్రీభగవానుడు పలికెను :

11. శోకింపదగనివారికొఱకు నీవు శోకించుచున్నావు. కాని జ్ఞాన మయములుగాతోచు మాటలు పల్కుచున్నావు. యథార్థజ్ఞానులు మృతులైనవారికైగాని, సజీవులకైగాని, శోకింపరు.

12. ఒకప్పుడు నేను లేకుంటినని కాదు, నీవును ఈ రాజులును లేకుండిరనియు కాదు. ఇకమీద మన మందఱము ఉండకపోవుదుమనియు కాదు.

13. దేహధారియగు ఆత్మకు ఈ దేహమున బాల్యము, యౌవనము, వార్ధక్యము, ఎట్టివో, మఱకదేహము దాల్చుటయు అట్టిదే. ఆత్మానుభూతిచే శాంతతనందినవారు అందుచేత మూఢత్వ మందరు.

14. ఇంద్రియములతో ఇంద్రియవిషయములు కూడుటచేతనే శీతోష్ణములు, సుఖదుఃఖములు కలుగును. అవి ఆద్యంతములు కలవి, అశాశ్వతములు. వానిని ఓరిమితో సహింపుము.

15. ఈ సుఖదుఃఖాది ద్వంద్వముల నెవడు సమభావముతో చూచునో, ఎవని నవి బాధింపవో, ఆ ప్రశాంతాత్ముడే మోక్షమున కర్హుడు.

16. అసద్వస్తువునకు ఎప్పుడుగాని ఉనికి లేదు. సద్వస్తువునకు ఎప్పుడును ఉనికి లేకుండదు. సత్యజ్ఞానముగలవారు ఈ రెంటిని పూర్తిగా ఎఱుగుదురు. (సద్వస్తువు = మార్పులులేక కలకాల ముండునది).

17. ఈ జగత్తు నంతయు వ్యాపించియుండుదానికి నాశములేదని ఎఱుగుము. మార్పులులేని ఈ పదార్థమును నాశమొనర్చుశక్తి ఎవరికిని లేదు.

18. నిత్యమును, అవినాశియు, అపరిమితమును అగు ఆత్మ ధరించు ఈ శరీరములు అంతమొందునవి అందురు. కావున అర్జునా, యుద్ధము చేయుము.

19. ఆత్మ చంపునట్టిదని తలచువాడు, చంపబడునట్టిదని తలచువాడు –ఈ ఉభయులు చక్కగా ఎఱిగినవారు కారు. అది చంపునది కాదు, చంపబడునదియు కాదు.

20. ఈ ఆత్మ ఎన్నడును పుట్టదు, ఎన్నడును గిట్టదు. ఒకప్పుడు ఉండక, పిదప మరల కల్గునది అనియు కాదు. (లేక, ఒకప్పుడు ఉండి, పిదప ఉండవపోవునది అనియు కాదు). ఇది పుట్టువులేనిది, నిత్యము, మార్పులులేనిది, సర్వదా స్వస్వరూపముననే ఉండునది. శరీరము చంపబడినప్పుడిది చంపబడదు.

21. ఇది నాశములేని దనియు, పెరుగుట లేనిదనియు, పుట్టుక లేనిదనియు, తఱుగుట లేనిదనియు ఎఱుగువాడు ఎట్లు చంపును, ఎట్లు చంపించును ?

22. మనుష్యుడు చినిగిపోయిన వస్త్రములను వీడి, ఇతర (క్రొత్త) వస్త్రముల నెట్లు ధరించునో, అట్లే దేహధారియగు ఆత్మ జీర్ణములై, నిరుపయోగములౌ దేహములనువీడి ఇతర (క్రొత్త) దేహములలో ప్రవేశించును.

23. ఈ ఆత్మను శస్త్రములు నఱకజాలవు, అగ్ని కాల్పజాలదు, నీరు తడుపజాలదు. గాలి ఎండింపజాలదు.

24. ఆ ఆత్మ నఱుకుటకు, కాల్చుటకు, తడుపుటకు, ఎండింప చేయుటకు అశక్యమైనది. ఇది నిత్యము, సర్వవ్యాపి, స్థిరము, చలింపరానిది, ఎల్లప్పు డొకే విధముగా నుండునది.

25. ఇది ఇంద్రియముల కగోచరమైనది. మనస్సునకు అందనిది, మార్పులు పొందనిది, అందురు. కావున ఇది యిట్టిదని గ్రహించి నీవు శోకింపదగదు.

26. లేక దీని కెప్పుడును జననమరణము లుండునని నీవు తలచి నను, అప్పుడుకూడ నీవు దీనికై శోకింపదగదు.

27. పుట్టినదానికి చావు తప్పదు; చచ్చినదానికి పుట్టుక తప్పదు. తప్పింప నశక్యమగువిషయముకై నీవు శోకింపదగదు.

28. భూతము లన్నియు పుట్టుకకు పూర్వము గోచరింపవు; పుట్టిన పిదప గోచరించును; లయించిన పిదప మరల గోచరింపవు. కావున ఇందు దుఃఖింప నేమికారణము కలదు ?

29. ఈ ఆత్మను కొందఱు ఆశ్చర్యకరమైనదిగ చూతురు. కొందఱిది ఆశ్చర్యకరమైన దని చెప్పుదురు. మఱికొందఱు దీనిని ఆశ్చర్యకర మైన దానిగ విందురు. ఇంకను ఇతరులు వినిగూడ దీని నేమాత్రము గ్రహింపజాలరు.

30. సర్వదేహములలో నివసించు ఈ దేహి ఎన్నటికి చంపనలవి కానిది. కావున అర్జునా, నీవు ఏ ప్రాణికొఱకుగాని శోకింపరాదు.

31. స్వధర్మమును చూచినను నీవు చలింపదగదు. క్షత్రియునకు ధర్మయుద్ధముకన్న ఎక్కువ శ్రేయస్కరమైన దేదియు లేదుగదా.

32. అయాచితముగ లభించినదియు, తెఱచినస్వర్గ ద్వారము వంటిదియు, అగు ఇట్టి యుద్ధము తటస్థించిన క్షత్రియులు నిజముగా ధన్యులు.

33. నీ వీ ధర్మ యుద్ధము చేయవేని, స్వధర్మమును, కీర్తిని, పోగొట్టుకొని పాపము నొందుదువు.

34. లోకులు నీ అపకీర్తిని కలకాలము ప్రస్తావించుచుందురు. గౌరవ మొందుచుండినవానికి అపకీర్తి మరణముకన్న కష్టతరమై తోచును గదా.

35. మహారథులగు యోధాగ్రేసరులు నీవు భీతిలి యుద్దమునుండి తొలగితివని తలతురు. నిన్ను సన్మానించుచుండినవారు చులకనగా చూతురు.

36. నీ విరోధులు నీ శక్తిని నిందించుచు అనరానిమాట లెన్నియో అందురు; అంతకన్న దుర్భరమైన దేమి యుండును ?

37. సంహరింపబడితివేని స్వర్గము నొందుదువు. జయించితివేని రాజ్యాన్ని భోగింతువు. కావున యుద్ధముచేయ నిశ్చయించుకొని లెమ్ము.

38. సుఖదుఃఖములను, లాభనష్టములను, జయాపజయములను సమముగా భావించి, పిదప యుద్ధముచేయ నుద్యుక్తుడవగుము. ఇ ట్లొనర్చితి వేని పాపము నొందవు.

39. నీ కిప్పుడు తెలుపబడినది ఆత్మానుభూతి విషయిక జ్ఞానము. కర్మయోగవిషయికజ్ఞానము నిప్పుడు వినుము. ఈ జ్ఞానముతో నీవు కర్మ బంధమునుండి విముక్తుడవవుదువు.

40. ఇందు ప్రారంభించి పూర్తిచేయబడని ప్రయత్నము విఫలము కాదు; విరుద్ధఫలముల నీయదు. ఈ ధర్మము స్వల్పముగా ఆచరింప బడినను సంసారచక్రమున చిక్కుకొను మహాభయమునుండి రక్షించును.

41. ఇందు బుద్ధి ఏకనిష్ఠమైయుండును, చంచలచిత్తుల బుద్ధులు బహుశాఖలుగా చీలి, అనంతముఖములుకలవై, యుండును.

42-44. పెక్కు కోరికలుగలట్టియు; స్వర్గప్రాప్తినే పరమ లక్ష్యముగా ఎంచునట్టియు; వేద (కర్మకాండ) మందలి ప్రశంసాసూచక వాక్యముల కానందించుచు, వేఱగునది (ఈశ్వరతత్త్వమనునది) ఏమియు లేదని వాదించునట్టియు; అప్రాజ్ఞుల మనోహరవాక్కులునమ్మి, వివేకమును కోల్పోయినవారి మనస్సులందును, భోగైశ్వర్యములలో పూర్ణాసక్తులైనవారి మనస్సు లందును, నిశ్చయాత్మికబుద్ధి యేర్పడదు. వారివాక్కులు భోగైశ్వర్య సాధకములగు అనేక క్రియావిశేషములతో నిండి, కామ్యకర్మఫలమగు పునర్జన్మమును కలిగించును.

45. వేదములు త్రిగుణములనుగూర్చి చెప్పునవి. నీవు త్రిగుణములకును (ప్రకృతికి), ద్వంద్వములకును, అతీతుడవై, సర్వదా సమబుద్ధివై, యోగ (ఆర్జించుకొనుటందు), క్షేమ (కలదికాపాడుకొనుటందు) ప్రసక్తుడవుకాక, ఆత్మయందే సుప్రతిష్ఠుడవై యుండుము.

46. సర్వత్ర వెల్లువనీరు నిండియున్నప్పుడు నూతివలన ఎంత ఉపయోగ ముండునో, ఆత్మజ్ఞానమును సాధించిన బ్రాహ్మణునకు వేదముల వలన అంత ఉపయోగమే ఉండును.

47. కర్మ మొనర్చుటకు మాత్రమే నీ కధికారముకలదు. కర్మఫలముల కెన్నడునులేదు. ఫలములు నుత్పత్తిచేయు కర్మము లొనర్పకుందువు గాక; కర్మములు విడనాడుటందు కూడా ఆసక్తి నొందకుందువుగాక.

48. యోగమునందు సునిష్ఠితుడవై, సంగమువీడి, (కార్య) సిద్ధిని, అసిద్ధిని, సమబుద్ధితో చూచుచుండుము. సిద్ధ్యసిద్ధులందలి సమబుద్ధికే "యోగ"మని పేరు.

49. ఫలాఫలవిచారమువలన కలతనొందని బుద్ధితో చేయబడు కర్మముకన్న, కామ్యకర్మము ఎంతో అధమము. సమబుద్ధి నాశ్రయింప యత్నింపుము. ఫలములుగోరి కర్మము లాచరించువారు హీనులు.

50. సమబుద్ధిని సాధించినవాడు ఈ లోకముననే పుణ్యపాపములు రెంటినుండి విముక్తుడగును. కావున ఈ బుద్ధియోగము (అనగా సమబుద్ధి) ననుష్ఠింపుము. కర్మమున కుశలత్వమే యోగము.

51. బుద్ధియోగమును సాధించిన ప్రజ్ఞా వంతులు కర్మఫలములను త్యజించి, జన్మబంధమునుండి విడివడి సర్వోపద్రవాతీతమగు స్థానమును పొందుదురు.

52. నీ బుద్ధి అవివేక (అనగా అనాత్మను ఆత్మగా భావించు) కాలుష్యము నెప్పుడు దాటునో, అప్పుడు నీవు అప్పటికి విన్న, వినవలసియున్న, విషయములయెడ ఉపేక్షవహింతువు.

53. అభిప్రాయభేధములచే ఇటునటు కొట్టుకొనుచున్న నీ బుద్ధి నిశ్చలమై, సమాధి (ఆత్మ) యందు సుప్రతిష్ఠితమైనప్పుడు, ఆత్మ సాక్షాత్కారమును పొందుదువు.

అర్జునుడు పలికెను :

54. సమాధిస్థితుడైన స్థితప్రజ్ఞుని లక్షణ మేమి? సమాధి స్థితుడుకానప్పుడతడు ఎట్లు మాటలాడును, ఎట్లు కూర్చుండును, ఎట్లు నడచును?

శ్రీ భగవానుడు పలికెను :

55. మనస్సులోనికోర్కెల నెల్ల వీడి, ఆత్మయందే, ఆత్మవలన సంతృప్తుడైయుండువానిని"స్థితప్రజ్ఞుడు" అని అందురు.

56. దుఃఖములందు కలతనొందక, సుఖములందు వాంఛలేక, అనురాగము, భయము, కోపము రహితుడై యుండువాడే స్థితప్రజ్ఞుడగు ముని (ధ్యాన నిష్ఠుడు).

57. ఎవడు సర్వత్ర నిస్సంగుడై, శుభప్రాప్తికి ఆనందింపక, అశుభ ప్రాప్తికి ఖేదమొందక యుండునో, అతని జ్ఞానము (ప్రజ్ఞ) స్థిరమైనది.

58. తాబేలు తనఅంగములనెల్ల లోపలి లాగుకొనునట్లే, మానవుడు తన ఇంద్రియములను విషయములనుండి పూర్తిగా లాగుకొనగలిగినప్పుడు అతని జ్ఞానము సుస్థిరమైనది.

59. ఇంద్రియవిషయములను భోగించుట మానుకొనినవాని యొద్ద నుండి విషయములు మరలిపోవును. కాని వాని పైవాంఛ మిగిలియేయుండును. పరమాత్మదర్శన మొందినవానికి ఆ వాంఛయు నిలిచిపోవును.

60. మానవుడు సిద్ధత్వముకై సదా యత్నించుచున్నను. అతడెంత ప్రాజ్ఞుడైనను, ఇంద్రియములు లొంగక అతని మనసును బలాత్కరించి లాగుకొనిపోవును.

61. సుస్థిరచిత్తుడు వాని నన్నిటిని వశపఱచుకొని, పరమాత్ముడనగునాయందే బుద్ధి నిలిపియుండును. ఎవనికి ఇంద్రియములు స్వాధీనములై యుండునో వాని జ్ఞానమే సుస్థిరమైనది.

62. విషయములనుగూర్చి చింతించుచుండువాని మనస్సు ఆ విషయములందు ఆసక్తమగును. ఆసక్తి నుండి కోరిక, కోరిక నుండి కోపము, ఉత్పత్తియగును.

63. కోపమునుండి మూఢత, మూఢతనుండి మతిమఱపు, మఱపునుండి యుక్తాయుక్త వివేకవినాశము,కలుగును. వివేక వినాశ మొందినవాడు నైతికముగా మరణించినవాడగును.

64. కాని సుస్థిరచిత్తుడు జితేంద్రియుడై, ప్రియాప్రియముల కతీతుడై, ఇంద్రియవిషయముల నడుమ సంచరించుచునే ప్రశాంతినొందును.

65. చిత్తప్రశాంతినొందినవాని దుఃఖము లన్నియు శమించును. ఏలన ప్రశాంతచిత్తునిబుద్ధి త్వరితముగా (ఆత్మయందు) ప్రతిష్ఠితమగును.

66. అస్థిరచిత్తులకు ఆత్మజ్ఞానము ఉండదు. ధ్యానముకూడ ఉండదు. ధ్యానహీనులకు శాంతియుండదు. అశాంతచిత్తులకు సుఖ మెట్లుండును?

67. తిరుగుబోతులగు ఇంద్రియములవెంట పర్విడు మనస్సు అతని వివేకమును - నీటి పైనుండుపడవను త్రోవతప్పించి గాలి లాగుకొనిపోవునట్లు - తనవెంట లాగుకొనిపోవును.

68. కావున ఎవని ఇంద్రియములు తమ విషయములనుండి పూర్తిగా మరల్చబడియుండునో అతని జ్ఞానమే సుప్రతిష్ఠితము.

69. జీవు లెల్లరకు ఏది రాత్రిగానుండునో (అనగా ఏకమగు దైవము కన్పింపక నానాత్వము కన్పించునో) దానియందు వశీకృతాత్ముడు మేల్కొని యుండును (అనగా ఏకత్వమునే చూచును). జీవు లెల్లరు ఏందు మేల్కొని యుందురో అది ఆత్మద్రష్టయగు "ముని"కి రాత్రి.

70. సంపూర్ణముగా నిండి, మేరమీఱక, నిశ్చలమై యుండు సముద్రములోనికి జలపూరములు ప్రవేశించుచుండియు, అది ఎట్లు యథాపూర్వముగానే ఉండునో, అట్లే వివిధవాంఛలు ప్రవేశించుచుండియు అవి బుద్ధియందు లయించి నిరపాయములగుచుండు "ముని" శాంతి నొందును. కోరికలు కోరుచుండువాడు శాంతినొందడు.

71. వాంఛలెల్ల విసర్జించి అశాతీతుడై 'నేను', 'నాది' అను భావమే లేక జీవించుచుండువాడు శాంతినొందును.

72. ఇది బ్రహ్మమునందు నివసించియుండు స్థితి. దీనిని పొందిన వారెవ్వరును మూఢతలో పడరు. జీవితాంతముననైన ఈ స్థితియందు ప్రతిష్ఠితుడగువాడు బ్రహ్మముతోడి ఐక్యమునందును.

(బ్రహ్మవిద్యను బోధించునట్టిదియు, యోగశాస్త్ర మైనట్టిదియు, ఉపనిషత్తుల సారాంశమైనట్టిదియు నగు గీతా శాస్త్రమునందు శ్రీ కృష్ణుడు అర్జునునకు ఉపదేశించిన గీతా సారము సాంఖ్య యోగము అనెడి రెండవ అధ్యాయము.)

3. కర్మ యోగము

అర్జునుడు పలికెను :

1. కృష్ణా, కర్మముకంటె జ్ఞానము శ్రేష్ఠమని నీ యభిప్రాయమైనచో, నన్నీ ఘోరకర్మమునందు ఏల ప్రవర్తింపజేయుచున్నావు ?

2. పరస్పరవిరుద్ధములుగా తోచు ఈ మాటలవలన నా బుద్ధిని భ్రమింపజేయునట్లున్నావు; దేనివలన నాకు శ్రేయస్సు కలుగునో దాని నొక్కదానినే నిశ్చితముగా తెలుపుము.

శ్రీభగవానుడు పలికెను :

3. అర్జునా నేను సృష్ట్యాదియందు రెండువిధముల నిష్ఠలను ఈ లోకమునకు తెలిపితిని అవి ధ్యానశీలురకు జ్ఞానమార్గము, కార్యశీలురకు కర్మమార్గము.

4. కర్మము లొనర్పకున్నమాత్రాన మనుష్యుడు (నిష్క్రియము, వాంఛాతీతము అగు) ఆత్మస్వరూపావస్థితి నొందడు. కర్మసన్న్యాస (అనగా త్యాగ) మాత్రాన నైష్కర్మసిద్ధి నొందడు.

5. ఏ కర్మము చేయక మనుజుడు ఎన్నడును, క్షణమైన, ఉండజాలడు. ప్రకృతిజనితగుణములచే బద్ధులై, సర్వజనులు - ఇష్టమున్నను లేకున్నను - కర్మము లొనర్చుచుందురు.

6. కర్మేంద్రియములను నిగ్రహించి, ఇంద్రియ విషయములను మనస్సులో స్మరించుచుండు విమూఢుడు మిధ్యాచారుడు (అనగా కపటి) అనబడును.

7. కాని మనస్సుచేత ఇంద్రియములను నిగ్రహించి, నిస్సంగుడై, కర్మేంద్రియములతో కర్మయోగమార్గము ననుసరించు మానవుడు శ్రేష్ఠుడు.

8. నీవు శాస్త్రనిర్దిష్టములగు "నిత్యకర్మము" లొనర్చుచుండుము. ఏలన కర్మ మొనర్చ కుండుటకన్న ఒనర్చుటే శ్రేష్ఠము. కర్మాచరణము నిలిపితివేని నీ శరీరపోషణకూడ జరుగదు.

9. యజ్ఞార్థమై ("యజ్ఞము"నకు ఈశ్వరుడనియు అర్థము) చేయు కర్మములుతప్ప తక్కినకర్మములు కర్మాధికారిని బంధించును. కావున నీవు నిస్సంగుడవై యజ్ఞార్థము మాత్రమే కర్మ మొనర్చు చుండుము.

10. పూర్వము బ్రహ్మ యజ్ఞముతోకూడ ప్రజలను సృజించి వారికిట్లు చెప్పెను: "దీనిచేత మీరు వృద్ధినొందుదురు. ఇది కామధేనువువలె మీ కోర్కెలను తీర్చును.

11. "దీనిచే దేవతలకు ప్రియమొనర్పుడు. ఆ దేవతలు మిమ్ము సంతుష్టులనొనర్తురు : ఇట్లు మీరు ఒండొరులకు ప్రియమొనర్చుకొనుచు, పరమ శ్రేయమును పొందుదురు.

12. "దేవతలు మీ యజ్ఞములచే సంతుష్టులై మీరుకోరు భోగములనిత్తురు". దేవతల కేమియు అర్పింపక వారిచ్చుభోగముల ననుభవించువాడు దొంగయే.

13. యజ్ఞశేషమును భుజించు సజ్జనులు సర్వపాపవిముక్తులగుదురు. తమకొఱకు మాత్రమే వంటచేసికొనువారు పాపమును భుజించుచున్నారు.

14. ప్రాణులన్నియు అన్నమునుండి ఉత్పత్తియగును; అన్నము వర్షమునుండి కలుగును; వర్షము యజ్ఞమునుండి పుట్టును. యజ్ఞము వేదవిహిత హోమాదిక కర్మమువలన జనించును.

15. కర్మము వేదనిర్దిష్టమనియు, వేదము అవినాశియగు బ్రహ్మము నుండి పుట్టినదనియు, ఎఱుగుము. కావున సర్వవ్యాపియగు వేదము యజ్ఞమందు సదా సుస్థిరముగా నిలిచియుండును.

16. ఈ లోకమున ఇట్లు ప్రవర్తింపబడిన (కర్మ) చక్రమును అనుసరింపక, పాపజీవియై, ఇంద్రియసుఖములందే సంతుష్టినొందు చుండువాని జీవితము వ్యర్థము.

17. కాని ఆత్మయందే ప్రీతికలిగి, ఆత్మవలననే సంతృప్తినందుచు, ఆత్మయందే సంతుష్టివహించుచుండువానికి కర్తవ్యకార్యము లేవియు లేవు.

18. అట్టి వాడీ లోకమున కర్మాచరణముచే సాధింపవలసిన ప్రయోజన మేదియు లేదు; కర్మ మొనర్పకుండుటచే అతని కెట్టినష్టము లేదు; అతడు ఎందుకుగాని, ఎవనినిగాని, ఆశ్రయింపవలసిన ఆవశ్యకత కూడ లేదు.

19. కావున నీవు సర్వదా కర్తవ్యకర్మమును అనాసక్తుడవై యనుష్ఠించుచుండుము. అనాసక్త చిత్తముతో కర్మము నాచరించువాడు మోక్షమునందును.

20. కేవలకర్మాచరణముచేతనే జనకాదులు సిద్ధత్వ మందిరి; మఱియు లోకజనులకు మార్గదర్శకముగా నుండుటకొఱకు కర్మము నొనర్పవలెను.

21. శ్రేష్ఠుడు ఏయేపనులు చేయునో, ఇతరులు ఆయాపనులనే చేయుదురు. అతడు కార్యరూపమున దేనిని ప్రామాణికమని నిర్ణయించునో దానినే లోక మనసరించును.

22. నేనీ ముల్లోకములలో చేయవలసినకార్య మేదియు లేదు; ఇప్పటికిసాధింపనిది, ఇకసాధింపవలసినది, ఏదియు లేదు. ఇట్లయ్యును నేను కర్మమందే ప్రవర్తించుచున్నాను.

23. నేను అలసటచెందక ఎప్పుడును కర్మమునందు ప్రవర్తించు చుండక పోయినచో, మనుష్యులు సర్వవిధముల నా మార్గమునే అనుసరింతురు.

24. నేను కర్మ మొనర్పకుంటినేని, ఈ లోకములు నాశిల్లును. వర్ణసాంకర్యకారకుడనై ఈ ప్రజలకు చేటుకలిగించినవాడ నగుదును.

25. కర్మమునందు సక్తతచే పామరు లెట్లు పనిచేయుదురో, అట్లే ప్రాజ్ఞులు అసక్తతతో, లోకకల్యాణవాంఛతో, పనిచేయవలెను.

26. కర్మమునందాసక్తులగు అజ్ఞానులబుద్ధిని ప్రాజ్ఞుడు చలింపజేయరాదు. అతడప్రమత్తుడై కర్మములాచరించుచు వారిని సర్వకర్మములందు నియోగింపవలెను (ఆచరించునట్లు చేయవలెను).

27. ప్రకృతిలోని త్రిగుణములే సర్వకర్మముల నొనర్చునది. అహంకారముచే బుద్ధిమూఢతనొందుటవలన మానవుడు "నేనుకర్తను" అని భావించును.

28. కాని గుణకర్మవిభాగమును నిజముగా ఎఱిగినవాడు - ఇంద్రియ రూపములగు గుణములు విషయ రూపములగు గుణములపై నిలిచియున్నవే గాని ఆత్మనిష్క్రియమని ఎఱిగినవాడు - ఆసక్తుడుకాడు.

29. ప్రకృతిగుణములచే మూఢతనొంది ఇంద్రియవ్యాపారములందు అసక్తులగు అల్పజ్ఞులబుద్ధిని పూర్ణజ్ఞానమునొందినవారు చలింపజేయరాదు.

30. సర్వకర్మములను నాకు సమర్పించి, బుద్ధిని ఆత్మయందు నిలిపి, కోరికలు, మమకారములు వీడి, చింతాజ్వర (శోక) రహితుడవై యుద్ధముచేయుము.

31. ఈ నా మతమును (భోధను) దురాక్షేపములొనర్పక, శ్రద్ధాపూరితులై, సర్వదా అనుష్ఠించువారుకూడ కర్మాచరణమునుండి విముక్తులగుదురు.

32. కాని ఈ నా బోధను నిందించుచు, దాని ననుష్ఠింపకుండు అవివేకులును, కేవల జ్ఞానశూన్యులును, (పరమార్థ) భ్రష్టులని ఎఱుగుము.

33. జ్ఞానియగువాడుకూడ తన ప్రకృతి ననుసరించియే ప్రవర్తించును. సర్వభూతములు (సృష్టిలోని సర్వచరాచరములు) తమతమ ప్రకృతినే అనుసరించును. నిగ్రహము ఏమిచేయగలదు ?

34. ఇంద్రియములకు తమతమవిషయములయెడ గల అనురాగ ద్వేషములు ప్రకృతిసిద్ధములు. కాని ఎవడును ఆ రెంటికి వశుడు కాకుండు గాక. అవి అతని శ్రేయోమార్గమునకు అడ్డువచ్చు శత్రువులు.

35. చక్కగా అనుష్ఠింపబడిన పరధర్మముకంటె సదోషముగా అనుష్టింపబడిన స్వధర్మమే శ్రేష్ఠము. స్వధర్మము ననుష్ఠించుచు మరణించుటయు శ్రేయస్కరమే. పరధర్మానుష్ఠానము భయకారణము.

అర్జునుడు పలికెను :

36. కృష్ణా, తనకు ఇష్టములేకున్నను, మానవుడు దేని ప్రేరణముచే - బలాత్కరింపబడినట్లు - పాప మొనర్చుచున్నాడు ?

శ్రీ భగవానుడు పలికెను :

37. అది రజోగుణమునుండి ఉత్పత్తియగునదియు, తనుపశక్యము కానిదియు, మహాపాపిష్ఠమైనదియు, అగు కామము. కోపముకూడ దీని మాఱురూపమే. ఈ లోకమున ఇది శత్రువని ఎఱుగుము.

38. అగ్ని పొగచేత, అద్దము ముఱికిచేత, గర్భములోనిపిండము మావిచేత, కప్పబడియుండునట్లు ఇది (జ్ఞానము) దానిచే (కామముచే) కప్పవడి యుడును.

39. జ్ఞానులకు నిత్యవైరియగు - తనుప (తృప్తిపఱుప) శక్యముకాని - ఈ కామాగ్నిచే జ్ఞానము మఱుగుపడుచున్నది.

40. దీని ఉనికిపట్టు మనస్సు, బుద్ధి, ఇంద్రియములు అని చెప్పుదురు. వీనిద్వారా జ్ఞానమును కప్పివైచి అది దేహధారియగు ఆత్మను మూఢత నొందించును.

41. కావున మొదట ఇంద్రియముల నరికట్టి జ్ఞాన (అనగా శాస్త్రలబ్ధము) విజ్ఞాన (అనగా అందుపై అనుభవలబ్ధము) నాశకారియగు, ఈ పాపరూపిని కామమును - తుదిముట్టింపుము.

42. ఇంద్రియములు శరీరముకంటె శ్రేష్ఠము; మనస్సు ఇంద్రియములకంటే శ్రేష్ఠము; బుద్ధి మనస్సుకంటె శ్రేష్ఠము; అతడు (అనగా ఆత్ముడు) బుద్ధికంటె శ్రేష్ఠు డందురు.

43. ఇట్లు అతనిని - బుద్ధికంటెశ్రేష్ఠుడగువానిగా నెఱిగి, ఆత్మను (అనగా జడ ప్రకృతిని) ఆత్మ చేత (అనగా ఉత్తమ ప్రకృతి)చే అరికట్టి, పట్టుకొనశక్యముకాని ఆ శత్రువును - కామమును రూపుమాపుము.

(బ్రహ్మవిద్యను బోధించునట్టిదియు, యోగశాస్త్రమైనట్టిదియు, శ్రీకృష్ణార్జున సంవాదముగా వచ్చినట్టిదియు అగు భగవద్గీత యనెడి ఉపనిషత్తునందు కర్మయోగమనెడి మూడవ అధ్యాయము.)

4. జ్ఞాన కర్మ సంన్యాస యోగము

శ్రీ భగవానుడు పలికెను :

1. తఱుగనిఫలము నిచ్చు ఈ యోగమును నేను సూర్యునికి బోధించితిని. అతడు (తనపుత్రుడగు) మనువునకు దానిని బోధించెను. అతడు (తనపుత్రుడగు) ఇక్ష్వాకున కది బోధించెను.

2. ఇట్లు వంశపరంపరగావచ్చి ఈ యోగము రాజర్షులకు తెలిసి యుండెనను. కాని దీర్ఘకాలము గడచుటచేత ఇది లోకమున సమసిపోయెను.

3. ఈ పురాతనయోగమును నేడు నీకు - నీవు నా మిత్రుడవును, భక్తుడవును, గనుక - నేను తెలిపితిని. ఇది అత్యుత్తమమగు రహస్యము.

అర్జునుడు పలికెను :

4. సూర్యుడు ముందుపుట్టెను, నీవు పిమ్మట పుట్టితివి; నీవు దీని నతనికి అదికాలముననే తెలిపితి వన్నమాటను నే నెట్లు గ్రహింపవలెను ?

శ్రీభగవానుడు పలికెను :

5. అర్జునా, నాకును నీకును పెక్కు జన్మములు గడచినవి. నేను వాని నన్నిటిని ఎఱుగుదును, నీ వెఱుగవు.

6. నేను పుట్టుక లేనివాడను, మార్పులెఱుగని నిత్యస్వభావము గల వాడను, ప్రభుడను; ఐనను నా ప్రకృతిని లోబఱచుకొని (సామాన్యులు ప్రకృతి కధీనులు) నా మాయవలన పుట్టుచుందును.

7. ఎప్పుడెప్పుడు ధర్మము క్షీణించి, అధర్మము వృద్ధినొందునో అప్పుడెల్ల నేను దేహముదాల్చి జన్మింతును.

8. సాధురక్షణార్థము, దుష్టవినాశనార్థము, ధర్మసంస్థాపనార్థము, నేను ప్రతియుగమున ఉద్భవించుచుందును.

9. ఇట్లు అలౌకికమగు నా జన్మమును, కర్మమును, యథార్థవిధమున నెఱుగువాడు, శరీరపతనానంతరము పునర్జన్మ మందక నన్ను పొందును.

10. అనురాగ, భయ, కోప విహీనులై, నన్నే భావించుచు, నన్నే ఆశ్రయించి, జ్ఞానాగ్నిచేత పవిత్రతనొంది, అనేకులు నాతో ఐక్యమందిరి.

11. ఎవరు ఏ మార్గమున నన్ను ఉపాసింతురో, వారి కా మార్గము ననే నేను ఇష్టార్థసిద్ధి యొనర్తును. అన్ని మార్గముల ననుసరించువారును నా మార్గమునే అనుసరించుచున్నారు.

12. ఈ ఇహలోకమున కర్మసిద్ధి నభిలషించి (మానవులు) దేవతలనుపాసింతురు. ఏలన, కర్మసిద్ధి ఈ మానవలోకమున త్వరితముగా కలుగును.

13. గుణములను కర్మములను విభజించుటచేత నేను నాలుగు కులముల నేర్పఱచితిని. ఈ చాతుర్వర్ణ్యమునకు నేనే కర్తను. ఐనను నేను మార్పు లొందనివాడను, కర్మము లొనర్పనివాడను, అని యెఱుగుము.

14. కర్మములు నన్ను అంటవు. కర్మఫలములయెడ నాకు ఆసక్తి లేదు. ఇట్లు (ఆత్మ రూపునిగ)నన్నెఱిగినవాడు కర్మములచే కట్టువడడు.

15. ఇట్లెఱిగి పూర్వకాలపు మోక్షార్థులుకూడ కర్మమొనర్చిరి. ప్రాచీనులు పూర్వ మెట్లు కర్మ మొనర్చిరో నీవును అట్లే కర్మ మొనర్పుము.

16. ఏది కర్మము, ఏది అకర్మము అని నియించుటలో సిద్ధపురుషులు కూడ మూఢతనొందుదురు. కావున దేని నెఱిగినచో నీవు సంసార చక్రమునుండి విముక్తుడ వగుదువో అట్టిదానిని - కర్మమెట్టిది అను విషయమును - నీకు తెలిపెదను.

17. ఏలన, కర్మముయొక్క తత్త్వము నెఱుగుట ఆవశ్యకము. వికర్మము (చేయగూడని కర్మము) యొక్కయు, అకర్మముయొక్కయు తత్త్వముకూడ గ్రహింపవలెను. కర్మస్వభావము గ్రహింపనశక్యమైనది.

18. కర్మము (కర్తృత్వబుద్ధినివీడి చేయు క్రియ)లో అకర్మమును (బంధరాహిత్యము), అకర్మము (మిన్నకుండియు కర్తృత్వబుద్ధి కలిగి యుండుట) లో (బంధించు) కర్మమును చూచువాడే మేధావి, వాడే యోగి, వాడే సర్వకర్మము లొనర్చువాడు (కర్మలక్ష్యమగు ముక్తిని సాధించువాడు).

19. ఎవని కర్మము లన్నియు ఫలవాంఛారహితములో, కర్తృత్వాభి మానశూన్యములో, జ్ఞానాగ్నిచేత ఎవనికర్మములు దహింపబడునో, వానిని జ్ఞానులు ప్రాజ్ఞు డందురు.

20. కర్మఫలాస క్తిని వీడి, సదా సంతృప్తుడై, దేనిమీదను ఆధారపడక, యుండువాడు, కర్మము లొనర్చినను, ఒనర్పనివాడే అగుచున్నాడు.

21. వాంఛాశూన్యుడై, మనశ్శరీరములను వశపరుచుకొని, సర్వస్వమును విడనాడినవాడు, కేవలశారీరకర్మ మొనర్చుటచేత పాపపుణ్యరూప బంధనముల నొందడు.

22. అప్రయత్నలబ్ధములగువానితో సంతుష్టుడై, సుఖదుఃఖాది ద్వంద్వముల కతీతుడై, ఈర్ష్యారహితుడై, కార్యసిద్ధిని అసిద్ధిని సమబుద్ధితో చూచుచూ ఉండువాడు కర్మ మొనర్చినను బద్ధుడుకాడు.

23. ఆసక్తిరహితుడు, విముక్తుడు, జ్ఞానమందు సుప్రతిష్ఠత బుద్ధిగలవాడు, చేయు కర్మ మంతయు - యజ్ఞార్థమే (లోకకల్యాణార్థమే) గనుక - లయించిపోయి బంధింపదు.

24. అతని బుద్ధికి అర్పణకర్మము బ్రహ్మము, అర్పింపబడుహవిస్సు బ్రహ్మము, హోమాగ్ని బ్రహ్మము, అర్పించువాడు బ్రహ్మము; ఇట్లు కర్మ రూపుడగు బ్రహ్మమందు నిమగ్నుడై యుండువాడు బ్రహ్మమునే పొందును.

25. ఇతరయోగులు దేవతల నుద్దేశించి యజ్ఞము చేయుదురు. మఱి కొందఱు బ్రహ్మాగ్ని యందు ఆత్మవలన తమ ఆత్మనే ఆహుతిగా (యజ్ఞబుద్ధితో) నర్పింతురు (జీవాత్మనంటుకొనియుండు ఉపాధుల నాహుతిచేసి ఉపాధి రహితాత్మను చూతురు).

26. ఇతరయోగులు చెవులుమున్నగు ఇంద్రియములను నిగ్రహమనెడి అగ్నిలో వేల్చుచున్నారు. ఇంకును ఇతరులు శబ్దాదిఇంద్రియ విషయములను (ధర్మవిరుద్ధములుకానివానిని) ఇంద్రియరూపాగ్నిలో వేల్తురు.

27. మఱికొందరుయోగులు జ్ఞానప్రదీప్తమగు ఆత్మనిగ్రహ మనెడు యోగాగ్నిలో ఇంద్రియకర్మముల నన్నింటిని, ప్రాణవాయువు మున్నగువాని కర్మముల నన్నింటిని, ఆహుతి యొసగుదురు.

28. ఇంకనుఇతరులు ద్రవ్యదాన మను యజ్ఞమును, తపోరూపమగు యజ్ఞమును, ప్రాణాయామాదులతోకూడిన యోగయజ్ఞమును, ఒనర్తురు. వశీకృతాత్ములును, దృఢవ్రతులును అగువారు వేదాభ్యాసమును, జ్ఞానమును, యజ్ఞబుద్ధితో అనుష్ఠింతురు.

29-30, మఱికొందఱు సర్వదా ప్రాణాయామము నభ్యసించుచు, అపానవాయువు (అనగా విడుచుగాలి) నందు ప్రాణవాయువును (అనగా పీల్చుకొను గాలి), ప్రాణవాయువునందు అపానవాయువును, ఆహుతిగా అర్పింతురు; ప్రాణా పానవాయువుల రాకపోకలను నిరోధింతురు; ఇంకాకొందఱు ఆహారమును కట్టడలోపెట్టి, ప్రాణములందు ఇతర ప్రాణముల నెల్ల ఆహుతి యొనర్తురు (అన్ని యుకలిసి ఐక్యమందునట్లు).

(25వ శ్లోకము మొదలు ఇంతవఱకు పేర్కొనబడిన కర్మములన్నియు యజ్ఞకర్మములుగా భావించి చేయునపేగాని, నిజమగు యజ్ఞకర్మములు కావు).

30-31. వీరెల్లరును యజ్ఞమనగా ఏమైనది ఎఱుగుదురు. యజ్ఞముచేయువారు విగతపాపులై, యజ్ఞశేషమును (దీనికి అమృతమని పేరు) భుజించి, శాశ్వతబ్రహ్మమును చేరుదురు. యజ్ఞము లొనర్పనివాడు ఈ లోకమునకే అనర్హుడు; వాని కిక పరలోకప్రాప్తి యెట్లు ?

32. పైని పేర్కొనినవానివంటి వివిధయజ్ఞములు వేదమున వెదజల్లబడి యున్నవి. అవన్నియు కర్మమునుండి కలిగినవి (ఆత్మనుండి కాదు) అని గ్రహింపుము. అవి అట్టివి అని ఎఱిగినచో నీవు ముక్తి నొందుదువు.

33. భౌతికవస్తువులతో చేయబడు యజ్ఞమునకన్న జ్ఞానయజ్ఞము శ్రేయస్కరము. ఏలన కర్మ మంతయు పూర్తిగా జ్ఞానమునందే పరిసమాప్తమగును.

34. సాష్టాంగ ప్రణామములు చేసియు, ప్రశ్నించియు, శుశ్రూషించియు దానిని గ్రహింపుము. సత్య (బ్రహ్మ) జ్ఞానానుభూతి నొందిన జ్ఞానులు ఆ జ్ఞానమును నీకు ఉపదేశింతురు.

35. ఆ జ్ఞానమును గ్రహించితివేని, నీవు మరల నిట్లు మూఢతలో పడవు; సృష్టినంతయు నీ ఆత్మయందును, నాయందును చూతువు.

36. పాపు లందఱిలో మహాపాపిష్ఠుడవైనను, జ్ఞానమనెడు తెప్ప వలననే నీవు సమస్తపాపమును దాటుదువు.

37. ప్రజ్వలించుచుండు అగ్ని కట్టెలను భస్మీకరించునట్లు, జ్ఞానమనెడు అగ్ని కర్మమునంతయు భస్మీకరించును.

38. ఈ లోకమున జ్ఞానమువంటి శుద్ధికరవస్తు వేదియు లేదు. యోగము (చూడు : అధ్యాయం 2 శ్లోకం 48) చేత సిద్ధత్వమొందినవాడు కాలపరిపాకమున ఆ (బ్రహ్మ) జ్ఞానమును తనయందే పొందును.

39. శ్రద్ధయు, ఏకాగ్రభక్తియు, గల జితేంద్రియుడు (ఈ) జ్ఞానమును పొందును. జ్ఞానము కలిగినవెంటనే పరమశాంతి (ముక్తి) లభించును.

40. ఆత్మజ్ఞాన రహితుడు, (అనగా గురుబోధ యందు) శ్రద్ధాహీనుడు, సంశయాత్ముడు, నాశిల్లును. సంశయాత్మునికి ఇహలోకముగాని, పరలోకము గాని, సుఖము లేదు.

41. యోగఫలముగా (సకామ) కర్మమును విడనాడి, జ్ఞానమువలన సంశయము లన్నియు పోగొట్టుకొని, ఆత్మయందు సుప్రతిష్ఠితు డగువాడు కర్మములచే బద్ధుడుకాడు.

42. కాన, అజ్ఞానమువలన కలిగి నీ హృదయమున నిలిచియున్న ఈ (ఆత్మనుగూర్చిన) సంశయమును జ్ఞానమనెడు ఖడ్గముతో ఛేదించి, (నిష్కామ) యోగము నాశ్రయింపుము. అర్జునా, లెమ్ము.

(బ్రహ్మవిద్యను బోధించునట్టిదియు, యోగశాస్త్ర మైనట్టిదియు, శ్రీకృష్ణార్జున సంవాద మైనట్టిదియు అగు భగవద్గీత యనెడి ఉపనిషత్తు నందు జ్ఞాన కర్మ సంన్యాస యోగమనెడి నాలుగవ అధ్యాయము.)

5. కర్మ సన్యాస యోగము

అర్జునుడు పలికెను :

1. కృష్ణా, కర్మసన్న్యాసమును ప్రశంసించి, మరల కర్మాచరణమును ప్రశంసించుచున్నావు. ఈ రెంటిలో ఏది యెక్కువ శ్రేయస్కరయో తేల్చి చెప్పుము.

శ్రీ భగవానుడు పలికెను :

2. కర్మసన్న్యాసము, కర్మాచరణము, ఈ రెండును మోక్షసాధనములే. వీనిలో కర్మసన్న్యాసముకన్న కర్మాచరణము ఎక్కువ శ్రేయస్కరము.

3. రాగద్వేషరహితు డగువాడు (సన్న్యాసింపకున్నను) ఎల్లప్పుడును సన్న్యాసియే ఏలన, ద్వంద్వాతీతుడగువాడు సంసారబంధము నుండి సులభముగా విముక్తు డగును.

4. జ్ఞానము, కర్మాచరణము, వేఱనవనెడువారు అజ్ఞులు, జ్ఞానులు కారు. ఇందు ఏ యొకదానియందైన సుప్రతిష్ఠితుడైనవాడు రెంటిఫలమును పొందును.

5. జ్ఞాను లే స్థానమును చేరుదురో, కర్మయోగులును ఆ స్థానమునే చేరుదురు. జ్ఞానము, కర్మాచరణము, అభిన్నములుగా చూచువానిదే సమ్యగ్ (యథార్థ) దృష్టి.

6. కర్మానుష్ఠానములేకుండ కర్మసన్న్యాసమును పొందుట మిక్కిలి కష్టము. ధ్యానశీలి (ముని) కర్మాచరణనిష్ఠచేత పరిశుద్ధుడై త్వరితముగా బ్రహ్మమును చేరును.

7. కర్మాచరణపరాయణచేత శుద్ధినొందిన మనస్సు, వశీకృతమైన దేహము, నిగ్రహింపబడిన ఇంద్రియములు కలిగి, సమస్తజీవుల ఆత్మను తన ఆత్మగనేచూచు కర్మయోగి కర్మమొనరించినను దానిచేత అంటుపడడు.

8-9. సత్యానుభూతి(అనగా బ్రహ్మానుభూతి)గల కర్మయోగి ఆత్మయందు సుప్రతిష్ఠితుడై, చూచుచు, వినుచు, తాకుచు, వాసనచూచుచు, తినుచు, నడచుచు, నిద్రించుచు, గాలిపీల్చుచు, మాట్లాడుచు, విసర్జించుచు, పరిగ్రహించుచు, కన్నులుతెఱచుచు, మూయుచు, ఉండియు, "ఇంద్రియములు ఇంద్రియ విషయములందు ప్రవర్తించుచున్నవి, నే నేమియు చేయుటలేదు" అని తలచును.

10. ముక్తసంగుడై కర్మము లొనర్చుచు, వానిని పరమేశ్వరార్పితము చేయువాడు - నీటిచేత తామరాకు అంటబడనట్టు - పుణ్యపాపములచేత అంటబడడు.

11. నిష్కామకర్మయోగులు సంగరహితులై - శరీరముతో, మనస్సుతో, బుద్ధితో ఇంద్రియములతో మాత్రమే (అనగా కర్తృత్వ బుద్ధిరహితులై) - చిత్తశుద్ధికొఱకు కర్మమొనర్తురు.

12. సమబుద్ధియందు సుస్థిరుడగువాడు కర్మఫలమును విసర్జించి, జ్ఞానమార్గమున సిద్ధి నొందుచు, శాంతి నొందును. సమబుద్ధిరహితుడు, వాంఛావశుడై, కర్మఫలాసక్తిచే బద్ధుడగును.

13. జితేంద్రియుడు వివేకబుద్ధివలన కర్మములనెల్ల త్యజించి, నవద్వారయు క్తమగు దేహనగరమున - తా నేమియు చేయక, ఇతరులచేత చేయింపక - సుఖముగా వసించుచుండును.

14. కర్తృత్వబుద్ధిని, కర్మములను, లోకమున సృజించునదియు; కర్మములను వానిఫలములతో కూర్చునదియు, పరమేశ్వరుడు కాడు. ఇదంతయు చేయునది ప్రకృతి (అనగా సర్వవ్యాపియగు అవిద్య).

15. సర్వగతుడగు పరమేశ్వరుడు ఎవరి పాపపుణ్యములనుగాని గ్రహింపడు. అజ్ఞానముచే జ్ఞానము కప్పపడినది. అందుచేత జీవులు మూఢతనొందుచున్నారు.

16. ఆత్మజ్ఞానముచేత ఎవరి అజ్ఞానము నశించునో, వారి ఆ జ్ఞానము సూర్యునివలె - బ్రహ్మమును ప్రకాశింపజేయును.

17. ఎవరిబుద్ధి బ్రహ్మమునందే కూడియుండునో, ఎవరి ఆత్మ బ్రహ్మమే అయియుండునో, ఎవరు బ్రహ్మమునందే నిష్ఠ గలవారో, ఎవరికి బ్రహ్మమే పరమార్థమో, ఎవరిపాపములు జ్ఞానముచే ఎగురగొట్టబడినవో, వారు (అపునరావృత్తి) మోక్షమునొందుదురు.

18. విద్యావినయసంపదగల బ్రాహ్మణుని, గోవును, ఏనుగును, కుక్కను, కుక్కలనుతినువానిని, ఆత్మజ్ఞానులు సమదృష్టితో (అనగా ఆత్మగనే) చూతురు.

19. ఎవరిబుద్ధి సమభావమున సునిష్ఠితమగునో, వారీ లోకముననే సంసారబంధమును జయింతురు. బ్రహ్మ సముడును, దోషరహితుడును, గనుక వారు బ్రహ్మమునందే సునిష్ఠితులగుదురు.

20. బ్రహ్మజ్ఞుడు బ్రహ్మమందే ప్రతిష్ఠితుడై, సుస్థిరబుద్ధిగలిగి, అసమ్మూఢుడై, ప్రియవస్తుప్రాప్తికి హర్షింపక, అప్రియవస్తుప్రాప్తికి విషాదమొందక, యుండును.

21. బాహ్య విషయములందు అసక్తాత్ముడగువాడు ఆత్మానుభూతిచేత కలుగు సుఖమును పొందును. బ్రహ్మధ్యాన నిమగ్నచిత్తముతో అతడు అక్షయానందము ననుభవించును.

22. విషయ స్పర్శవలన కలుగు సుఖములు దుఃఖకారణములు, ఆద్యంతములు కలవి, అగుటచేత జ్ఞాని వానివలన సుఖమును కోరడు.

23. ఇహలోకమందే, శరీరపతనపూర్వమే. ఎవడు కామక్రోధో ద్వేగమును నిగ్రహింపగలడో, అతడు యోగప్రతిష్ఠితుడు, అతడు సుఖి.

24. ఆత్మయందే సుఖించుచు, ఆత్మయందే క్రీడించుచు, ఆత్మయందే జ్ఞానజ్యోతిని చూచుచుండు యోగియే బ్రహ్మస్వరూపుడై (అనగా బ్రహ్మనిర్వాణము) సశరీరమోక్షము నందును.

25. లోపములన్నియు పోగొట్టుకొని, సంశయ రహితులై, ఇంద్రియములను జయించి, సర్వ భూతములకు హితమొనర్చుచు, ఋషులు సశరీర మోక్షము నొందుదురు.

26. కామక్రోధ విముక్తులై, వశీకృత చిత్తులై, ఆత్మ జ్ఞానానుభూతి నొందిన సన్న్యాసులు దేహపతన పూర్వమును, అనంతరమును కూడ, మోక్షానందము ననుభవింతురు.

27-28. బాహ్యవిషయములను మనస్సునుండి వెలువరించి; దృష్టిని కనుబొమలనడుమనే నిలిపి; నాసికాంతరమున చరించు ప్రాణాపానవాయు వులను సమానమొనర్చి; ఇంద్రియములను, మనస్సును, బుద్ధిని అరికట్టి మోక్షమునే పరమలక్ష్యముగానుంచుకొని; కామక్రోధభయములవీడియుండు ముని శాశ్వతసుఖము నొందినవాడే.

29. నన్ను యజ్ఞములయొక్కయు, తపస్సులయొక్కయు, భోక్తగా (మూలమును, గమ్యమును అగు సర్వకర్మఫలప్రదాతగా), లోకము లన్నిటికి మహేశ్వరునిగా, సర్వభూతమిత్రునిగా, ఎఱిగి అతడు శాంతినొందును.

(బ్రహ్మ విద్యను బోధించునట్టిదియు, యోగశాస్త్ర మైనట్టిదియు, శ్రీకృష్ణార్జున సంవాదమైనట్టిదియు అగు భగవద్గీత యనెడి ఉపనిషత్తు నందు కర్మ సన్న్యాస యోగమనెడి ఐదవ అధ్యాయము.)

6. ఆత్మ సంయమ / ధ్యానయోగము

శ్రీ భగవానుడు పలికెను :

1. కర్తవ్యములుగ విధింపబడిన కర్మములను - "నిత్యకర్మము"లను -కర్మఫలాసక్తి లేక ఆచరించువాడే సన్న్యాసి, అతడే యోగి - యజ్ఞాదులను త్యజించినవాడు కాడు, తపస్తటాకనిర్మాణాదికర్మములను త్యజించినవాడును కాడు.

2. సన్న్యాస మనునది కర్మయోగమే అని తెలియుము. ఏలన సంకల్పమును త్యజింపనివా డెవడును కర్మయోగి కానేరడు.

3. చిత్తశుద్ధిచే యోగమును సాధింపదలచు ధ్యానశీలునికి నిష్కామ కర్మానుష్ఠానమే మార్గమని చెప్పుదురు. యోగసిద్ధిని పొందినవానికి కర్మమును వీడుటే మార్గ మందురు.

4. సంకల్పముల నెల్ల వీడి, ఇంద్రియవిషయములందును, కర్మము లందును ఆసక్తిలేక, యుండువానిని "యోగారూఢుడు" (యోగసిద్ధుడు) అందురు.

5. మానవుడు ఆత్మవలననే (ఆత్మను) తన్ను ఉద్ధరించుకోవలెను, కావున ఆత్మను బలహీనమొనర్చుకోరాదు. ఏలన ఈ ఆత్మకు ఆత్మయే బంధువు, ఆత్మయే శత్రువు.

6. (సవివేకమగు) ఆత్మ యొక్క తోడ్పాటుతో దేహేంద్రియ • సంఘాతమును లోబఱచుకొన్న వానికి ఈ ఆత్మ బంధువు. కాని లోబఱచు కొనని వానికి ఈ ఆత్మయే శత్రువై, (బాహ్య) శత్రువువలె వర్తించును.

7. వశీకృతాత్ముడు, ప్రశాంతుడు అగువాడు, శీతోష్ణ, సుఖదుఃఖ, సమ్మానతిరస్కారములందు - ఎల్లప్పుడును - పరమాత్మనే చూచుచుండును.

8. జ్ఞానవిజ్ఞానములవలన సంతుష్టచిత్తుడైనవాడు, నిర్వికారుడు, ఇంద్రియవిజయము సాధించినవాడు, మట్టిపెళ్లను, రాతిని, బంగారును

సమబుద్ధితోచూచువాడు, అగు యోగిని “యుక్తుడు" అందురు. 9. శ్రేయోభిలాషిని, మిత్రుని, శత్రుని, జోలిలేనివానిని, మధ్యస్థుని ద్వేషించువానిని, బంధుని, సాధువును, పాపిని, సమబుద్ధితో చూచువాడు

అత్యుత్తముడు.

10. యోగి ఎల్లప్పుడు నిర్జనస్థానమున, ఏకాకియై యుండి, మనోబుద్ధులను వశపఱచుకొని, కోర్కెలను, కలిమిని వీడి, మనస్సును సదాధ్యాననిష్ఠయందు ఏకాగ్రమొనర్ప యత్నింపవలెను.

11. మిక్కిలి ఎత్తుకాక, మిక్కిలి పల్లముకాక, పరిశుభ్రముగానుండు చోట తన అసనమును సుస్థిరముగా ఏర్పఱచుకొని, దానిపై వరుసగా దర్భాసనమును, చర్మాసనమును, ఒక వస్త్రమును పఱచుకొని;

12. అచట ఆ ఆసనమున కూర్చుండి; మనస్సు నేకాగ్రమొనర్చి; చిత్త, ఇంద్రియ కార్యములను అరికట్టినవాడు చిత్తశుద్ధికొఱకు యోగము నభ్యసింపవలెను.

13. శరీరమును, శిరస్సును, కంఠమును సమానముగా, సుస్థిరముగా, నిశ్చలముగా, నిలిపి; నాసికాగ్రమును చూచుచున్నట్లు దృష్టిని కేంద్రీకరించి; దిక్కులుచూడక;

14. ప్రశాంతచిత్తుడును, నిర్భయుడును, బ్రహ్మచర్యవ్రతనిష్ఠుడును, అయి; మనస్సును నిరోధించి; నాయందే బుద్ధినిలిపి; నన్ను పరమలక్ష్యముగా ఉంచుకొని; యోగమున కూర్చుండవలెను.

15. ఇట్లుమనస్సు నెప్పుడును సుస్థిరముగా నుంచుకొని, వశీకృతచిత్తుడగుయోగి నాయందు గల మోక్షమున పర్యవసించు శాంతినిపొందును.

16. అత్యధికముగనో, అతిస్వల్పముగనో, భుజించువానికి; అత్యధికముగనో, అతిస్వల్పముగనో నిద్రించువానికి; యోగసిద్ధి కలుగదు.

17. ఆహారవిహారములందు, కర్మాచరణోద్యమమందు, నిద్రించుట యందు, మేల్కొనియుండుట యందు, పరిమితి నవలంబించువానికి యోగము దుఃఖనాశక మగును.

18. పూర్తిగా నిరోధింపబడిన చిత్తము సర్వకామ వివర్జితమై, నిస్పృహమై, ఆత్మయందే ప్రశాంతముగా ఎప్పుడు నిలిచియుండునో, అప్పుడు అట్టివాడు "యుక్తుడు" (సమాహితచిత్తుడు) అనబడును.

19. మనోనిగ్రహము కలిగి, ఆత్మయోగము నభ్యసించు యోగి విషయమున, "గాలిలేనిచోట దీప మెట్లు చలింపకుండునో" అనెడు ఉపమానము చెప్పబడినది.

20-23. యోగాభ్యాసమువలన పూర్తిగా నిరోధింపబడిన మనస్సు ఎప్పుడు శాంతినందునో; ఆత్మతో ఆత్మను చూచుచు మానవుడు తన ఆత్మయందే ఎప్పుడు సంతుష్టినందునో; నిర్మలతనొందిన బుద్ధికిమాత్రమే గోచరించు ఇంద్రియాతీతమగు ఆనందాతిశయమును దేనియందు సుప్రతిష్ఠితుడైనపిదప తన వాస్తవస్థితినుండి అతడెప్పుడును చలింపడో అట్టి ఆనందాతిశయమును అతడెప్పు డనుభవించునో; ఏది లభించినపిదప మరే లాభమును అంతకన్న అధిక మైనదానినిగా అతడు భావింపడో; దేనియందు సంప్రతిష్ఠితుడైనపిదప దుర్భరమహాదుఃఖమువలనగూడ అతడు చలింప కుండునో; దుఃఖముతోడికూడికను పోగొట్టు ఆస్థితిని "యోగము" అందురని ఎఱుగవలెను. ఆ యోగమును విసుగులేనిచిత్తముతో, పట్టుదలతో, అభ్యసింపవలెను.

24. సంకల్పమువలన కలుగు సర్వవాంఛలను నిశ్శేషముగా త్యజించి; ఇంద్రియసమూహము నంతయు సర్వదిశలం దుండు తద్విషయములనుండి మనస్సుతోనే మరల్చి;

25. బుద్ధిని తాలిమివహింపజేసి, మనస్సును ఆత్మబద్ధ మొనర్చి, అతడు మెల్లమెల్లగా శాంతిని సాధింపవలెను; దేనినిగూర్చిగాని తలంపరాదు.

26. చంచలమును, అస్థిరమును, అగు మనస్సు, ఏకారణముచేత పరుగిడిపోయినను, దానినుండి మరల్చి, ఆత్మవశముననే ఉండునట్లు చేయవలెను.

27. ప్రశాంతచిత్తుడు, కామక్రోధాది ఉద్రేక కారణముల కతీతుడు, సర్వము బ్రహ్మమేయను అనుభూతినొందినవాడు, నిష్కల్మషుడు అగు యోగి పరమసుఖప్రాప్తి నందును.

28. (పాపపుణ్య) కల్మషరహితుడై, మనస్సును సదా ఇట్లే వినియోగించుచుండు యోగి బ్రహ్మముతోడికూడికచే కలుగు పరమసుఖమును సులభముగా పొందును.

29. యోగముచే ఏకాగ్రతనొందిన చిత్తముతో, సర్వభూతములను సమముగా చూచు దృష్టితో, అతడు సర్వభూతములందు ఆత్మను, ఆత్మయందు సర్వభూతములను చూచును.

30. సర్వభూతములలో నన్నును, నాయందు సర్వభూతములను, చూచువాడు నాయొద్దనుండి యెన్నడు విడివడడు; నే నతనినుండియు విడివడను.

31. ఎవడు ఏకత్వమందు సుప్రతిష్ఠితుడై, సర్వభూతములం దుండు నన్ను ఆ భూతములలోని ఆత్మునిగా భజించినో, అతడు ఎట్లు జీవించుచున్నను నాయందే జీవించును.

32. ఎల్లెడలనుండు సుఖదుఃఖములను తన సుఖదుఃఖములతో పోల్చియే - వానితో సమముగనే ఎన్నబడును. చూచు యోగి పరమశ్రేష్ఠుడుగా

అర్జునుడు పలికెను :

33. కృష్ణా, నీ విప్పుడు సమబుద్ధితోకూడినదని బోధించిన యోగము మనస్సుయొక్క చంచలస్వభావమువలన - సుస్థిరముగా ఉండగలదని నాకు తోచుటలేదు.

34. మనస్సు చంచలమును, సంక్షోభకరమును, బలయుతమును, దృఢమును, అయినది, దానిని వశపఱచుకొనుట వాయువును అరికట్టుటెంత కష్టమో, అంత కష్టమని నాకు తోచుచున్నది.

ములతో

శ్రీభగవానుడు పలికెను :

35. అర్జునా, నిస్సంశయముగా మనస్సు చంచలమే; దానిని నిగ్రహించుట కష్టమే; కాని అభ్యాసములవలనను, వైరాగ్యమువలనను, దానిని నిగ్రహింపవచ్చును.

36. ఆత్మనిగ్రహము లేనివానికి యోగము సాధించుట దుష్కరమనియే నా అభిప్రాయము. కాని వశీకృతాత్ముడు యుక్తమార్గమున ప్రయత్నించి దానిని సాధింపవచ్చును.

అర్జునుడు పలికెను :

37. కృష్ణా, శ్రద్ధాయుక్తు డయ్యును, ఆత్మనిగ్రహవిహీనుడై, యోగము నుండి మనస్సు చలించుటచేత యోగభ్రష్టత నందినవాడు ఎట్టి గతిని పొందును?

38. అతడు కర్మజ్ఞానమార్గములు రెంటినుండి భ్రంశమునొంది, నిరాధారుడై, బ్రహ్మమునుచేరుమార్గమున విమూఢతనొంది, చెదరిన మేఘమువలె నశింపడా?

39. నా యీ సంశయమును నీవు నిశ్శేషముగా తీర్పవలెను; ఏలన, నీవుతప్ప ఇతరులు దీనిని తీర్ప ననర్హులు.

శ్రీ భగవానుడు పలికెను :

40. అర్జునా, వాని కీ లోకమునగాని, పరలోకమునగాని, వినాశము ఉండదు. ఇది నిస్సంశయము. ఏలన వత్సా, శుభకార్యాచరణునకు ఎన్నటికిని దుర్గతి కలుగదు.

41. యోగభ్రష్టుడు పుణ్యాత్ములుపోవు లోకములను పొంది, అచ్చట అత్యంతకాలము నివసించి, పవిత్రవర్తనులును, శ్రీమంతులును అగువారి ఇంట జన్మించును.

42. లేక, ప్రాజ్ఞులగు యోగులవంశముననే జన్మించును.లోకమున అట్టి జన్మము అత్యంతదుర్లభము.

43. అచ్చట, పూర్వదేహమున ఆర్జింపబడిన బుద్ధి (సంస్కారము)తోసంయోగమునంది, అతడు సిద్ధత్వముకై పూర్వముకన్న అధికముగాపరిశ్రమించును.

44. అవశముగా ఆ పూర్వాభ్యాసబలము వలననే అతడుముందుకు లాగుకొనిపోబడును. యోగస్వభావము నెలుగగోరువాడుకూడ వేదనిర్దిష్టకర్మాచరణపరాయణుని అతిక్రమించును.

45. ప్రయత్నశీలుడై పూర్ణముగా పరిశ్రమించు యోగి పాపవిమోచనముచేత పరిశుద్ధినొంది, అనేకజన్మములలో క్రమక్రమముగాసంసిద్ధినందుచు, పరమగమ్యమును పొందును.

46.అతడు తపస్విజనులకన్నను, శాస్త్రజ్ఞానులకన్నను, అధికుడుగాఎన్నబడును. వేదోక్తకర్మానుష్టానపరులకన్నను అధికుడు కావున నీవు యోగి వగుము.

47.ఎవని యంతరాత్మ నాయందే మగ్నమై యుండునో, ఎవడుశ్రద్ధావంతుడై నన్ను భజించుచుండునో, అట్టివానిని నేను యోగు లందఱిలో యుక్తతమునిగా నెంతును.

(బ్రహ్మ విద్యను బోధించునట్టిదియు, యోగశస్త్ర మైనట్టిదియు శ్రీకృష్ణార్జున సంవాదమైనట్టిదియు అగు భగవద్గీత యనెడి ఉపనిషత్తుయందు ధ్యానయోగము అనెడి ఆరవ అధ్యాయము.)

7.జ్ఞాన విజ్ఞాన యోగము

శ్రీభగవానుడు పలికెను :

1. అర్జునా, మనస్సు నాపై నిలిపి, న న్నాశ్రయించి, యోగము నభ్యసించినచో, ఎట్లు నా సంపూర్ణస్వరూపము నెఱుగగలవో వినుము.

2. నేను నీకు విజ్ఞానముతోకూడిన ఈ జ్ఞానమును (అ, శ్లో. 3) సంపూర్ణముగా తెలిపెదను. అది గ్రహించినచో ఈ లోకమున నీవు మరల తెలిసికొనవలసినదేదియు మిగిలియుండదు.

3. వేనవేలమంది మానవులలో ఎవడోయొకడే జ్ఞానసిద్ధికై యత్నించును. అట్లు యత్నించు ముముక్షువులలోకూడ ఎవడోఒకడే నన్ను యథార్థముగా తెలిసికొనును.

4. భూమి, నీరు, అగ్ని, వాయువు, ఆకాశము, మనస్సు, బుద్ధి, అహంకారము, అను ఎనిమిది విధములుగా నా ప్రకృతి విభజింపబడి యున్నది.

5. ఇది అపరా (జడ) ప్రకృతి. కాని దీనికన్న అన్యమగు నా పరా (ఉత్తమ) ప్రకృతి నెఱుగుము. చైతన్యరూపమగు దీనిచేతనే ఈ జగుత్తు ధరింప (పోషింప) బడుచున్నది.

6. ఈ ఉభయవిధప్రకృతినుండియే సర్వచేతనాచేతనభూతములు కలిగినవనియు, అఖిలజగత్తుయొక్క ఉత్పత్తివిలయములకు నేనే కారణమనియు ఎఱుగుము.

7. నాకన్న అధికము, ఇతరము, ఏమియు లేదు. దారమున మణిగణమువలె ఇదంతయు నాయందు గ్రువ్వబడియున్నది.

8. నీటియందలి రసమును నేనే. సూర్యచంద్రులందలికాంతిని నేనే. వేదములందలి ఓంకారమును, ఆకసమందలి శబ్దమును, నరులందలి పౌరుషమును నేనే.

9. భూమియందలి సుగంధమును, అగ్నియందలి తేజమును, సర్వ జీవులందలి జీవమును, తపస్విజనులందలి తపస్సును నేనే.

10. సర్వభూతములకు నిత్యబీజమును, బుద్ధిమంతు లందఱిలోని బుద్ధిని, శూరులలోని శౌర్యమును, నేనే.

11. బలవంతులలోని తృష్ణానురక్తిరహితమగు బలమును నేను. భూతములలోని ధర్మబాహ్యముకాని - కామమును నేను.

12. మఱియు సాత్త్విక, రాజసిక, తామసిక భావములు, ఏవేవి కలవో, అవన్నియు నాలోనుండియే ఉత్పత్తియైనవని ఎఱుగుము. కాని నేను వానియందు లేను, అవి నాయం దున్నవి.

13. ప్రకృతిలోని త్రిగుణజాతములగు ఈ భావములచే మూఢత నొంది, ఈ లోకము - వాని కతీతుడనై, మార్పులొందకుండు - నన్ను ఎఱుగకుండును.

14. త్రిగుణాత్మికమగు ఈ నా దైవీమాయను దాటుట మిక్కిలి కష్టము. కాని నన్నే ఆశ్రయించియుండువారు దీనిని దాటుదురు.

15. దుశ్చరితులును, మూఢులును, మనుష్యాధములును, మాయావశులై వివేకమును కోల్పోయినవారును, క్రౌర్యాసత్యాదుల ననువర్తించి నన్ను ఆశ్రయింపరు.

16. నాల్గు విధముల పుణ్యపురుషులు నన్ను భజింతురు - ఆపదలోనున్నవాడు, జ్ఞానమునొందగోరువాడు, (ఇహపర) భోగములు కోరువాడు, జ్ఞాని.

17. వారిలో సదా సమాహితచిత్తుడు, కేవలునందు ఏకాగ్ర = భక్తిపూరితుడు, అగు జ్ఞాని ఉత్తముడు. ఏలన జ్ఞానికినేను అత్యంత ప్రియుడను; అతడు నాకును ప్రియుడు.

18. వీ రెల్లరు ఉదారబుద్ధి గలవారే; కాని జ్ఞానిని నేను నన్నుగనే భావింతును; ఏలన అత డేకాగ్రచిత్తముతో నన్నే పరమగమ్యముగా నెంచి, నాయందే నిలిచియుండును.

19. పెక్కుజన్మములు గడచినపిదప, ఈసర్వమును వాసుదేవుడే అనెడు అనుభూతినంది, జ్ఞాని నన్ను ఆశ్రయించును. అట్టి మహితాత్ముడు మిక్కిలి అరుదు.

20. ఇతరులు వివిధవాంఛలచేత వివేకముకోల్పోయి, తమ ప్రకృతి ననుసరించి వివిధకర్మము లాచరించుచు, ఇతరదేవతల నాశ్రయింతురు.

21. శ్రద్ధతో ఏ యే భక్తుడు ఏ యే దేవతామూర్తిని ఆరాధింపగోరునో. ఆయా భక్తునికి ఆయా మూర్తియందే నిశ్చలశ్రద్ధను నేను కలిగింతును.

22. ఆ శ్రద్ధతో అతడు ఆమూర్తినే భజించి, అందుచే అభీష్టసిద్ధి నందును. నిజమునకు ఈ ఫలముల నిచ్చునది నేనే.

23. కాని ఈ అల్పబుద్ధులు పొందు ఫలము అంతముగలది. దేవతల నర్చించువారు దేవతలను చేరుదురు; నన్నర్చించువారు నన్ను చేరుదురు.

24. అక్షయము, సర్వాతీతము, అగు నా పరమస్వరూపము నెఱుగక బుద్ధిహీనులు అవ్యక్తుడగునన్ను గోచరరూపముకలవానిగ (అనగా సామాన్యమానవునిగ) తలంతురు.

25. యోగమాయ (అనగా త్రిగుణముల కూడికచే కలుగు మాయ) చే కప్పువడి నేనెల్లరకు గోచరింపను. ఈ మూఢప్రపంచము పుట్టుకలను, మార్పులను, లేని నన్నెఱుగదు.

26. పూర్వ ముండిన, ఇప్పు డుండు, ఇక నుండబోవు, భూతముల నన్నింటిని నే నెఱుగుదును. కాని నన్ను ఎవడును ఎఱుగడు.

27. అనురాగద్వేషజనితములగు ద్వంద్వములచే మూఢతనంది సర్వజీవులును పుట్టుకతోడనే భ్రాంతులగుదురు.

28. కాని పుణ్యకర్మము లొనర్చి పాపవిముక్తులగువారు ద్వంద్వ భ్రాంతినుండి విడివడి, దృఢవ్రతులై నన్ను భజింతురు.

29. ముదిమి నుండి, చావునుండి, తప్పించుకొన పరిశ్రమించువారు నా శరణుచొచ్చి, "బ్రహ్మము"ను, "ఆధ్యాత్మము" నంతయు, అఖిల "కర్మమును" ఎఱుగుదురు.

30. "అధిభూత", "అధిదైవ", "అధియజ్ఞ" సహితముగా నన్నెఱుగువారు సమాహిత బుద్ధులై, మరణకాలమునగూడ నన్నెఱిగియే యుందురు.

(బ్రహ్మ విద్యను బోధించునట్టిదియు, యోగశాస్త్ర మైనట్టిదియు, శ్రీకృష్ణార్జున సంవాదముగా నున్నట్టిదియు అగు భగవద్గీత యనెడి ఉపనిషత్తునందు జ్ఞాన విజ్ఞాన యోగమనెడి ఏడవ అధ్యాయము.)

8. అక్షర బ్రహ్మ యోగము

అర్జునుడు పలికెను :

1. కృష్ణా, ఆ "బ్రహ్మ" మెయ్యది? "అధ్యాత్మ" మనగా ఏమి? ఆ "కర్మ"మనగా ఏమి? దేనిని "అధిభూత" మందురు? దేనికి "అధిదైవ"మని పేరు?

2. ఇచట, ఈ శరీరమున "అధియజ్ఞము" ఎవరు ? ఇందెట్లు నిలిచియున్నాడు? మఱియు ఆత్మనిగ్రహముగలవారు అవసానకాలమున నిన్నెట్లెఱుగగలరు ?

శ్రీభగవానుడు పలికెను :

3. వినాశరహితమైనదే సర్వాధికమగు "బ్రహ్మము". వ్యక్తి శరీరములలో నిలిచియుండు దాని భావమునే (ప్రత్యగాత్మను) "అధ్యాత్మము" అందురు. భూతముల ఉత్పత్తికిని, ఉనికిని కారణమగు యజ్ఞాహుతిక్రియనే "కర్మము" (సత్కర్మములన్నియు ఇందు చేరును) అందురు.

4. వినాశశీలములగు శరీరాది ప్రకృతిరూపములే "అధిభూతము"; శరీరాంతర్వర్తియగు పురుషుడే "అధిదైవతము"; అంతర్యామిరూపమున ఈ దేహమున నుండు నేనే "అధియజ్ఞ"మును.

5. మరణకాలమున నన్నే స్మరించుచు శరీరమును వీడువాడు నా స్వరూపమునే పొందును. ఇది నిస్సంశయము.

6. మానవుడు తన మరణకాలమున ఏయే భావమును స్మరించుచు దేహమును వీడునో, అతడు సదా స్మరించుచుండిన ఆ భావమునే పొందును.

7. కావున సర్వకాలములందును నన్ను మదిలో నుంచుకొని యుద్ధము చేయుము. మనోబుద్ధులు నాయందే నిలిచియుండెనేని, నీవు నిస్సంశయముగా నన్ను చేరుదువు.

8. నిరంతరధ్యానాభ్యాసముచేత సుస్థిరత నంది, ఇతర విషయముల దెనకు పోక నిలిచియుండు మనస్సుతో, పరముడును, జ్యోతిఃస్వరూపుడును అగు పురుషుని (అధిదైవతమును) స్మరించువాడు అతనినే పొందును.

9-10. భక్తిపూరితమును, నిశ్చలమును అగు చిత్తముతోను, యోగ బలముచేతను, కనుబొమలనడుమ ప్రాణమును సంపూర్ణముగ నిలిపి, సర్వజ్ఞుడును, సనాతనుడును, విశ్వశాసకుడును, సూక్ష్మాతిసూక్ష్మమగు అణువుకన్న సూక్ష్మ తరుడును, భావనాతీతస్వరూపుడును, సూర్యునివలె స్వయంప్రకాశవంతుడును, మాయాంధకారమునకు ఆవలనుండువాడును, అగు ఆ పరమపురుషుని, ఆ తేజస్స్వరూపుని ఎవడు మరణకాలమున ధ్యానించునో, అతడు ఆ పరమపురుషునే చేరును.

11. వేదవిదులు దేనిని అవినాశమందురో, ముక్తసంగులగు యతులు దేనిని పొందుదురో, దేనిని పొందగోరి వారు నిష్ఠురబ్రహ్మచర్య మనుష్ఠింతురో, ఆ బ్రహ్మపదమును సంగ్రహముగా నీకు వివరింతును.

12-13. ఇంద్రియముల నెల్ల నియమించి, మనస్సును హృదయమున నిలిపి, ప్రాణమును శిరస్సునం దుంచి, ఆత్మయోగధారణ మభ్యసించుచు, ఏకాక్షరమగు ఓంకారము (బ్రహ్మము) నుచ్చరించుచు, నన్ను స్మరించుచు, ఈ దేహమును విడనాడి పయనించువాడు పరమగమ్యమును చేరును.

14. అనన్యచిత్తముతో నన్ను అనుదినము, నిరంతరము, స్మరించుచు, యోగమున సదా సుస్థిరుడైయుండు యోగికి నేను సుసాధ్యుడను.

15. పరిపూర్ణత్వ మంది నన్ను చేరిన మహాత్ములు దుఃఖనిలయము, అశాశ్వతము, అగు పునర్జన్మము నొందరు.

16. బ్రహ్మలోకసహితముగా సర్వలోకములు పునర్జన్మముతో కూడినవే. కాని నన్ను పొందినవారికి ఇక పునర్జన్మము ఉండదు.

17. అహోరాత్రములతత్త్వము నెఱిగినవారు బ్రహ్మయొక్కదినము వేయియుగముల పరిమితిగల దనియు, రాత్రియు అట్టిదే యనియు ఎఱుగుదురు. (ఇవియే జగత్తుయొక్క వికాసము, సంకోచము).

18. బ్రహ్మయొక్కపగలు ప్రారంభించుటతోడనే, "అవ్యక్త" స్థితి నుండి సర్వచరాచరములు వ్యక్తరూపముల నొందును. రాత్రి ప్రారంభించుట తోడనే "అవ్యక్తము"లో అన్నియు లయించును.

19. బ్రహ్మయొక్క పూర్వదినమున ఉండిన భూతసమూహమే మరల మరల ఉద్భవిల్లుచు, రాత్రి వచ్చుటతోడనే (అవశముగా) అవ్యక్తమున లీనమగుచు, పగలు ప్రారంభించుటతోడనే మరల పుట్టుచుండును.

20. కాని ఈ వ్యక్తముకంటె అతీతమై ఒక సద్వస్తువు - అవ్యక్తము, శాశ్వతము నైనదీ – కలదు. అది సర్వభూతవిలయ వేళయందు లయింపదు.

21. “అవ్యక్తము”, “అక్షరము” అనుదానినే “పరమగతి” అనియు అందురు. అది నా పరమధామము (అత్యుత్తమపదము). దానిని పొందిన వారికి పునర్జన్మ ముండదు.

22. సర్వభూతములు ఎవనిలో నెలకొనియున్నవో, ఎవనిచేత ఈ నిఖిలము పరివ్యాప్తమైయున్నదో, ఆ పరమపురుషుడు అనన్యభక్తిచే లభ్యుడగును.

23. ఏ కాలము (మార్గము) లందు శరీరవిమోక్షానంతరము పయనించు యోగులకు పునర్జన్మముండదో, ఎవరికి ఉండునో, నీ కిపుడు తెలిపెదను.

24. అగ్ని, జ్యోతి, పగలు, శుక్లపక్షము, ఉత్తరాయణపు ఆఱు నెలలు: బ్రహ్మవిదులు ఈ త్రోవను పయనించి బ్రహ్మమును చేరుదురు.

25. ధూమము, రాత్రివేళ, కృష్ణపక్షము, దక్షిణాయనపు ఆఱు నెలలు: ఈ త్రోవను పయనించు యోగి చంద్రజ్యోతిని ప్రాపించి, మరల వచ్చును (అనగా పుట్టును).

26. లోకములోని ఈ దేవయాన, పితృయాన మార్గములు రెండును శాశ్వతము లని చెప్పబడుచున్నవి. మొదటిమార్గమున పుట్టకుండుటయు, రెండవదానివలన పుట్టుటయు కలుగును.

27. ఈ రెండు మార్గముల నెఱిగినపిదప యోగి యెవ్వడును మూఢత నొందదు. కావున అర్జునా, నీవు సర్వదా యోగమునందు సుస్థిరుడవై యుండుము.

28. ఇది యెఱిగిన యోగి వేదాధ్యయనము, యజ్ఞానుష్ఠానము, తపస్సు, దానములు : వీనివలన కలుగు శాస్త్రోక్తపుణ్యముల నన్నిటి నతిక్రమించి, ఆద్యమును, పరమమును అగు స్థానమునకు బోవును.

(బ్రహ్మవిద్యను బోధించునట్టిదియు, యోగశాస్త్రమైనట్టిదియు, శ్రీ కృష్ణార్జున సంవాదముగా నున్నట్టిదియు అయిన, భగవద్గీత యనెడి ఉపనిషత్తు నందున్న అక్షర బ్రహ్మయోగమనెడి ఎనిమిదవ అధ్యాయము.)

9. రాజవిద్యా రాజగుహ్య యోగము

శ్రీ భగవానుడు పలికెను :

1. దురాక్షేపములు చేయకయుండు నీకు నేనిప్పుడు అత్యంత గోప్యమగు విజ్ఞానసహితజ్ఞానమును తెలిపెదను. దీని నెఱిగితివేని నీవు అశుభమనెడి సంసారమునుండి విముక్తుడవగుదువు.

2. ఇది విద్యలలో శ్రేష్ఠతమము; రహస్యములలో అత్యంత నిగూఢము; శుద్ధికరములలో అత్యుత్తమము; ప్రత్యక్షానుభవరూపముననే కాంచదగినది; ధర్మసంగతము; అనుష్ఠానసులభము; తఱుగని ఫలము నిచ్చునది.

3. ఈ ధర్మమందు శ్రద్ధలేనివారు నన్ను పొందక, మృత్యు సంయుతమగు పునర్జన్మమార్గమునకు మరల వత్తురు.

4. ఇంద్రియగోచరముకాని నా రూపముతో ఈ లోకము పరివ్యాప్తమైయున్నది. సర్వభూతములు నాయం దున్నవి. నేను వానియం దుండను.

5. మఱియు (వాస్తవముగా) భూతములు నాయం దుండవు. నా దైవ యోగమును చూడుము. వానికి మూలమై, పోషకమై, యుండియు నాఆత్మ వానియందు వసింపదు.

6. మహాబలసంపన్నమగు వాయువు ఎల్లప్పుడు సర్వత్ర సంచరించుచునే ఎట్లు ఎల్లెడ ఆకాశమందే (దానినంటక) నిలిచియుండునో, అట్లే సర్వ భూతములు నాయందు నిలిచియుండునని ఎఱుగుము.

7. కల్పాంతమున సర్వభూతములు నా అపరాయనెడి ప్రకృతిలోనికి మరల పోవును; మరొక కల్పాదియందు వానిని మరల నేను సృజింతును.

8. నా (అపరా) ప్రకృతిని (కల్పాదిని) పునఃప్రాణవంత మొనర్చి ప్రకృతి అధీనమున అవశమైయున్న ఈ భూతసమూహ మంతటిని నేను మరల మరల సృజించుచుందును.

9. జోలిలేనివానివలె అనగా ఉదాసీనునివలె నుండెడి నన్ను, అసక్తునివలె నుండు నన్ను, ఈ కర్మములు బంధింపవు.

10. నా సాన్నిధ్యముచేత ప్రకృతి ఈ చరాచరలోకము నంతయు సృజించుచున్నది. ఇందుచేతనే జగత్తు తిరుగుచున్నది.

11. సర్వభూతమహేశ్వరుడ నగు నా పరమతత్త్వము నెఱుగక, మనుష్యరూపధారినగు నన్ను మూఢులు అలక్ష్యబుద్ధితో చూతురు.

12. వ్యర్థకాంక్షలు గలిగి, వ్యర్థకర్మము లొనర్చుచు, వ్యర్థజ్ఞాన మార్జించుకొనుచు, వారు బుద్ధిహీనులై రాక్షస (రాజసిక) ప్రకృతియు, అసుర (తామసిక) ప్రకృతియు కలిగియుందురు.

13. కాని సాత్త్విక (దైవీ) ప్రకృతిగల మహాత్ములు నన్ను సర్వభూతములకు మూలముగను, మార్పు లెఱుగనివానిగను, ఎఱిగి ఏకాగ్రచిత్తముతో భజింతురు.

14. సర్వదా నన్ను కీర్తించుచు, దృఢవ్రతులై యత్నించుచు, నాకు భక్తిపూరితనమస్కారము లాచరించుచు, ఎల్లప్పుడు సమాహితచిత్తులై యుండువారు నన్ను ఉపాసింతురు.

15. ఇతరులును జ్ఞానయజ్ఞరూపమగు (సర్వభూతములను ఆత్మగనేచూచెడి యజ్ఞం) ఆహుతులర్పించుచు, విశ్వరూపుడనగు నన్ను, ఏకీభావముతోను (తానే అతడను భావము), భిన్నరూపునిగను, అనేక (దేవతా) రూపునిగను, ఉపాసింతురు.

16. క్రతువును నేను; యజ్ఞమును నేను; స్వధను నేను; ఔషధమును (ఓషధి) నేను; మంత్రమును నేను; ఆజ్యమును నేను: అగ్నిని నేను; హుతమును నేను.

17. జగత్తునకు పిత, మాత, ఫలప్రదాతయై పోషించుధాత, పితామహుడు పవిత్రీకరించువాడు, తెలిసికొనవలసిన ఏకైకవస్తువు, ఓంకారము, ఋగ్యజుస్సామములు: ఇవన్నియు నేనే.

18. పరమగమ్యము, పోషకుడు, ప్రభుడు, సాక్షి, నివాసము, శరణము, సఖుడు, సృష్టికర్త; సంహారకుడు, అధిష్ఠానము, ధనాగారము, అక్షయబీజము, నేనే.

19. నేను (సూర్యుడనుగా) వేడిమినిత్తును; వర్షమును నిరోధింతును, కురియింతును; అమృతత్వము, మృత్యువు కూడ నేనే; సత్తు (గోచరించు జగత్తు) అసత్తు (దాని అగోచరకారణము) కూడ నేనే.

20. త్రివేదజ్ఞులు యజ్ఞరూపమున నన్ను పూజించి, సోమపానముచే పాపవిముక్తులై, స్వర్గముకై ప్రార్థింతురు; దేవేంద్రుని పుణ్యలోకము చేరి, అచట దేవత లనుభవించు దివ్యభోగములు భోగింతురు.

21. వారు విశాలమగు ఆ స్వర్గలోకమును భోగించి, పుణ్యము ముగిసినపిదప మర్త్యలోకమును ప్రవేశింతురు. ఇట్లు వేదత్రయ (కర్మకాండ)మున నిర్దేశింపబడిన ధర్మము లనుష్ఠించుచు, భోగాసక్తులై వారు జనన మరణము లొందుచుందురు.

22. సంపూర్ణనిష్ఠతో, నేను తామేయైనట్టు భావించుచు, సర్వము నందు నన్నుపాసించుచు, ఉండువారి యోగక్షేమ (2అ. 45శ్లో. చూ.) భారమును నేను వహింతును.

23. శ్రద్ధాయుక్తబుద్ధితో ఇతరదేవతల నర్చించు భక్తులుకూడ నన్నే అర్చించుచున్నారు. కాని వారిది తప్పుత్రోవ.

24. ఏలన సర్వయజ్ఞముల ననుభవించువాడను, ప్రభుడను నేనేగదా. కాని వారు నన్ను యథార్థముగా ఎఱుగరుగనుక (యజ్ఞఫలముగా లభించు లోకములనుండి భ్రంశమునొంది) మరల పుట్టుచుందురు.

25. దేవోపాసకులు దేవతలను పొందుదురు. పితృపాసకులు పితరులను పొందుదురు. భూతోపాసకులు భూతములను పొందుదురు. నన్నుపాసించువారు అక్షయుడగు నన్ను పొందుదురు.

26. పరిశుద్ధచిత్తులు భక్తిపూర్వకముగా నొక పత్రమునో, పుష్పమునో, ఫలమునో, జలమునో నాకు సమర్పించినయెడల - భక్తితో సమర్పింపబడు ఆ కానుకను - నేను గ్రహింతును.

27. నీవు చేయు కర్మములను, భుజించు వస్తువులను, వేల్చు హవిస్సు లను, ఇచ్చు దానములను, అభ్యసించు తపములను, నాకు సమర్పించు చున్నట్లు భావింపుము.

28. శుభాశుభఫలముల నిచ్చు కర్మముల బంధనమునుండి నీ వట్లు విముక్తుడవౌదువు. సన్న్యాసయోగమున (సర్వము ఈశ్వరున కర్పించుట) సునిష్ఠితమైన చిత్తము కలిగి, (జీవించియుండగనే) ముక్తుడవై, నీవు మరణానంతరము నాకడకు వత్తువు.

29. నేను సర్వభూతములకు సముడను : ద్వేష్యులు, ప్రియులు నా కెవ్వరు లేరు. కాని నన్ను భక్తితో భజించువారు నాయం దుందురు. నేనును వారియం దుందును.

30. ఘోరపాపిష్ఠుడైనను నాయందే సునిష్ఠితమగు భక్తితో నన్ను భజించెనేని - చక్కనినిశ్చయ మొనర్చుకొనెను గనుక - అతనిని సాధువుగనే గణింపవలెను.

31. అతడు శీఘ్రముగనే ధర్మచిత్తుడై, శాశ్వతశాంతి నందును. నా భక్తు డెన్నడును నాశమొందడు. నీ విట్లు సునిశ్చితముగా ఇతరులకు తెలుపుము.

32. అధమజన్ములగు స్త్రీలు, వైశ్యులు, శూద్రులు కూడ నా శరణు జొచ్చి మోక్షమును పొందుదురు.

33. ఇక పుణ్యజన్ములగు బ్రాహ్మణులనుగూర్చి, భక్తిపూర్ణులగు రాజర్షులనుగూర్చి, చెప్పవలెనా? అనిత్యము అసుఖము అగు ఈ లోకమున జన్మించితివి గనుక నీవు నన్ను భజింపుము.

34. నీ మనస్సును నాతో నింపుకొని, నా భక్తుడవై, నన్నుగూర్చి యజ్ఞములుచేయుచు, నాకు నమస్కరించుచు ఉండుము. 'నీ చిత్తమునిట్లు నాయందు సుస్థిరముగా నిలుపుకొని నన్ను పరమగమ్యముగా చేసికొంటివేని, నీవు నాకడకు వత్తువు.

(ఇది బ్రహ్మ విద్యను బోధించునట్టిదియు, యోగశాస్త్రమైనట్టిదియు, శ్రీ కృష్ణార్జున సంవాదముగా న్నునట్టిదియు అగు, భగవద్గీత యనెడి ఉపనిషత్తునందు రాజవిద్యా రాజగుహ్య యోగము అను తొమ్మిదవ అధ్యాయము.)

10. విభూతి యోగము

శ్రీ భగవానుడు పలికెను :

1. నా వాక్యములను వినుటందు సంప్రీతుడవగు నీ హితమునుగోరి నేను మరల నా పరమ (తత్త్వ) వాక్యమును చెప్పెదను. అర్జునా, వినుము.

2. దేవగణములుగాని, మహర్షులుగాని, నా పుట్టుక నెఱుగరు. ఏలన, వారికెల్లరకు నేనే సర్వవిధములను అధికారణమును.

3. పుట్టుకలేనివాడ నని, అనాది నని, సర్వలోకేశ్వరుడనని, నన్నెఱుగు వాడు మనుష్యులలో మూఢతారహితుడు, సర్వపాపవిముక్తుడు.

4-5. జీవులకు ఈ వివిధభావములు బుద్ధి, జ్ఞానము, అసమ్మూఢత, సహనము, సత్యము, బాహ్యేంద్రియనిగ్రహము, శాంతచిత్తత, సుఖము, దుఃఖము, ఉత్పత్తి, విలయము, భయము, నిర్భయత, అహింస, సమచిత్తత, తృప్తి, తపస్సు, దానము, కీర్తి, అకీర్తి - నాయొద్దనుండియే ఉత్పత్తియగును.

6. సప్తమహర్షులు, ప్రాచీనకాలమనువులు నలుగురు - (నాయందే - తలపులు నిలుపుటచే) నాతోసమప్రభావులు - నా మానసపుత్రులు. లోక - మునుండు ఈ జీవులందఱును వారి సంతతి.

7. వివిధములగు నా యీ వివిధ గోచరరూపములను, (ఈ) యోగ ఆ శక్తిని, యథార్థరీతిగా ఎఱుగువాడు సమాధి (ఆత్మ) యందు సుప్రతిష్ఠితు డగును. ఇది నిస్సంశయము.

8. నేను సర్వమునకు ఉత్పత్తిస్థానమును. నాలోనుండియే సర్వము ఉద్భవిల్లుచున్నది; ఇది తలచుచు జ్ఞానులు నన్ను ప్రేమపూరితచిత్తులై భజింతురు.

9. చిత్తము నాయందే నిలిపి, ఇంద్రియములు నాలో లీనమొనర్చి, ఒకరికొకరు బోధించుకొనుచు, నన్నుగూర్చియే సదా మాటలాడుకొనుచు, వారు సంతుష్టులై, ఆనందభరితులై, యుందురు.

10. ఎల్లప్పుడు సమాహితులై, ప్రీతితోనన్ను సేవించువారికి నేను "బుద్ధియోగము" నిత్తును.(2.49) తన్మూలమునవారు నాకడకు వత్తురు.

11. వారియందు కేవలదయచేతనే, నేను వారిబుద్ధియందు నెలకొని, వారిలోని అజ్ఞానాంధకారమును సమ్యగ్దర్శన (పరిపూర్ణసత్య) దీప్తి నిచ్చు వివేకదీపమువలన నాశిల్లజేయుదును.

అర్జునుడు పలికెను :

12-13. పరబ్రహ్మవు, పరమపదమువు, పరమపావనుడవు నీవే. ఋషు లెల్లరు - దేవర్షినారదుడు, అసితుడు, దేవలుడు, వ్యాసుడు - శాశ్వతుడ వని, దివ్యపురుషుడ వని, అదిదేవుడ వని, జన్మరహితుడ వని, సర్వవ్యాపి వని నిన్ను వర్ణించుచున్నారు. నీవు స్వయముగా కూడ నా కట్లే చెప్పుచున్నావు.

14. నీవు నాకు చెప్పిన సర్వము సత్యమని తలతును. ఓ భగవానుడా, దేవతలుగాని, దానవులుగాని, నీ వ్యక్తభావము నెఱుగరు.

15. పురుషోత్తమా, భూతోత్పత్తికారకా, జీవేశ్వరా, దేవదేవా, జగత్పతీ, నీయంతటనీవే - ఆత్మవలన - నిన్ను తెలిసికొనుచున్నావు.

16. అలౌకికములగు ఏ వ్యక్తభావములవలన ఈ లోకములను నిండి నీవు నిలిచియున్నావో, ఆ దివ్యభావములను సంపూర్ణముగ నీవే చెప్పవలెను.

17. ఓ యోగీ, నిన్నెఱుగుటకు నేను సదా ఎట్లు ధ్యానింపవలెను ? భగవానుడా, ఏయేవస్తువులందు నిన్ను నేను చింతింపదగును ?

18. నీ యోగశక్తులనుగూర్చి, నీ వ్యక్తభావములనుగూర్చి, మరల సవిస్తరముగా చెప్పుము. నీ వాక్యామృతమును వినుటందు నాకు తనివి తీరుటలేదు.

శ్రీభగవానుడు పలికెను :

19. నా దివ్యవిభూతులనుగూర్చి - వాని ప్రాధాన్యము ననుసరించి - నీ కిపుడు తెలిపెదను. అవి అనంతములుగనుక సవిస్తరముగా తెలుప నశక్యము.

20. నేను సర్వభూత హృదయములందు నిలిచి యుండు ప్రత్యగాత్మను. సర్వభూతముల పుట్టుక, ఉనికి, అంతము కూడ నేనే.

21. ఆదిత్యులలో నేను విష్ణు డనువాడను. జ్యోతులలో రశ్మియుక్తు డగు సూర్యుడను, మరుత్తులలో మరీచిని, నక్షత్రములలో చంద్రుడను.

22. నేను వేదములలో సామవేదమును దేవతలలో ఇంద్రుడను, ఇంద్రియములలో మనస్సును, ప్రాణులలో చేతనమును అనగా తెలివిని.

23. రుద్రులలో శంకరుడను, యక్షరాక్షసులలో ధనాధిపుడగు కుబేరుడను, వసువులలో పావకుడను, పర్వతములలో మేరుగిరిని.

24. పురోహితులలో ముఖ్యుడగు బృహస్పతిగా నన్నెఱుగుము; - సేనానులలో నేను కుమారస్వామిని; నీటిపట్టులలో సముద్రుడను.

25. మహర్షులలో భృగుడను, మాటలలో ఏకాక్షరమగు ఓంకారము ను, యజ్ఞములలో మానసికజపమును, స్థావరపదార్థములలో హిమాద్రిని.

26. చెట్లన్నిటిలో నేను రావిచెట్టును, దేవర్షులలో నారదుడను, గంధర్వులలో చిత్రరథుడను, సిద్ధులలో కపిలమునిని.

27. గుఱ్ఱములలో అమృతముతోపుట్టిన ఉచ్చైఃశ్రవముగా, గజేంద్రము లలో ఐరావతముగా, నరులలో నృపాలుడుగా నన్నెఱుగుము.

28. ఆయుధములలో నేను వజ్రాయుధమును; గోవులలో కామధేనువును; సంతానకారకుడగు మన్మథుడనుకూడ నేనే. సర్పములలో (ఇవి విషయుక్తములు) నేను వాసుకిని.

29. నాగులలో (ఇవి నిర్విషములు) అనంతుడను, జలదేవతలలో వరుణుడను, పితృదేవతలలో అర్యముడను, శాసకులలో యముడను.

30. దైత్యులలో ప్రహ్లాదుడను, లెక్కించువారిలో కాలమును, మృగములలో మృగేంద్రమగు సింహమును, పక్షులలో గరుడుడను.

31. పవిత్రమొనర్చువానిలో నేను గాలిని, ఆయుధధారులలో రాముడను, మత్స్యములలో మొసలిని, నదులలో గంగానదిని.

32. గోచరవస్తువులకు ఆదిమధ్యాంతములు నేనే; విద్యలలో ఆత్మ విద్యను, తార్కికులలో “వాద" (సత్య మెఱుగుటకు చేయు చర్చ) మును.

33. అక్షరములలో నేను అకారమును; సమాసములలో ద్వంద్వమును; అనంతమగు కాలముకూడ నేనే (30-వ శ్లో॥లోని కాలము అంతము గలది). సర్వతోముఖకర్మఫలప్రదాత యగు ధాతనుకూడ నేనే.

34. సర్వసంహారకమగు మృత్యువుకూడ నేనే. అభ్యుదయము నొందనున్నవారి అభ్యుదయమును నేను. స్త్రీగుణములలో నేను కీర్తిని, సిరిని, వాక్కును, జ్ఞప్తిని, తెలివిని, స్థైర్యమును, ఓరిమిని.

35. సామగీతములలో నేను బృహత్సామమును, ఛందస్సులలో గాయత్రిని, మాసములలో మార్గశిరమును, ఋతువులలో వసంతమును.

36. వంచకుల (మోసగాండ్ర) జూదమును నేను: తేజశ్శాలు ప్రభావమును నేను; (జయశీలుర) జయమును నేను; (ఉద్యమపరుల) ఉద్యమమును నేను; సాత్త్వికుల సత్త్వగుణమును నేను.

37. వృష్ణవంశీయులలో నేను వాసుదేవుడను, పాండవులలో అర్జునుడను, మునులలో వ్యాసుడను, సూక్ష్మార్థవివేకులలో శుక్రుడను.

38. శిక్షకులకు నేను రాజదండమును, జయింపగోరువారికి నీతిని, గోపనీయవస్తువులలో నేను మౌనమును, జ్ఞానుల జ్ఞానమును నేను.

39. సర్వభూతములకు (బీజము) మూలకారణ మెద్దియో, ఆదియు నేనే. నేను లేనిచో, స్థావరజంగమభూతములలో ఏదియు ఉండజాలదు.

40. నా దివ్యవిభూతులు అనంతములు. కాని వాని వివరణము నే నిప్పుడు సంక్షేపముగ చెప్పితిని.

41. మహితము, సంపద్యుక్తము, శక్తిసమేతము అగు వస్తు వేది = యున్నను, అది నా తేజస్సులోని ఒక అంశమువలననే కలిగినదని ఎఱుగుము.

42. కాని ఈ వైవిధ్యము నంతయు నెఱుగుట నీకెట్లు పరికరించును? ఈ సర్వజగత్తును నాలోనొక్క భాగముచేత మాత్రమే నేను నిండి, ధరించి యున్నాననిమాత్రము ఎఱుగుము.

(బ్రహ్మవిద్యను బోధించునట్టిదియు, యోగశాస్త్రమగునట్టిదియు, శ్రీ కృష్ణార్జున సంవాదముగా నున్నట్టిదియునగు భగవద్గీత యనెడి ఉపనిషత్తునందు విభూతి యోగమనెడి పదవ అధ్యాయము.)

11. విశ్వరూప దర్శన యోగము

అర్జునుడు పలికెను :

1. నన్ను అనుగ్రహించి నీవు పల్కిన ఆత్మానాత్మ వివేకవిషయకమగు పరమరహస్యరూపబోధవలన నా ఈ మూఢత తొలగిపోయినది.

2. కృష్ణా, భూతముల ఉత్పత్తివిలయములను గూర్చియు, అక్షయమగు నీ మాహాత్మ్యమును గూర్చియు నీవలన సవిస్తరముగా వింటిని.

3. పరమేశ్వరా, నీవు ఎట్టివాడవని చెప్పితివో, అట్టివాడవే. కాని నీ ఈశ్వరరూపమును చూడగోరుచున్నాను.

4. ప్రభూ, యోగేశ్వరా, దానిని నేను చూడనోపుదునని నీకు తోచినచో, నిత్యమగు నీ జగదాత్మస్వరూపమును చూపుము.

శ్రీభగవానుడు పలికెను :

5. అర్జునా, నూర్లకొలదులును; వేలకొలదులును; వివిధవర్ణములు, వివిధాకృతులు గలవియును; అగు నా వివిధదివ్యరూపములను చూడుము.

6. ఆదిత్యులను, వస్తువులను, రుద్రులను, అశ్వినులను, మరుత్తులను, చూడుము. మఱియు, ఇంతవఱకుచూడని ఆశ్చర్యములు పెక్కింటిని చూడుము.

7. ఈ నా శరీరమున కేంద్రీకృతమైయున్న స్థావరజంగమాత్మకమగు అఖిలజగత్తును, నీవు చూడగోరు ఇతరము నంతయు ఇపుడు చూడుము.

8. కాని ఈ నీ మాంసచక్షువులతోనే నన్ను (నా విశ్వరూపమును) చూడజాలవు; నీకు అలౌకికమగు జ్ఞాననేత్రము నిచ్చుచున్నాను, ఐశ్వరమగు నా యోగశక్తిని చూడుము.

సంజయుడు పలికెను:

9. రాజా, ఇట్లు చెప్పి, మహాయోగేశ్వరుడగు హరి తన పరమమగు ఈశ్వరరూపమును అర్జునునకు చూపెను.

10. పెక్కునోళ్లతోను, కన్నులతోను, పెక్కు అద్భుతదృశ్యములతోను, పెక్కు దివ్యాభరణములతోను, ఎత్తబడియున్న పెక్కు దివ్యాయుధములతోను,

11. దివ్యమాల్యములను, దివ్యవస్త్రవములను దాల్చి, దివ్య పరిమళముగల మైపూతలతో, సర్వాశ్చర్యమయమై, తేజస్వంతమై, అనంతమై, సర్వరూపాత్మకమై,

12. వేయి సూర్యుల కాంతి ఆకసమున నొకేతడవ సముద్భవించినచో అది ఆ మహాత్మునికాంతిని పోలియుండును.

13. అచట, ఆ దేవదేవునిదేహమందు, నానాభేదమయజగత్తంతయు ఒకనియందే నిలిచియుండుటను, అర్జునుడు చూచెను.

14. అంతట అచ్చెరువు నిండార, పులకితాంగుడై, శిరస్సువంచి ప్రణమిల్లి, మోడ్పుచేతులతో, (విశ్వరూపియగు) దేవునితో అర్జునుడిట్లనెను.

అర్జునుడు పలికెను :

15. దేవా, నీ దేహమందు సర్వదేవతలను, వివిధములగు చరాచర భూతసమూహములనన్నిటిని, కమలాసనస్థుడగు బ్రహ్మను, ఋషులను, దివ్యసర్పములనన్నిటిని నేను చూచుచున్నాను.

16. జగదీశ్వరా, విశ్వరూపా, పెక్కుభుజములు, పెక్కుఉదరములు (కడుపులు), పెక్కుముఖములు, పెక్కునేత్రములు గల నీ అనంత రూపమును సర్వత్ర చూచుచున్నాను. నీ ఆదిమాధ్యాంతము లేవియు నాకు కనిపించుట లేదు.

17. గదాచక్రకిరీటధారివై, తేజోరాశివలె సర్వత్ర ప్రకాశించుచు, దుర్నిరీక్ష్యుడవై, ప్రజ్వలాగ్నివలె, సూర్యునివలె అన్నిదిశలందును దీప్తి మంతుడవై, అపరిమితుడవై, యుండు నిన్ను చూచుచున్నాను.

18. నీవు అవినాశివి; పరాత్పరుడవు; ఏకైకజేయపదార్థమువు; ఈ జగత్తునకు పరమశరణ్యుడవు; సనాతనధర్మమునకు అక్షయరక్షకుడవు; పురాణపురుషుడవు; అని నా యభిప్రాయము.

19. ఆది మధ్యాంతరహితునిగా, అనంత శక్తిమంతునిగా, అనేక బాహునిగా నిన్ను చూచుచున్నాను; సూర్యచంద్రులు నీ కన్నులు, ప్రజ్వలించు చుండు అగ్ని నీ నోరు; నీ తేజస్సుచే ఈ జగత్తునంతయు తపింప జేయుచున్నావు.

20. మహాత్మా, ఈ భూమ్యాకాశమధ్యప్రదేశ మంతయు, సర్వ దిక్కులును నీతోనే నిండియున్నవి. ఆశ్చర్యకరమగు నీ ఈ ఉగ్రరూపమును చూచి, ముల్లోకములు భయముతో కంపించుచున్నవి.

21. ఈ దేవతాసంఘములు నీలో ప్రవేశించుచున్నారు; కొందఱు భీతితో అంజలిబద్ధులై నిన్ను స్తుతించుచున్నారు. మహర్షిగణములు, సిద్ధగణములు, స్వస్తివాచకములాడుచు, శ్రేష్ఠములగు స్తోత్రములతో నిన్ను కీర్తించుచున్నారు. ,

22. రుద్రులు, ఆదిత్యులు, వసువులు, సాధ్యులు, విశ్వదేవతలు అశ్వినీకుమారద్వయము, మరుత్తులు, పితరులు, సిద్ధాసురయక్షగంధర్వ గణములు - ఎల్లరును ఆశ్చర్యచకితులై నిన్ను చూచుచున్నారు.

23. మహాబాహూ, ఆసంఖ్యాకములగు నోళ్లు, కన్నులు, బాహువులు, తొడలు, పాదములు, ఉదరములు కలిగి, పెక్కు కోఱలవలన భయంకరమైన నీ మహత్తరరూపమునుచూచి లోకములు భీతిల్లుచున్నవి. నేనును అట్లే భీతిల్లుచున్నాను.

24. విష్ణూ, ఆకసమునంటి, అనేకవర్ణములతో ప్రకాశించుచు, పూర్ణముగా తెఱచుకొని యుండు, నోళ్ళతో, దీపించు విశాల నేత్రములతో, ఒప్పారు నిన్ను చూచి, నేను భీతచిత్తుడనై, శాంతిధైర్యములు దక్కియున్నాను.

25. ప్రళయాగ్నిసన్నిభములై దీపించు కోఱలవలన భయంకరములగు నీ నోళ్లను చూచి నేను దిగ్రమనొందుచున్నాను; శాంతిపొందజాలకున్నాను. దేవదేవా, జగదాశ్రయా, కృపచూపుము.

26-27. ఈ ధృతరాష్ట్రపుత్రులందఱును, భూపాలసంఘములతో, భీష్మద్రోణకర్ణులతో, మా యుద్ధవీరప్రముఖులతోసహా - భయంకరములగు కోఱలుగలిగి, భీషణములగు నీ నోళ్ళలోనికి - ఉఱుకుచున్నారు. కొందఱు పండ్లసందులలో ఇఱుకుకొని, చూర్ణీకృతశిరస్సులతో కాన్పించుచున్నారు.

28. అనేక నదీప్రవాహములు సముద్రాభిముఖములై పాఱునట్లే, ఈ నరలోకవీరులు ఘోరముగాప్రజ్వలించు నీ నోళ్లలో ప్రవేశించుచున్నారు.

29. ప్రజ్వలాగ్నియందు మిడుతలు వేగవేగముగా - తమనాశము కొఱకే - ప్రవేశించునట్లు ఈ జనులుకూడ వేగవేగముగా - తమనాశము కొఱకే - నీ నోళ్లలోనికి ఉఱుకుచున్నారు.

30. విష్ణూ, మంటలుగ్రక్కుచుండు నీ నోళ్లతో సర్వదిశలనుండు లోకములనెల్ల మ్రింగివైచుచు, నీ పెదవులను నాకుకొనుచున్నావు. నీ భయంకర దీప్తులు తమ తేజస్సుతో ఈ జగత్తునంతయు నింపి తపింప జేయుచున్నవి.

31. ఉగ్రరూపుడవగు నీ వెవరవో నాకు తెలుపుము. దేవశ్రేష్ఠా, నీకు నమస్కారము, అనుగ్రహింపుము. ఆదిపురుషా, ని న్నెఱుగగోరెదను. నీ ఉద్దేశము నేను తెలియజాలకున్నాను.

శ్రీభగవానుడు పలికెను :

32. లోకమును సంహరించుటకై ఇచట అభివ్యక్తమైన లోకసంహార మహత్త్వముగల కాలమును నేను. నీవు లేకున్నను, శత్రుసేనలలో వ్యవసితు లగు యోధు లెవ్వరును బ్రదికియుండరు.

33. కావున నీవు లేచి, యశస్సు నార్జించుకొనుము. శత్రువులను జయించి, నిష్కంటకమగు రాజ్యమును భోగింపుము. ఇప్పటికే వారు నాచేత చంపబడిరి. అర్జునా, నీవు కారణమాత్రుడవుగా నుండుము,

34. ద్రోణుడు, భీష్ముడు, జయద్రథుడు, కర్ణుడు, ఇతర యోధ వీరులు - నాచేత ఇప్పటికే చంపబడిన - వీరిని నీవు చంపుము. భయాకులుడవు కాకుము; యుద్ధముచేయుము. నీ శత్రువులను యుద్ధమున జయింతువు. "

సంజయుడు పలికెను:

35. కృష్ణుడాడిన ఈ మాటలువిని అర్జునుడు చేతులుమోడ్చి, వణుకుచు నమస్కరించి, భయాక్రాంతుడైసాగిలి మ్రొక్కి, మరల కృష్ణునితో ఇట్లనెను.

అర్జునుడు పలికెను :

36. కృష్ణా, జగత్తు ఆనందించి నీ స్తుతివలన ప్రీతినొందుటయు; రక్కసులు వెఱపుతో సర్వదిక్కులను పాఱిపోవుటయు; సిద్ధసంఘములన్నియు నీకు నమస్కరించుచుండుటయు, సముచితమే.

37. బ్రహ్మకంటెనుఅధికుడవై, అతనికిని మూలకారణుండవగు మహాత్మా, అనంతమూర్తీ, దేవదేవా, జగదాశ్రయా, నీకు వా రేల మ్రొక్క కుందురు? నీవు అవినాశివి, (సదసత్తులు) వ్యక్తావ్యక్తములు నీవే, ఆ రెంటికిని అతీతుడవును నీవే.

38. నీవు అదిదేవుడవు; పురాణపురుషుడవు; ఈ జగత్తునకు పరమ శరణ్యమవు; జ్ఞాతవును, ఏకైకజేయవస్తువును నీవే; పరమపదమును నీవే; అనంతరూపా, ఈ జగుత్తు నీచే పరివ్యాప్తమైయున్నది.

39. వాయుదేవుడవు, యముడవు, అగ్నిదేవుడవు, వరుణుడవు, చంద్రుడవు, ప్రజాపతివి, పితామహుని తండ్రివి, నీవే. నీకు నమస్సులు, వేయిసార్లు నమస్సులు, మరలను, ఇంకమరలను నమస్సులు, నమస్సులు!

40. ముందటినుండియు, వెనుకనుండియు, ప్రతిదిక్కునుండియు, నీకు మ్రొక్కెదను. సర్వాత్మా, అనంతశక్తీ, అమేయవిక్రమా, నీవు ఎల్లెడల వ్యాపించియున్నావు. కావున నీవే సర్వమువు.

41-42. ఈ నీ మహిమ నెఱుగక-నిన్ను మిత్రమాత్రునిగనే భావించి- కృష్ణా, యాదవా, సఖా, అని ప్రమాదమువలననో, ప్రేమవలననో, పిలిచి భాషించుటలో చూపిన అగౌరవమునకును; విహారవేళలందును, పరుండి నప్పుడును, కూర్చుండినప్పుడును, భోజనవేళలందును, నీతో- ఒంటరిగానున్నప్పుడుగాని, ఇతరులెదుటగాని-నేను పరిహాసార్థము అమర్యాద చూపినందుకును; అచ్యుతా, అపరిమేయమూర్తీ, నన్ను క్షమింప వేడుకొనుచున్నాను.

43. చరాచరలోకమునకు నీవు తండ్రివి, పూజ్యుడవు, మహితులకన్న మహితుడవు; ముల్లోకములలో నీకు సరివచ్చువారు లేరు; అసమానప్రభావా, ఇక నిన్ను మించినవారు ఎట్లుందురు?

44. కావున పూజ్యప్రభూ, సాష్టాంగప్రణామ మొనర్చి, క్షమాపణకై వేడుచున్నాను. తండ్రి పుత్రుని, మిత్రుడు ప్రియమిత్రుని, ప్రియుడు ప్రేయసిని, క్షమించునట్లు, ఓ దేవా, నీవు నన్ను క్షమింపవలెను.

45. మున్నెన్నడు చూడనిదానిని చూచి, అపరిమితానంద మందితిని; కాని నా మనస్సు భయవ్యాకులితమైయున్నది. దేవా, నీ ఆ (సామాన్య) రూపమునే చూపుము. దేవదేవా, జగదాశ్రయా, అనుగ్రహింపుము.

46. తొల్లిటివలెనే గదాచక్రకిరీటములు దాల్చిన నిన్ను చూడగోరెదను. సహస్రబాహూ, విశ్వరూపా, నీ చతుర్భుజాకృతినే ధరింపుము.

శ్రీభగవానుడు పలికెను :

47. అర్జునా, నిన్ననుగ్రహించి, నా స్వీయయోగశక్తిచేత, పరమమును, తేజోమయమును, ఆద్యమును, అనంతమును, అగు నా ఈ విశ్వరూపమును - మున్నెన్నడును, పరులెవరును, చూడనిదానిని - నీకు చూపితిని.

48. అర్జునా, వేదములు, యజ్ఞములు అభ్యసించుటవలనగాని, దానములవలనగాని, అగ్న్యాది క్రియలవలనగాని, ఉగ్రతపస్సులవలనగాని, ఈ నరలోకమున ఇట్టి రూపమున త్వదితరులకు నేను కానిపింపలేదు.

49. భయంకరమగు నా ఈ (విశ్వ) రూపమునుచూచి భీతిలవలదు, మనోవైకల్యము నొందవలదు. విగతభయుడవై, ప్రీతచిత్తుడవై, ఇప్పుడు నా ఈ (పూర్వ) రూపమును చూడుము.

సంజయుడు పలికెను:

50. అర్జునునితో ఇట్లు చెప్పి వాసుదేవుడు మరల తన (పూర్వ) రూపమును చూపెను; వెఱుపుగొనియున్న అతనిని ఆ మహాత్ముడు తన సౌమ్యరూపమునుదాల్చి ఓదార్చెను.

అర్జునుడు పలికెను :

51. జనార్ధనా, సౌమ్యమగు నీ ఈ మానుషరూపమును చూచి, నే నిప్పుడు స్వస్థచిత్తుడ నైతిని, నా నైజస్థితికి వచ్చితిని.

శ్రీ భగవానుడు పలికెను :

52. నీ విప్పుడు చూచిన నా ఈ రూపమును చూచుట అత్యంత దుర్లభము. ఈ రూపమును చూడ దేవతలుకూడ ఎప్పుడును వాంఛించు చుందురు.

53. వేదపఠనములవలనగాని, తపస్సులవలనగాని, దానములవలన గాని, యజ్ఞములవలనగాని - నీవుచూచినట్లు - నన్ను చూచుట అసాధ్యము.

54. కాని, ఏకనిష్ఠమగు భక్తిచేతమాత్రము, న న్నీరూపమున తెలిసి కొనుటకును, యథార్థముగ చూచుటకును, నాలో ప్రవేశించుటకును, శక్యమగును.

55. నాకొఱకే కర్మము లాచరించుచు, నన్నే పరమగమ్యముగా ఉంచుకొని, నాకు భక్తుడై, సంగవర్జితుడై, ఎవరియెడల వైరములేక యుండు వాడు, నన్ను పొందును.

(బ్రహ్మవిద్యను బోధించునట్టిదియు, యోగశాస్త్రమగునట్టిదియు, శ్రీకృష్ణార్జున సంవాదముగా నున్నట్టిదియునగు భగవద్గీత యనెడి ఉపనిషత్తునందు విశ్వరూప దర్శన యోగ మనెడి పదునొకండవ అధ్యాయము.)

12. భక్తి యోగము

అర్జునుడు పలికెను :

1. నిరంతరనిష్ఠతో నిన్నిట్లుపాసించువారు; అవినాశిని, ఇంద్రియా గోచరుని, ఉపాసించువారు; వీరిలో ఎవరు యోగము చక్కగానెఱిగినవారు?

శ్రీభగవానుడు పలికెను :

2. నాయందే మనస్సునిల్పి, సర్వదా "ఏకనిష్ఠులై", పరమశ్రద్ధతో నన్నెవరుభజింతురో, వారు యోగజ్ఞులలో శ్రేష్ఠులని నా అభిప్రాయము.

3-4. కాని ఇంద్రియములనెల్ల నిగ్రహించి, సర్వత్ర సమబుద్ధిగలిగి, సర్వభూతహితముకై పాటుపడుచు, అవినాశిని, అనిర్వచనీయుని, అవ్యక్తుని, అచింత్యుని, (మాయాధిష్ఠానుడై సాక్షిగా నిలిచియుండు) నిశ్చలుని, సుస్థిరుని, నిత్యుని ఉపాసించువారుకూడ నన్నే చేరుదురు.

5. అవ్యక్తునం దాసక్తులగువారి కష్టము అధికతరము. ఏలన శరీరధారులకు అవ్యక్త (నిర్గుణ) గమ్యమును చేరుట మిక్కిలికష్టము.

6-7. కాని సర్వకర్మములు నా కర్పించి, నన్నే పరమార్థముగా నెంచి, ఏకనిష్ఠమగు యోగముతో నన్ను భజించువారిని నాయందు ఆసక్తమైన చిత్తముగల వారిని నేను అచిరకాలముననే జననమరణ రూపసంసార సముద్రమునుండి ఉద్ధరింతును.

8. నీ మనస్సును నాయందే నిలుపుము, నీ బుద్ధిని నాయందే ఉంచుము : అట్లొనర్చితివేని (దేహమునువీడిన) పిదప నిస్సంశయముగా నీవు నాయందే నివసింతువు.

9. చిత్తమును నాయందే సుస్థిరముగా నిలుపజాలవేని, అభ్యాస యోగముచే నన్ను చేర ప్రయత్నింపుము.

10. అభ్యాసమునకుకూడ నీవు అసమర్థుడవేని, నాకొఱకు కర్మము లాచరించుటందు ఆసక్తిగొనుము. అట్లు (నాకొఱకు కర్మము లాచరించుట వలన) కూడ నీవు సిద్ధినొందగలవు.

11. దీనినికూడ చేయజాలవేని, నిగ్రహాత్ముడవై నా శరణుచొచ్చి సర్వకర్మఫలత్యాగ మొనర్పుము.

12. (అజ్ఞతతోకూడిన) అభ్యాసముకంటె జ్ఞానము శ్రేష్ఠము; (కేవల) జ్ఞానముకంటె (జ్ఞానయుక్త) ధ్యానము శ్రేష్ఠము; ధ్యానము కంటె కర్మఫల త్యాగము శ్రేష్ఠము. త్యాగానంతరము శాంతి లభించును.

13-14. ఏ ప్రాణిని ద్వేషింపనివాడు, సర్వప్రాణులందు మైత్రిని, దయను, కలవాడు, మమతాహంకారశూన్యుడు, సుఖదుఃఖసముడు, సహనశీలుడు, నిత్యసంతుష్టుడు, సుస్థిరధ్యానశీలుడు, నిగ్రహాత్ముడు, దృఢసంకల్పుడు, మనోబుద్ధులను నా కర్పించినవాడు - ఇట్టిభక్తుడు నాకు ప్రియుడు.

15. లోకమును క్షోభిల్లజేయక, లోకముచే తాను క్షోభిల్లక, యుండువాడు; హర్షము, అసూయ, భయము, దిగులు, చెందకుండువాడు నాకు ప్రియుడు.

16. ఇతరాధారము నపేక్షింపనివాడు, పవిత్రుడు, సద్యఃస్ఫూర్తి గలవాడు, ఏజోలియు పెట్టుకొననివాడు, చిత్తవైకల్యరహితుడు, సకామకర్మ
త్యాగి - ఇట్టిభక్తుడు నాకు ప్రియుడు.

17. హర్షింపక, ద్వేషింపక, శోకింపక, వాంఛింపక, యుండువాడు; శుభాశుభములను త్యజించువాడు - ఇట్టి భక్తిప్రపూర్ణచిత్తుడు నాకు ప్రియుడు.

18-19. శత్రుమిత్రులయెడల, సమ్మానతిరస్కాములందు ఒకే తీరున నుండువాడు; శీతోష్ణసుఖదుఃఖములయెడ సమభావముగలవాడు; ముక్త సంగుడు; నిందాస్తుతులను సమముగా ఎంచువాడు; మౌనశీలుడు: లభించిన కొద్దితో సంతుష్టినందువాడు; నివాసములేనివాడు; సుస్థిరచిత్తుడు; భక్తి ప్రపూర్ణుడు - ఇట్టివాడు నాకు ప్రియుడు.

20. పైని వర్ణింపబడిన ఈ ధర్మ్యామృతమును (మృతిలేనిధర్మమును) శ్రద్ధాయుక్తులై అనుష్ఠించుచు, నన్నే పరమార్థముగా ఎంచుకొను భక్తులు నాకు అత్యంత ప్రియులు.

(ఇది బ్రహ్మ విద్యను బోధించునట్టిదియు, యోగ శాస్త్ర మైనట్టిదియు శ్రీ కృష్ణార్జున సంవాదముగా వచ్చినట్టిదియు అగు భగవద్గీత యనెడి ఉపనిషత్తునందు భక్తి యోగమనెడి పన్నెండవ అధ్యాయము.)

13. క్షేత్ర క్షేత్రజ్ఞ విభాగ యోగము

(అర్జునుడు పలికెను :

కేశవా, "ప్రకృతిపురుషులు", "క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞులు", "జ్ఞానజ్ఞేయములు" అనువాని నెఱుగగోరెదను).*

శ్రీ భగవానుడు పలికెను :

1. అర్జునా, ఈ శరీరము "క్షేత్రము" అనియు, దీనిని ఎఱుగువాడు "క్షేత్రజ్ఞుడు" అనియు, క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞజ్ఞానముగలవారు పల్కుదురు.

2. అన్ని "క్షేత్రము"లందు వెలయు నేనే "క్షేత్రజ్ఞుడ"ననియు తెలియుము. క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞజ్ఞానమే యథార్థజ్ఞానమని నేను తలతును.

* ఈ శ్లోకమును ప్రక్షిప్తముగా నెంచి శంకరులు వీడిరి. కావున దీనిని లెక్కింపలేదు.

3. "క్షేత్రము" ఎద్దియో, అది ఎట్టిదో, అది ఎట్టి మార్పాటులతో కూడినదో, ఏ కారణములవలన ఏ కార్యములు కలుగునో; "క్షేత్రజ్ఞు" డెవడో, వాని ప్రభావము లెవ్వియో, నాయొద్ద సంగ్రహముగా వినుము.

4. (ఈ సత్యము) ఋషులచే పెక్కురీతులుగా, వివిధములగు స్తోత్రము లందు కీర్తింపబడినది; సహేతుకములును, సంశయరహితములును, అగు బ్రహ్మసూచకవాక్యములందును వర్ణింపబడినది.

5-6. (పంచ) మహాభూతములు, అహంకారము, బుద్ధి, మూల ప్రకృతి (అవ్యక్తము), దశేంద్రియములు, మనస్సు, ఇంద్రియవిషయములు; ఇచ్ఛ, ద్వేషము, సుఖము, దుఃఖము, దేహేంద్రియసమష్ఠి, తెలివి, ధైర్యము- అని "క్షేత్రము"దాని మార్పులతోగూడ ఇట్లు సంగ్రహముగా వర్ణింపబడినది.

7. అభిమానరాహిత్యము, దంభోక్తులాడకుండుట, అహింస, సహనము, సరళత, అచార్యసేవ, (మనశ్శరీర) పారిశుద్ధ్యము, స్థిరత్వము, ఆత్మ నిగ్రహము;

8. (శబ్దాది) ఇంద్రియవిషయములయెడ వైరాగ్యము; అహంకార శూన్యత; పుట్టుక, చావు, ముదిమి, వ్యాధి: వీనిలోని దుఃఖమును, దోషమును గూర్చి విచారించుట;

9. నిస్సంగము; భార్యాపుత్రులు, గృహము, ఇత్యాదులు ఆత్మయని భావింపకుండుట; శుభాశుభములందు ఎల్లెడ సమచిత్తత కలిగియుండుట;

10. సదా నన్నే ధ్యానించుచుండుటచే నాయందు నిశ్చలభక్తి కలిగియుండుట; ఏకాంతస్థలనివాసము; (అజ్ఞ) మానవసంసర్గమునెడపై ముఖ్యము;

11. ఆత్మజ్ఞాననిష్ఠ, సత్యజ్ఞానపరమార్థమును గ్రహించుట; ఇదంతయు (2వ శ్లోకము మొదలుగా చెప్పినది) "జ్ఞానము" అనబడును; తద్విరుద్ధము అజ్ఞానము.

12. "జ్ఞేయము" (తెలిసికొనవలసినది) ఏదో, దేని నెఱుగుటచే ముక్తి లభించునో, ఆ అనాదియగు పరబ్రహ్మమును వర్ణించెదను. అది సత్తు (భావము) అసత్తు (అభావము) కానిదందురు.

13. లోకమునందంతటను కాలుసేతులు, అంతటను కన్నులు, తలలు, నోళ్లు, అంతటను చెవులు - కలిగి, అది అంతటిని ఆవరించి యుండును.

14. ఇంద్రియగుణము లన్నిటివలన దీపించుచుండియు, అది ఇంద్రియములులేనిది; సంగరహితమయ్యు, అన్నిటికి ఆధారము; గుణ రహితమయ్యు, గుణములను భోగించునది.

15. ఆది (సర్వ) భూతములకు లోపలను, వెలుపలను, కలదు. అది స్థావరము, కాని జంగమముకూడ; సూక్ష్మమగుటచే తెలియరానిది; దూరమును, దగ్గఱయును కూడ.

16. విభజింపశక్యముకానిది, కాని విభజింపబడినట్టు (సర్వ) భూతములం దుండును. భూతములను పోషించునదిగ, (ప్రళయవేళ) మ్రింగి వేయునదిగ, (సృష్టివేళ) పుట్టించునదిగ కూడ దాని నెఱుగవలెను.

17. జ్యోతు లన్నింటిని ప్రకాశింపజేయునదియగు ఆవస్తువు చీకటికి అతీతమైనదని చెప్పుదురు; జ్ఞానముగా, జ్ఞేయముగా, జ్ఞానమునకు పరమ గమ్యముగా, ఇది అందఱిహృదయములందు సుస్థిరముగా నిలిచియుండును.

18. క్షేత్రము, జ్ఞానజ్ఞేయములు సంగ్రహముగా నిట్లు వర్ణింపబడినవి. నా భక్తుడు ఇది తెలిసి నా స్వరూప మొందుట కర్హుడగును.

19. ప్రకృతిపురుషులు ఇర్వురును ఆదిరహితులని ఎఱుగుము. వికారములు (మార్పులు), గుణములు, ప్రకృతిసంభవములనియు ఎఱుగుము.

20. దేహమును, ఇంద్రియములను ఉత్పత్తిచేయు విషయమున ప్రకృత్తి కారణమనియు, సుఖదుఃఖానుభూతివిషయమున షుడు (జీవుడు) కారణమనియు చెప్పుదురు.

21. ప్రకృతియందు పురుషుడు (ఐక్యభావముతో) నిలిచి, ప్రకృతి జనితగుణములను భోగించును; అతడు యోగ్యగర్భములందు, అయోగ్య గర్భములందు, జన్మించుటకు కారణము అతనికి గుణములతోగల సంగమే.

22. ఈ శరీరమున నుండు పరమపురుషుడు సాక్షి యనియు, అనుమతించువాడనియు, పోషకుడనియు, భోగించువాడనియు, మహేశ్వరుడనియు, పరమాత్ముడనియు కూడ చెప్పబడును.

23. పురుషుని, వికారసహితమగు ప్రకృతిని, ఎవ డిట్లు గ్రహించునో, అతడు ఎట్లు జీవించినను మరల జన్మింపడు.

24. నిర్మలతనొందిన హృదయముద్వారా కొందఱు ధ్యానమువలన తమ బుద్ధియందు ఆత్మను దర్శింతురు; కొందఱు జ్ఞానయోగముద్వారా, మఱికొందఱు కర్మయోగముద్వారా, దర్శింతురు.

25. ఇంకాకొందఱు ఇట్లు ఎఱుగక, (గురువునొద్ద) విన్నవిధమున ఉపాసింతురు. తాము విన్నదే పరమశరణ్యముగా నెంచుకొని వారును మృత్యువును అతిక్రమింతురు.

26. చరాచరభూతములలో ఏది పుట్టినను, (పరస్పరాధ్యాస రూపమగు) క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞులకూడిక వలననే అని ఎఱుగుము.

27. సర్వభూతములందు సమముగా నాశమొందువాని యందవినాశియై - నిలిచియుండు పరమేశ్వరుని చూచువాడే యథార్థదర్శి.

28. ఈశ్వరుడు సర్వత్ర సమముగా నిల్చియుండుటను చూచువాడు ఆత్మచేత ఆత్మను హింసింపక పరమగమ్యమును చేరును.

29. సర్వకర్మముల నొనర్చునది ప్రకృతియే యనియు, ఆత్మ నిష్క్రియమనియు, ఎఱుగువాడు యథార్థదర్శి.

30. భూతసమూహముల నానాత్వము కేవలునియందు ఒకటిగా నిలిచియుంటను; అచటినుండియే వాని విస్తృతి కలుగుచుండుటను; చూచు వాడు బ్రహ్మముతో ఐక్యమందును.

31. అనాది యగుటచేతను, నిర్గుణ మగుటచేతను, ఈ అక్షయ పరమాత్మ - శరీరమున నుండియు అంటుపడదు. నిష్క్రియము; కర్మములచే అంటుపడదు.

32. సర్వగతమగు ఆకాశము, సూక్ష్మత్వకారణముచేత, ఎట్లు అంటువడకుండునో, అట్లే సర్వత్ర దేహమున నిలిచియుండు ఆత్మ అంటుపడదు.

33. ఒకే సూర్యుడు ఈ లోకము నంతయు ఎట్లు ప్రకాశింపజేయునో, అట్లే "క్షేత్రము"న నుండు ఆత్మ "క్షేత్రము" నెల్ల ప్రకాశింపజేయును.

34. క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞులభేదమును, ప్రకృతి (అవిద్యాజనిత మూఢత) నుండి భూతములు విముక్తి నందుటను, జ్ఞాననేత్రముతో చూచువారు పరాత్పరుని చేరుదురు.

ఇది బ్రహ్మ విద్యను బోధించునట్టిదియు, యోగశాస్త్రమైనట్టిదియు, శ్రీ కృష్ణార్జున సంవాదముగా నున్నట్టిదియు భగవద్గీత యనెడి ఉపనిషత్తునందు క్షేత్ర క్షేత్రజ్ఞ విభాగ యోగము అనెడి పదమూడవ అధ్యాయము ముగిసినది.

14. గుణత్రయ విభాగ యోగము

శ్రీ భగవానుడు పలికెను :

1. జ్ఞానము లన్నిటిలో ఉత్తమమగు పరమజ్ఞానమును - దేనినెఱిగి మునులందఱు శరీరబంధవిమో చనానంతరము పరమసిద్ధి నందిరో దానిని

- నీకు మరల చెప్పెదను.

2. ఈ జ్ఞానము ననుష్ఠించి నా స్వరూపము నొందినవారు సృష్టి కాలమున మరల పుట్టరు, ప్రళయకాలమున ఆపదనొందరు.

3. మహనీయమగు ప్రకృతి నా గర్భస్థానము; దానియందు నేను నా భీజము నుంతును; దానినుండి సర్వభూతములు ఉద్భవిల్లుచున్నవి.

4. సర్వగర్భములనుండి ఉద్భవించు శరీరముల కన్నిటికి మహత్తరమగు పకృతియే గర్భము; బీజము నొసగెడు తండ్రిని నేను.

5. ప్రకృతిజనితములగు సత్త్వరజస్తమస్సులు అను గుణత్రయము అక్షయుడగు దేహిని ఈ దేహమందు గాఢముగా బంధించియుంచును.

6. వీనిలో సత్త్వము ప్రకాశవంతము, నిర్దోషము అగు నిర్మలత్వము చేత సుఖజ్ఞానములం దాసక్తి కల్పించి, బంధించును.

7. రజస్సు అనురాగస్వభావముగలదై, వాంఛను, ఆసక్తిని, కలిగించు నని ఎఱుగుము. అది కర్మములం దాసక్తి కల్పించి దేహిని బంధించును.

8. తమస్సు అజ్ఞానజనితమనియు, దేహధారులకెల్ల అవివేకము కల్గించుననియు, ఎఱుగుము. అది ప్రమాదము, సోమరితనము, నిద్ర: వీనిచే బంధించును..

9. సత్త్వము సుఖమునుకూర్చును; రజస్సు కర్మములందుచేర్చును; త మస్సు వివేక జ్ఞానము నావరించి పొరపాటును కలిగించును.

10. రజస్తమముల నతిక్రమించినప్పుడు సత్త్వము చూపట్టును; సత్త్వతమముల నతిక్రమించినప్పుడు రజస్సు, సత్త్వరజస్సుల నతిక్రమించి నప్పుడు తమస్సు, చూపట్టును.

11. ఈ శరీరమందు సర్వేంద్రియములద్వారా జ్ఞానతేజస్సు ప్రకాశించునప్పుడు సత్త్వము ప్రాబల్యమొందిన దని ఎఱుగవలెను.

12. పేరాస, చుఱుకుదనము, కార్యారంభము, అశాంతి, కాంక్ష - ఇవి రజోగుణము ప్రాబల్యమొందినప్పుడు కానిపించును.

13. బుద్ధికి మసకలుక్రమ్ముట, జడత్వము, ప్రమాదము, మూఢత - ఇవి తమోగుణము ప్రబలమైనప్పుడు చూపట్టును.

14. సత్త్వప్రాబల్యవేళ మరణించు దేహధారి (హిరణ్యగర్భాది) అత్యున్నతదేవతల నుపాసించువారు పోవు నిష్కళంకలోకముల కేగును.

15. రజఃప్రాబల్యకాలమున మరణించువాడు కర్మాసక్తులగువారి యందును, తమఃప్రాబల్యకాలమున మరణించువాడు మూఢజనగర్భము లందును, జన్మించును.

16. సత్కర్మముల ఫలము సాత్త్వికము, నిర్మలము, అందురు; రాజసికకర్మల ఫలము దుఃఖము; తామసికకర్మముల ఫలము అజ్ఞానము.

17. సత్త్వమునుండి జ్ఞానము; రజస్సునుండి పేరాస; తమస్సునుండి పొరపాటు, మూఢత్వము, అజ్ఞానము జనించును.

18. సాత్త్వికులు ఊర్ధ్వలోకముల కేగుదురు; రాజసికులు మధ్యమ (మనుష్య) లోకమున నుందురు. అధమగుణులగు తామసికులు అధోలోకముల కేగుదురు.

19. ద్రష్ట (చూచువాడగు జీవుడు) గుణములు కాక వేఱగు కర్తను చూడక, త్రిగుణముల కతీతుడగువానిని (వానిసాక్షిని) ఎప్పుడెఱుగునో, అప్పుడతడు నా స్వరూపము నొందును.

20. శరీరోద్భవకారణములగు ఈ త్రిగుణముల నతిక్రమించి నప్పుడు దేహి పుట్టుక, చావు, ముదిమి, దుఃఖము : వీనినుండి విముక్తుడై అమృతత్వమందును.

అర్జునుడు పలికెను :

21. ప్రభో, ఈ త్రిగుణముల నతిక్రమించినవానిని ఏ లక్షణములచే గుర్తింపనగును? అతని నడవడి యెట్టిది? అతడు త్రిగుణముల నెట్లు అతిక్రమించును?

శ్రీ భగవానుడు పలికెను :

22. (సత్త్వజనిత) ప్రకాశము, (రజోజనిత) కార్యోత్సాహము, (తమోజనిత) మూఢత: ఇవి ఆవిర్భవించినప్పుడు ద్వేషింపక, తొలిగి పోయినప్పుడు వానిని కోరకుండువాడు;

23. సంబంధింపనివానివలె కూర్చుండి, గుణములచే చలింపక, గుణములు వర్తించుచున్నవని ఎఱిగి, ఆత్మనిష్ఠుడై, తమకకుండువాడు;

24. సుఖదుఃఖములందు సమబుద్ధియై, ఆత్మస్థుడై, మట్టిపెళ్లను, రాతిని, బంగారును ఒకటిగనే ఎంచుచు, ఇష్టానిష్టములకు సముడై, నిందా నుతులకు సమచిత్తు డగు ధీరుడు;

25. సన్మానతిరస్కారములందు సముడు, మిత్రులందును, అమిత్రు లందును సమబుద్ధి, ఉద్యమముల నన్నిటిని త్యజించినవాడు: అట్టివాడు గుణాతీతుడని చెప్పబడును.

26. నన్ను నిశ్చలభక్తితో సేవించువాడుకూడ గుణాతీతుడై బ్రహ్మీ భూతుడగుటకు అర్హతనందును.

27. ఏలన, సనాతనధర్మమును, అఖండసుఖమును అగు అక్షయ నిర్వికారబ్రహ్మమునకు అర్హతనందును.

(ఇది బ్రహ్మవిద్యను బోధించునట్టిదియు, యోగశాస్త్ర మైనట్టిదియు, శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదముగా వచ్చినట్టిదియునగు భగవద్గీతయనెడి ఉపనిత్తునందు గుణత్రయవిభాగయోగమనెడి పదునాల్గవ అధ్యాయము.)

15. పురుషోత్తమ యోగము

శ్రీ భగవానుడు పలికెను :

1. వేళ్లు పైని (బ్రహ్మమునందు), కొమ్మలు క్రింద (లోకములో), వేదములే (కర్మకాండము) ఆకులు (ఆకులు నీడనిచ్చి చెట్టును పోషించును ఇట్టి శాశ్వతమగు అశ్వత్థ (రావి) వృక్షమునుగూర్చి చెప్పుదురు. దానినెఱిగిన వాడు వేదములు నెఱిగినవాడే.

2. త్రిగుణములచే పోషింపబడి దాని కొమ్మలు క్రిందను (మనుష్యుడు మొదలు) మీదను (బ్రహ్మవఱకు) వ్యాపించియుండును; ఇంద్రియ విషయములు దాని చిగుళ్లు; దాని వేళ్లు మనుష్యలోకమున ధర్మాధర్మ మూలములగు కర్మముల నుత్పత్తిచేయుచు, వ్యాపించును.

3-4. దాని యథార్థ (అసత్) స్వరూప మిచట గోచరింపదు; దాని అంతము, ఆది, ఉనికియు గోచరింపవు. స్థిరముగా పాదుకొనియుండు ఈ అశ్వత్థమును (క్షణికమయ్యు, ఎడతెగకయుండు ఈ సంసారవృక్షమును) దృఢమగు అనాసక్తి యనుశస్త్రముతో ఖండించి పైచిన పిదప - ఎచటికేగినచో జ్ఞానులీ సంసారమునకు మరలరారో - ఆ బ్రహ్మపదమును అన్వేషింపవలెను. అనాదియగు ఈ సంసారప్రవాహము ఎవనినుండి వెలువడినదో ఆ ఆదిమపురుషు నాశ్రయించెదను.

5. గర్వ, విమూఢతా రహితులై, అనురాగదోషమును జయించి, ఆత్మనిష్ఠులై, నిష్కాములై, సుఖదుఃఖనామకద్వంద్వాతీతులై, జ్ఞానులా అక్షయపదమును చేరుదురు.

6. దానిని సూర్యచంద్రాగ్నులు ప్రకాశింపజేయరు; ఎచటి కేగిన వారు తిరిగిరారో, ఆ నా పరమపదము అదియే.

7. నాలో నొక నిత్యాంశయే జీవలోకమున జీవుడై పుట్టి ప్రకృతిలో నుండు పంచేంద్రియములను, ఆఱవదగు మనస్సును, ఆకర్షించుచున్నది.

8. ఈశ్వరుడు శరీరము దాల్చునప్పుడును, దానిని వీడునప్పుడును, - వాయువు సౌరభములను వాని (పుష్పాది) స్థానములనుండి కైకొనిపోవునట్లు - వీనిని (ఆఱింటిని) కైకొనిపోవును.

9. అతడు చెవి, కన్ను, చర్మము, నాలుక, ముక్కు, మానసము, నదిష్ఠించి ఇంద్రియవిషయములను భోగించును.

10. అత డొకదేహమునుండి మఱకదేహమునకు పోవునప్పుడుగాని, ఆ దేహముననే ఉండునప్పుడుగాని, భోగించునప్పుడుగాని, గుణములతో కూడియున్నప్పుడుగాని, అతనిని విమూఢులు చూడజాలరు; జ్ఞాననేత్రము గలవారుమాత్రము చూతురు.

11. సిద్ధత్వముకై ప్రయత్నించుయోగు లతడు తమయందే నిలిచి యుండుటను చూతురు. అపరిశుద్ధులును అవివేకులును ప్రయత్నించినను చూడజాలరు.

12. సూర్యునందు నిలిచి అఖిలజగత్తును ప్రకాశింపజేయు తేజస్సు, చంద్రాగ్నులలోని తేజస్సు, - ఆ తేజస్సు నాదని ఎఱుగుము.

13. (ఐశ్వరమగు) నా ఓజశ్శక్తితో నేను భూలోకమును ప్రవేశించి సర్వభూతములను భరింతును; జలస్వరూపుడగు చంద్రుడనై ఓషదుల నెల్ల పోషింతును.

14. జఠరాగ్నిరూపమున ప్రాణులదేహమున నిలిచి, ప్రాణాపాన వాయు (4.29) సమాయుక్తుడనై, నాల్గువిధముల అన్నమును అఱిగింతును.

15. సర్వహృదయములందు నేను నిలిచియుందును; (పూర్వ జన్మస్మృతి, అతిలోక), జ్ఞానము, ఈ రెంటి విస్మృతి, నావలననే కలుగును; వేదము లన్నింటివలన ఎఱుగవలసినవాడను నేనే; వేదాంతకర్తను నేనే; వేదజ్ఞుడనుకూడ నేనే.

16. లోకమున ఇరువురు పురుషులు కలరు - క్షరుడు (వినాశి), అక్షరుడు (అవినాశి), వినాశశీలమగు) సమస్తభూతగణము క్షరము, కూటస్థుడు (ఈశ్వరునిమాయాశక్తి) అక్షరము అనబడును.

17. కాని (ఈ ఇరువురుకాని) మఱకపురుషుడు- పరమాత్ము డనబడువాడు "పురుషోత్తముడు" కలడు. అతడు అవ్యయుడు, ముల్లోకములందు వ్యాపించి, వానిని పోషించు ఈశ్వరుడు.

18. నేను క్షరుని కతీతుడను; అక్షరునికన్నకూడ ఉత్తముడను. కావున నేనీ లోకమందును, వేదమునందును, "పురుషోత్తమ" నామమున ప్రసిద్ధుడను.

19. అసమ్మూఢుడై, ఎవడు పురుషోత్తముడ నగు న న్నిట్లు ఎఱుగునో, అతడు సర్వము నెఱిగినవాడై, నన్ను సంపూర్ణహృదయముతో భజించును.

20. అత్యంతగుప్త మగు ఈ తత్త్వమును నే నిట్లు తెలిపితిని. దీని నెఱిగినవాడు మహోన్నత (బ్రహ్మ) జ్ఞానియు, కృతార్థుడును, అగును.

(ఇది బ్రహ్మ విద్యను బోధించునట్టిదియు, యోగశాస్త్ర మైనట్టిదియు, శ్రీ కృష్ణార్జున సంవాదముగా వచ్చినట్టిదియునగు భగవద్గీత యనెడి ఉపనిషత్తునందు పురుషోత్తమ యోగమనెడి పదునైదవ అధ్యాయము.)

16. దైవాసుర సంపద్విభాగ యోగము

శ్రీ భగవానుడు పలికెను :

1. భయాతీతత; చిత్తశుద్ధి; యోగ (గురువు, శాస్త్రము, బోధించిన దానిని అనుభూత మొనర్చుకొనుట) జ్ఞానములందుసుస్థిరత; దానము; (బాహ్యేంద్రియ) నిగ్రహము; యజ్ఞము; శాస్త్రపఠనము; తపస్సు; సరళత్వము;

2. అహింస; సత్యము; కోపరాహిత్యము; త్యాగము (విడనాడుట); శాంతి; ఇతరులదోషముల నెన్నమి; భూతదయ; దురాశలేమి; మృదుల ప్రవర్తన; వినమ్రత; స్థిరత్వము;

3. ధైర్యము, సహనము, చిత్తస్థైర్యము, శుచిత్వము, ద్రోహచింతలేమి;గర్వరాహిత్యము: ఇవి దైవీసంపదకు (స్థితికి) సంబంధించిపుట్టినవాని లక్షణములు.

4. కపటము, గర్వము, అహంకారము, కోపము, పరుసదనము, అజ్ఞత : ఇవి అసురసంపదకు సంబంధించి పుట్టినవాని లక్షణములు.

5. దైవీస్థితి ముక్తికి, అసురస్థితి బంధమునకు, మార్గమని చెప్పుదురు. అర్జునా, శోకింపకుము; నీవు దైవీస్థితియందే జన్మించితివి.

6. ఈ లోకమున రెండువిధముల భూతగణము సృజింపబడినది : దైవగణము, ఆసురగణము. దైవగణము సవిస్తరముగా వర్ణింపబడినది; ఆసురగణమునుగూర్చి వినుము.

7. ఆసురప్రకృతిగలవారు జన్మసాఫల్యసిద్ధికి ఏది కార్యమో, ఏది అకార్యమో, ఎఱుగరు; శుచిత్వము, సత్ప్రవర్తన, సత్యమువారియందు కానరాదు.

8. "జగత్తు అసత్యము; నైతికమూలరహితము; ఈశ్వరుడు లేడు; కామప్రేరిత స్త్రీపురుషసంయోగమువలన జగత్తు కలిగినది. అన్యకారణమేమి?" అని వారు (చార్వాకులు) అందురు.

9. ఈ దృష్టి నవలంబించి, వినష్టాత్ములును, ఉగ్రకర్ములును, అగు ఈ అల్పబుద్ధులు జగత్తునకు వైరులై, తద్వినాశముకొఱకు పుట్టుచున్నారు.

10. తీరజాలనికోరికలు పెట్టుకొని; కపటము, అహంభావము, గర్వము నిండార; విమూఢతచే దుష్టభావములు గ్రహించి అశుద్ధవ్రతులై వారు వర్తింతురు.

11. మృతినొందినప్పుడుగాని అంతమొందని (వాంఛితార్థసాధనకై) అపరిమితచింతలుకలిగి, కామోపభోగయే పరమార్థముగా నెంచి, అదియే "సర్వము" అని నిశ్చయించుకొని;

12. శతసంఖ్యాకములగు ఆశాపాశములచే బంధింపబడి, కామక్రోధ పరాయణులై, వారు కామభోగార్థము అన్యాయమార్గమున దనసంచయము 4 లార్జించుకొనగోరుదురు.

13. "నేడు నా కిది లభించినది; ఈ కోరికను ఇక తీర్చుకొందును; ఇది నాది, ఈ ధనముకూడ ఇకమీదట నాదగును;

14. "ఆ శత్రువును నేను పరిమార్చితిని, ఇతరశత్రువులనుకూడ పరిమార్తును. నేను ఈశ్వరుడను, భోగిని, కార్యసిద్ధినొందినవాడను, బలవంతుడను, సుఖిని;

15. "నేను ధనాఢ్యుడను, సద్వంశజాతుడను; నాతో సమానులగు ఇతరులెవ్వరు? నేను యజ్ఞముచేయుదును, దానమొనర్తును, ఆనందింతును" అని అజ్ఞానమోహితులై;

16. అనేక సంకల్పములతో చిత్తము విభ్రమమొంద, మూఢతయను వలలో చిక్కుకొని, కామభోగములందు ప్రసక్తులై, వారు అశుచియగు నరకమున కూలుదురు.

17. ఆత్మస్తుతిశీలులై, వినయశూన్యులై, ధనగర్వప్రమత్తతాపూరితులై, వారు విద్యుక్తవిధానము నుల్లఘించి, కపటముగా పేరుకు మాత్రము యజ్ఞము లొనర్తురు.

18. అహంకార, బల, గర్వ, కామ, క్రోధయుక్తులై ఈ ఈర్ష్యా పరులు తమదేహమందును, ఇతరదేహములందును (ఆత్మరూపమున) నిలిచి యుండు నన్ను ద్వేషింతురు.

19. విద్వేషులు, క్రూరులు, అశుభవర్తనులు అగు ఈ నరాధములను నేను సదా ఈ లోకములోని (పెక్కు నరకద్వారములగుండ బోవు సంసారములోని) అసురయోనులందే (ఉ. పులులు, సర్పములు) కూలద్రోయుచుందును.

20. అసురగర్భములలో పడి, ప్రతిజన్మమునను మూఢులైయుండి, నన్ను పొందక, వారు ఇంకను అధమతర గతులలో పడుచుందురు.

21. ఆత్మవినాశకరములగు నరకద్వారములు మూడువిధములైనవి కలవు: కామము, కోపము, లోభము (పేరాస). కావున ఈ మూటిని విడనాడవలెను.

22. తమో (నరక) ద్వారములగు ఈ మూటిని దాటినవాడు ఆత్మ శ్రేయోదాయకాచరణ మొనర్చి, మోక్షమునందును.

23. శాస్త్రవిధుల నుల్లంఘించి యథేచ్ఛాప్రవర్తన మవలంభించువాడు సిద్ధత్వమొందదు. సుఖమునుగాని మోక్షమునుగాని పొందదు.

24. కావున కర్తవ్యాకర్తవ్యనిర్ణయమున శాస్త్రములే నీకు ప్రమాణ మగుగాక. శాస్త్రోక్త విధినిషేధముల నెఱిగి నీ వీలోకమున ప్రవర్తింపవలెను.

(ఇది బ్రహ్మవిద్యను బోధించునట్టిదియు, యోగశాస్త్రమైనట్టిదియు, శ్రీ కృష్ణార్జున సంవాదముగా వచ్చినట్టిదియునగు భగవద్గీత యనెడి ఉపనిషత్తునందు దైవాసుర సంపద్విభాగ యోగమనెడి పదునారవ అధ్యాయము.)

17. శ్రద్ధాత్రయ విభాగ యోగము

అర్జునుడు పలికెను :

1. కృష్ణా, శాస్త్రవిధులను విడనాడి, శ్రద్ధతో యజ్ఞముచేయువారి నిష్ఠయెట్టిది? అది సాత్త్వికమా, రాజసికమా, తామసికమా?

శ్రీ భగవానుడు పలికెను :

2. దేహులకు నైజముగానుండు శ్రద్ధ త్రివిధము - సాత్త్వికము, రాజసికము, తామసికము, దానినిగూర్చి వినుము.

3. ప్రతివానిశ్రద్ధయు వాని పూర్వసంస్కారముల కనుగుణమై యుండును. మనుష్యుడు శ్రద్ధాస్వరూపుడు; అతనిశ్రద్ధ ఎట్టిదో అతడట్టివాడే.

4. సాత్త్వికులు దేవతలనర్చింతురు; రాజసికులు యక్షరాక్షసుల నర్చింతురు; (ఇతరులు) తామసికులు ప్రేతములను, భూతగణములను అర్చింతురు.

5-6. శాస్త్రనిర్దిష్టములుకాని ఘోరతపముల నాచరించుచు, దంభ ప్రవర్తనము, అహంకారము, గలవారు; కామముయొక్కయు, ఆసక్తి యొక్కయు బలముచేత నడుపబడుచు, బుద్ధిహీనులగుటచేత శరీరములోని అవయవము లన్నిటిని, శరీరమందు నిలిచియుండు నన్నును, పీడించువారు: అసురనిశ్చయు లని ఎఱుగుము.

7. ఇందొక్కొక్కవిధమువారికి ప్రీతికరమగు ఆహారముకూడ త్రివిధము; అట్లే వారికి ప్రీతికరములగు యజ్ఞములు, తపస్సులు, దానములు త్రివిధములు. వాని భేదములు వినుము.

8. ఆయుస్సు, కార్యోత్సాహశక్తి, బలము, ఆరోగ్యము, సుఖము. ఆకలి : వీనిని అభివృద్ధిచేయునవి; రసవంతములు, చమురుగలవి, పుష్టికరములు మనోహరములు అగునవి; అగు ఆహారపదార్ధములు సాత్త్వికులకు ప్రీతికరములు.

9. మిక్కిలిచేదువి, పుల్లనివి, ఉప్పనివి, ఉష్ణముచేయునవి, కారపువి, ఎండినవి, మంటకలిగించునవి; బాధను, శోకమును, రోగమును కలిగించునవి; ఇట్టి ఆహారములు రాజసికులకు ప్రీతికరములు.

10. నిలువయుండిచల్లారిపోయినవి, రుచిహీనములు, పాసిపోయి కంపుకొట్టునవి, చద్దిగామాఱినవి, తినగామిగిలిపోయినవి, అశుద్ధములు : ఇట్టి ఆహారములు తామసికులకు ప్రీతికరములు.

11. నిష్ఫలాపేక్షతో, శాస్త్రవిధ్యుక్తముగా, యజ్ఞమందే బుద్ధినిలిపి, యజించుటే కర్తవ్యముగా నెంచుకొని, చేయు యజ్ఞము సాత్త్వికము.

12. ఫలాపేక్షతో, దంభార్థమై చేయు యజ్ఞము రాజసికము.

13. శాస్త్రవిధుల ననుసరింపక; అన్నదానము చేయక; మంత్ర, దాన, శ్రద్ధా విహీనముగా; చేయు యజ్ఞము తామసిక మని చెప్పబడును.

14. దేవతలను, ద్విజులను, గురువులను, జ్ఞానులను పూజించుట, శుచిత్వము, నిష్కపటవర్తనము, బ్రహ్మచర్యము, అహింస : ఇవి శారీర తపస్సు అనబడును.

15. ఇతరులమనస్సును నొప్పింపనిదియు, సత్యమైనదియు, ప్రియమైనదియు, హితకరమైనదియు అగు సంభాషణము, వేదాధ్యయనము: ఇవి వాక్సంబంధతపస్సు అనబడును.

16. ప్రశాంతబుద్ధి, ఉపకారశీలత, మౌనము, ఆత్మనిగ్రహము, చిత్తశుద్ధి : ఇవి మానసికతప మనబడును.

17. ఈ ముత్తెఱగుతపస్సు సమాహితచిత్తులచేత, పూర్ణశ్రద్ధతో, నిష్ఫలాపేక్షతో, చేయబడినది “సాత్త్విక” మనబడును.

18. సన్మానము, గౌరవము, పూజనము పొందగోరి, విశ్వాస రహితముగా, చేయుతపస్సు “రాజసిక” మనబడును. అది నిలుకడలేనిది, స్థిరముకానిది.

19. మూఢభావముతో, తనకుపీడకలిగించుకొనుచునో, ఇతరుల వినాశముకొఱకో, చేయు తపస్సు ఇచట "తామసిక” మనబడును.

20. “దానముచేయుట కర్తవ్యము" అను భావముతో, ప్రత్యుపకారము చేయజాలనివానికి, దానపాత్రునికి, ఉచితప్రదేశమున, ఉచితకాలమున చేయు దానము “సాత్త్విక”మని ఎన్నబడును.

21. ప్రత్యుపకారమొందుకొఱకో, ఫలాపేక్షతోనో, మనఃపూర్తిగా కాకయో, చేయబడు దానము "రాజసిక”మని ఎన్నబడును.

25

22. అపాత్రులకు, సత్కారరహితముగా, తిరస్కారబుద్ధితో, అను చితకాలమున, అనుచితస్థలమున, చేయు దానము “తామసిక” మనబడును.

23. “ఓమ్, తత్, సత్” అనునది బ్రహ్మమునకు త్రివిధనామ మని చెప్పబడినది. దానివలననే పూర్వము బ్రాహ్మణులు, వేదములు, యజ్ఞములు నిర్మింపబడినవి.

24. కావున వేదముల ననుసరించువారు “ఓమ్” శబ్దము నుచ్చరించియే శాస్త్రోక్తములగు యజ్ఞదానతపఃక్రియల నెల్లప్పుడు నొనర్తురు.

25. మోక్షాసక్తులు "తత్" శబ్దము నుచ్చరించియే వివిధములగు యజ్ఞదానతపఃక్రియలను నిష్ఫలాపేక్షతో ఆచరింతురు.

26. “సత్” శబ్దము “సత్త” (వాస్తవపదార్థము) అను నర్థమునను, "మంచిది” అను నర్థమునను, ప్రయోగింపబడును. శుభకర్మము అనునర్థమునగూడ వాడబడును.

27. యజ్ఞతపోదానములందు నిష్ఠనుకూడ సచ్ఛబ్దము తెలుపును; ఈశ్వరప్రీత్యర్థము (లేక, ఈ క్రియలకొఱకు) చేయబడుకర్మమూకూడ సచ్ఛబ్దముచే తెలుపబడును.

28. శ్రద్ధాహీనముగా వేల్చబడినయజ్ఞము, ఈయబడినదానము, చేయబడినక్రియ, ఒనర్చబడినతపస్సు అసచ్ఛబ్దముచే సూచింపబడును; అది ఇహపరములందు నిష్ప్రయోజనము.

(ఇది బ్రహ్మవిద్యను బోధించునట్టిదియు, యోగశాస్త్రమైనట్టిదియు, శ్రీ కృష్ణార్జున సంవాదముగా వచ్చినట్టిదియునగు శ్రీ మద్భగవద్గీత యనెడి ఉపనిషత్తునందు శ్రద్ధాత్రయ విభాగ యోగమనెడి పదునేడవ అధ్యాయము.)

18. మోక్ష సన్న్యాస యోగము

అర్జునుడు పలికెను :

1. కృష్ణా, సన్న్యాసముయొక్కయు, త్యాగముయొక్కయు తత్త్వమును (వాస్తవికతను) నేను వేర్వేఱుగ వినగోరెదను.

శ్రీ భగవానుడు పలికెను :

2. ఫలకాంక్షతోచేయు కర్మములు త్యజించుటను ప్రాజ్ఞులు సన్న్యాసమందురు. సర్వకర్మఫలమును త్యజించుటను జ్ఞానులు త్యాగ మందురు.

3. కర్మములన్నియు దోష యుక్తములు గనుక త్యజింపవలెనని కొందఱును. యజ్ఞదానతపస్సులు త్యజింపరాదని కొందఱు ప్రజ్ఞావంతులు చెప్పుదురు.

4. త్యాగమునుగూర్చి నా సిద్ధాంతమును వినుము. త్యాగము మూడు విధములని చెప్పబడినది.

5. యజ్ఞదానతపఃకర్మములు కర్తవ్యములు, అవి త్యజింపరాదు. ఏలన, అవి జ్ఞానులకు చిత్తశుద్ధికరములు.

6. కాని ఈ కర్మములనుకూడ కర్తృత్వాభిమానమును, ఫలాపేక్షను త్యజించి చేయవలెనని నా నిశ్చితమును, ఉత్తమమును అగు సిద్ధాంతము.

7. "నిత్యకర్మముల" సన్న్యాసము యుక్తముకాదు. మూఢతచే వానిని త్యజించుట తామసికమని చెప్పబడును.

8. కష్టమైనదిగనుక దేహశ్రమముకలుగు నను వెఱపుచే, కార్యమును త్యజించువాడు రాజసికత్యాగ మొనర్చి, ఆ కర్మఫలమును కోల్పోవును.

9. సంగమును, ఫలాపేక్షను, త్యజించి, "ఇది కర్తవ్యము" అను కారణముచేతనే నిత్యకర్మ మొనర్పబడినప్పుడు ఆ త్యాగము సాత్త్వికముగా పరిగణింపబడును.

10. సంశయవిచ్ఛేద మొంది, సత్త్వగుణప్రయుక్తుడై, జ్ఞాననిష్ఠుడై యుండు త్యాగి అనిష్టకర్మమును ద్వేషింపడు, ఇష్టకర్మమునందు ఆసక్తిగొనడు.

11. కర్మములను నిశ్శేషముగా త్యజించుట దేహధారి కశక్యము. కావున కర్మఫలములను త్యజించువాడు "త్యాగి" అనబడును.

12. అత్యాగులకు త్రివిధమగు కర్మఫలము - అనిష్టము, ఇష్టము, మిశ్రము - మరణానంతరము కలుగును. త్యాగులకు ఎన్నడును కలుగదు.

13. కర్మకాండాంతమగు సాంఖ్యమున (అత్యున్నతజ్ఞానమున) పేర్కొనబడిన - సమస్తకర్మములు నెఱవేఱుటకు కారణములైన - ఈ యైదింటిని నావలన తెలిసికొనుము.

14. దేహము, కర్త, వివిధేంద్రియములు, వివిధములగు వేర్వేఱు చేష్టలు, ఐదవది అధిష్ఠానదేవతావర్గము.

15. మానవుడొనర్చు సర్వకర్మములకు - న్యాయములకు, అన్యాయములకు; దైహికములకు, మానసికములకు, వాగ్రూపములకు ఈ యైదే హేతువులు.

16. కావున - అపరిశుద్ధబుద్ధిచేత - అఖండమగు తన ఆత్మనే కర్తగనెంచు దుర్మతి (యథార్థముగా) చూచుటలేదు.

17. “అహంభావము” లేక, (శుభాశుభములచే) తమకకుండు బుద్ధిగల వాడు వీరిని చంపినను చంపనివాడే; వాడు (ఈ కర్మముచేత) బద్ధుడునుకాడు.

18. జ్ఞానము, జ్ఞేయము, జ్ఞాత: ఇవి కర్మమొనర్ప ప్రేరించు త్రివిధ కారణములు. ఉపకరణము, ఉద్దేశము, చేయువాడు : ఇవి త్రివిధ కర్మాశ్రయములు.

19. సాంఖ్యదర్శనమున (ఇది గుణవిషయమున పరమప్రమాణము), జ్ఞానము, కర్మము, కర్త అనునవి గుణభేదానుసారముగా త్రివిధములనియే చెప్పబడినవి. వానినిగూర్చికూడ యథాతథముగ వినుము.

20. వేర్వేఱుగానుండు సర్వభూతములందును ఏకమైయుండు అద్వితీయ, అక్షయ వస్తువును చూచువానిజ్ఞానము సాత్త్వికమని ఎఱుగుము.

21. సమస్తభూతములందు, వివిధములై, పరస్పరభిన్నములై (ఒక్కొక్క శరీరమున నొక్కొక్కరీతిదై) యుండు, ఆత్మలను చూచువాని జ్ఞానము రాజసికము.

22. ఒకే “కార్యము” (శరీరాదివస్తువు) నందు - అదియే సమస్తమై నట్టు - బుద్ధిని అసక్తపఱుచునట్టి అయుక్తియుక్తము, అయథార్థము, తుచ్ఛము, అగు జ్ఞానము తామసిక మనబడును.

23. ముక్తసంగుడు, ఫలాపేక్షారహితుడు, అగువాడు రాగద్వేష ములను వీడి చేయు కర్తవ్యకర్మము సాత్త్విక మనబడును.

24. కోర్కెలుకలిగియో, అహంకారముతోడనో, మిక్కిలి ప్రయాసపడి చేయు కర్మము రాజసిక మనబడును.

25. కర్మమువలన కలుగు (శుభాశుభ) ఫలములను, శక్తి, ద్రవ్యక్షయములను, (పర) హింసనను, (స్వ) సామర్థ్యమును, విచారింపక మూఢతవలన ప్రారంభిచుకార్యము తామసిక మనబడును.

26. ఆసక్తిరహితుడు, అహంకారశూన్యుడు, ధైర్యోత్సాహయుక్తుడు, కార్యసిద్ధ్యసిద్ధులచేత పొంగక, క్రుంగక యుండువాడు, అగుకర్త సాత్త్వికుడనబడును.

27. రాగసంక్షుభితుడు, కర్మఫలాకాంక్షి, లోభి, హింసాశీలుడు, అపవిత్రుడు, సంతోషవిషాదవిధేయుడు, అగు కర్త రాజసికుడనబడును.

28. అస్థిరుడు, పామరుడు, వినయవిహీనుడు, వంచకుడు; స్వార్థతచేత పరులకు హానిచేయువాడు, సోమరి, అధీరుడు, జాగుచేయువాడు, అగు కర్త తామసికుడనబడును.

29. గుణములనుబట్టి బుద్ధియందును, ధృతి (పట్టుదల) యందును, ఏర్పడు త్రివిధభేదములను నిశ్శేషముగా వేర్వేఱుగా ఎఱిగింతును. వినుము.

30. కర్మ, కర్మత్యాగ, మార్గములను; కర్తవ్యాకర్తవ్యముల, భయా భయముల, బంధమోక్షములకారణమును; ఎఱుగు బుద్ధి సాత్త్వికము.

31. ధర్మాధర్మములను, కార్యాకార్యములను తప్పువిధమున గ్రహించు బుద్ధి రాజసికము.

32. తమోగుణముచే కప్పువడి, అధర్మమును ధర్మముగను, సర్వ విషయములను వ్యత్యస్తముగను, గ్రహించుబుద్ధి తామసికము.

33. మనస్సుయొక్క ప్రాణముయొక్క, ఇంద్రియములయొక్క క్రియను క్రమముగా నడుపుచు, యోగముచేత సుస్థిరతచెందిన “ధృతి” సాత్త్వికము.

34. ధర్మార్థకామములవైపునకు బుద్ధిని మరల్చి, అందు ప్రతిదాని ఫలమును పరిపూర్ణాసక్తితో అభిలషింపజేయు “ధృతి” రాజసికము.

35. నిద్రను, భయమును, సంతాపమును, వ్యాకులతను, మదమును, బుద్ధిహీనుడగువాడు పరిత్యజింపకుండునట్లుచేయు “ధృతి" తామసికము.

36. త్రివిధమగుసుఖమునుగూర్చి ఇప్పుడు వినుము. అభ్యసించు కొలది దేనియందు మానవుడు ఆనందమునొందునో, దేనియందు దుఃఖాంతము నొందునో;

37. ఏది మొదట విషప్రాయముగానుండి చివర కమృతప్రాయ మగునో, ఆ సుఖము సాత్త్వికము. ఆత్మానుభూతిచే కలుగు ప్రసన్నబుద్ధిత్వ మువలన అది కలుగును.

38. విషయములతో ఇంద్రియములుకూడుటచే కలుగునదియు, మొదట అమృతప్రాయముగానుండి చివరకు విషప్రాయముగునదియు, అగు సుఖము రాజసికము.

39. నిద్ర, మాంద్యము, పొరపాటు: వీనిచే కలిగి, ఆత్మసమ్మూఢత యందు ప్రారంభమై, అందే అంతమొందుసుఖము తామసికము.

40. భూలోకమున ప్రాణులందుగాని, స్వర్గమున దేవతలందుగాని, ప్రకృతి జన్యములగు ఈ త్రిగుణములు లేనివారు లేరు.

41. బ్రాహ్మణక్షత్రియవైశ్యశూద్రుల కర్మములు వారివారి స్వభావ జనితములగు గుణములప్రకారము విభాగింపబడినవి.

42. శమదమములు (మానసేంద్రియనిగ్రహము), తపస్సు, శుచిత్వము, సహనము, నిష్కాపట్యము, జ్ఞానము, విజ్ఞానము, ఆస్తికత : ఇవి బ్రాహ్మణులకు స్వభావజనితకర్మములు.

43. శౌర్యము, ధీరత, స్థైర్యము, సద్యఃస్ఫూర్తి, యుద్ధమున వెన్ను చూపమి, ఠీవి, ప్రభుత్వము : ఇవి క్షత్రియులకు స్వభావజనితకర్మములు.

44. సేద్యము, పశుపోషణము, వర్తకము వైశ్యులకును; సేవాకార్య మొనర్చుట శూద్రులకును; స్వభావజనితకర్మములు.

45. తనకర్మమును శ్రద్ధతో ఆచరించు ప్రతివాడును సిద్ధత్వ మందును. స్వకర్మాభిరతుడగువాడు ఎట్లు సిద్ధత్వమొందునో వినుము.

46. ఎవనినుండి సర్వభూతము ఉత్పత్తియగునో, ఎవనిచే ఈ సర్వము పరివ్యాప్తమో, అతనిని స్వకర్మాచరణమూలముగ అర్చించి మానవుడు సిద్ధినందును.

47. చక్కగా ఆచరింపబడిన ఇతరునికర్మముకంటే సదోషముగా ఆచరింపబడిన స్వకర్మము శ్రేయస్కరము. స్వభావనియతకర్మ మొనర్చు వాడు పాపమొందడు.

48. జన్మసిద్ధమగు కర్మమును దోషయుక్తమైనను త్యజింపరాదు. ఏలన, కర్మము లన్నియు - పొగచేత అగ్ని కప్పబడినట్లు - దోషము వలన కప్పబడియుండును.

49. దేనియందును ఆసక్తిగొనని బుద్ధిగలిగి, ఆత్మనిగ్రహయుక్తుడై, వాంఛాశూన్యుడై, యుండువాడు సన్న్యాసమువలన కర్మాతీత దశారూప సంసిద్ధి నొందును.

50. అట్టిసంసిద్ధి నంది అతడు జ్ఞానపరమార్థమగు బ్రహ్మము నెట్లు పొందునో, సంగ్రహముగా వినుము.

51. పరిశుద్ధబుద్ధిగలిగి, దేహేంద్రియములను స్థైర్యముతో నిగ్రహించి, శబ్దాది విషయములను త్యజించి, రాగద్వేషములను విడనాడి;

52. ఏకాంతప్రదేశమున కేగి, అల్పాహారము కైకొనుచు, దేహమును, మాటలను, మనస్సును అరికట్టి, సదా ధ్యానయోగపరుడై, వైరాగ్యసాధన చేయుచు;

53. అహంకారమును, బలమును గర్వమును, కామక్రోధములను, స్వామ్యమును (కలిమిని) త్యజించి, మమతాశూన్యుడై, శాంతికలిగి యుండు వాడు బ్రహ్మత్వమున కర్హుడు.

54. బ్రహ్మత్వమొంది, ప్రశాంతచిత్తుడై, అతడు శోకింపడు, వాంచింపడు; సర్వభూతసముడై నాయందు పరమభక్తిని పొందును.

55. భక్తిచే నతడు నే నెవరైనది, ఏమియైనది, యథార్థముగా ఎఱుగగలుగును. నన్ను యథార్థముగా గ్రహించిన వెనువెంటనే నాయందు ప్రవేశించును.

56. సదా సర్వకర్మముల నాచరించుచుండియు నాశరణుచొచ్చుట చేత అతడు నాకృపవలన నిత్య, అవికార్య (మార్పులులేని), పదమునందును.

57. సర్వకర్మములను మానసికముగా నాకు సమర్పించి, నన్నే పరమార్థముగా భావించుకొని, స్థిరబుద్ధిత్వమవలంబించి, నీవు సదా నాయందే చిత్తము నిల్పుము.

58. చిత్తమును నాయందు నిలిపి, నీవు నాకృపవలన అంతరాయ ములనెల్ల దాటుదువు; కాని అహంకారముచే నామాట వినవేని, వినాశ మొందుదువు.

59. అహంకారపరిపూరితుడవై “నేను యుద్ధముచేయను” అని తలతువేని నీ నిశ్చయము వ్యర్థము; నీ (క్షత్రియ) స్వభావమే నిన్ను బలాత్కరించును.

60. మూఢత్వముచే నీవు చేయనిచ్ఛగింపనిదానిని, నీ స్వభావజనిత కర్మము (సంస్కారముల) వలన బద్ధుడవై, తప్పించుకోజాలక, ఇష్టము లేకున్నను చేయుదువు.

61. ఈశ్వరుడు సర్వభూతహృదయములందు నెలకొని వానిని తన మాయవలన - యంత్రముపై నిలుపబడినవానిని బోలె - తిరుగుచుండున టొనర్చును.

62. పరిపూర్ణహృదయముతో అతని నాశ్రయింపుము. అతని కృపచే నీవు పరమశాంతిని, శాశ్వతస్థానమును ప్రాపింతువు.

63. గోప్యమైనవానియన్నిటికన్న గోప్యతరమగు జ్ఞానమును నీకు బోధించితిని. దానిని నీవు సంపూర్ణముగా విమర్శించి, నీ ఇష్టానుసారము చేయుము.

64. అన్నిటికన్నను గోప్యమగు నా శ్రేష్ఠతమవాక్యమును మరల వినుము. నీవునాకు అత్యంతప్రియుడవు గనుక నీకు హితమైనదానిని తెలుపుదును.

65. నీ మనస్సును నాయందు నిలుపుము; నా భక్తుడవుకమ్ము; యజ్ఞములను నా కర్పింపుము; నాకు నమస్కరింపుము; నన్ను తప్పక చేరు దువు. నాకుప్రియుడవు గనుక నీ కిది ప్రమాణపూర్వకముగా చెప్పుచున్నాను.

66. సర్వధర్మములను (అధర్మసహితముగా) విడనాడి, (ఆత్మ రూపమున ఎల్లరులోనుండు) ననొక్కనిసే ఆశ్రయింపుము. నేను నిన్ను అన్ని పాపములనుండి విముక్తుని చేయుదును. శోకింపవలదు.

67. ఈ గీతాశాస్త్రమును తపోరహితులకు, భక్తిహీనులకు, శుశ్రూషింపనివారికి, నాయెడల దురాక్షేపణలుచేయువారికి, ఎన్నడు తెలుపరాదు.

68. నాయందు పరమభక్తికలిగి ఈ అత్యంతగోప్యమగు శాస్త్రమును నాభక్తులకు బోధించువాడు నిస్సంశయముగా నన్నే చేరును.

69. మనుష్యులలో అతనికన్న నాకు ప్రియముచేయువాడు లేడు. అతనికన్న నాకు ప్రియతరు డితరు డెవ్వడును ఈ లోకమున నుండబోడు.

70. మా యీ ధర్మసంవాదము భక్తితోపఠించువాడు నన్ను జ్ఞాన యజ్ఞరూపముగా పూజించినవాడగును. ఇది నా నిశ్చయము.

71. శ్రద్ధావంతుడై, అసూయారహితుడై, దీనిని వినువాడుకూడ ముక్తుడై, పుణ్యకర్ములొనర్చిన వారేగు లోకముల కేగును.

72. నీవు దీనిని ఏకాగ్రచిత్తముతో వింటివా? నీ అజ్ఞానజనిత మూఢత్వము నశించినదా?

అర్జునుడు పలికెను :

73. అచ్యుతా, నీకృపచేత నా మూఢత నశించినది. నా (ఆత్మ తత్త్వము యొక్క) జ్ఞప్తిలభించినది. స్థైర్య మలవడినది. సంశయములు తొలగినవి. నీమాట ననువర్తింతును.

సంజయుడు పలికెను:

74. వాసుదేవునకును మహాత్ముడగు అర్జునకును జరిగిన ఈ అద్భుత సంవాదమును, రోమములు గగుర్పొడుచుచుండ, నే నిట్లు వింటిని.

75. (నాకు దివ్యచక్షువు నిచ్చిన) వ్యాసునికృపచేత, పరమగోప్యమగు ఈ యోగమును యోగేశ్వరుడగు కృష్ణుడు వివరించుచుండగా, ఆయన యొద్దనుండియే, నేను వింటిని.

76. రాజా, కృష్ణార్జునులకు జరిగిన పుణ్యము, అద్భుతము, అగు ఈ సంవాదము ఎన్నిసార్లు నా జ్ఞప్తికి వచ్చునో, అన్నిసార్లు నేను (మరల మరల) హర్షించుచున్నాను.

77. రాజా, శ్రీకృష్ణుని అత్యద్భుతమగు ఆ (విశ్వ) రూపము నా కెన్నిసార్లు జ్ఞప్తికివచ్చునో అన్నిసార్లు నేను మిక్కిలి అబ్బురమందుచు (మరల మరల) హర్షించుచున్నాను.

78. యోగేశ్వరుడగు కృష్ణుడును, ధనువుధరించిన అర్జునుడును ఎచట నుందురో, అచట సంపద, విజయము, అభ్యుదయము, స్థిరమగు రాజనీతియు, ఉండును. ఇది నా అభిప్రాయము.

(శ్రీమద్భగవద్గీతలో - బ్రహ్మవిద్యయు, యోగశాస్త్రమును, శ్రీకృష్ణార్జున సంవాదరూపమును అగుదానిలో- "మోక్షసన్యాసయోగము" అను పేరుగల పదునెనిమిదవ అధ్యాయము.)

ఓం శాన్తిః శాన్తిః శాన్తిః
సర్వం శ్రీకృష్ణ పరబ్రహ్మార్పణమస్తు 🌹🙏